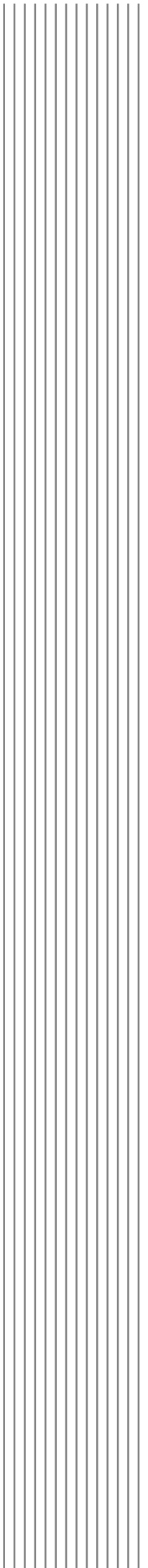

Bilaga 1

Svensk ekonomi

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	7
1.1	Tillväxtutsikter för den svenska ekonomin	7
1.2	Utvecklingen inom olika områden	9
2	Internationell utveckling.....	14
2.1	Asienkrisen och dess inverkan på prognosen.....	14
2.2	Utsikterna för den globala ekonomin.....	15
2.2.1	Utvecklingen i Förenta staterna.....	15
2.2.2	Utvecklingen i Japan och vissa asiatiska tillväxtekonomier.....	16
2.2.3	Utvecklingen i EU	16
2.2.4	Utvecklingen i Norden och Östersjöområdet	18
3	Kapitalmarknaderna	20
3.1	Utvecklingen i omvärlden	20
3.2	Utvecklingen i Sverige.....	21
4	Utrikeshandeln	24
4.1	Varuhandeln.....	24
4.2	Bytesbalansen	26
5	Näringslivets produktion.....	27
5.1	Industrin	27
5.2	Byggnadsverksamhet.....	29
6	Arbetsmarknad	30
7	Löner	35
8	Inflation	38
9	Hushållens ekonomi och privat konsumtion	41
9.1	Hushållens inkomster	41
9.2	Privat konsumtion	42
10	Investeringar	44
10.1	Näringslivets investeringar.....	44
10.2	Bostäder.....	45
10.3	Lagerinvesteringar	46
11	Den offentliga sektorn.....	47
11.1	Den konsoliderade offentliga sektorn	47
11.2	Den statliga sektorn.....	49
11.3	Allmänna pensionsfonden.....	50
11.4	Den kommunala sektorn.....	51
	Appendix Känslighetsanalys av de offentliga finanserna	53

Innehållsförteckning

Tabeller		
	1.1	Prognosförutsättningar.....9
	1.2	Nyckeltal.....9
	1.3	Försörjningsbalans11
	1.4	Finansiellt sparande.....11
	1.5	De offentliga finanserna12
	2.1	BNP-tillväxt per region14
	2.2	BNP-tillväxt, KPI och arbetslöshet18
	3.1	Betalningsbalansen22
	3.2	Ränte och valutaantaganden23
	4.1	Svensk export till olika regioner 1997.....24
	4.2	Export och import av varor.....25
	4.3	Bytesbalansen26
	5.1	Näringslivets produktion.....27
	5.2	Nyckeltal för industrin28
	5.3	Byggnadsverksamhet29
	6.1	Arbetsmarknad.....30
	6.2	Sysselsättning i olika branscher31
	6.3	Konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska åtgärder.....32
	7.1	Timplöner35
	7.2	Arbetskraftskostnad per anställd i näringslivet enligt OECD36
	8.1	Konsumentprisutveckling38
	9.1	Hushållens disponibla inkomster, konsumtion och sparande41
	10.1	Bruttoinvesteringar efter näringsgren.....44
	10.2	Övriga näringslivets investeringar.....45
	11.1	Justering av den offentliga sektorns finansiella sparande till ENS-definition47
	11.2	Den offentliga sektorns finansiella sparande.....48
	11.3	Statens finansiella sparande, lånebehov och statsskuld.....50
	11.4	Kommunsektorns finanser.....51
	11.5	Delsektorernas konsumtion och transfereringsutgifter52
	A11.1	Förändring av BNP-gap och finansiellt sparande....53
	A11.2	Beräknad förändring av finansiellt sparande i förhållande till förändring i BNP.....53
	A11.3	Konjunkturavmattning.....54
	A11.4	Sämre lönebildning.....55

Innehållsförteckning

Diagram	1.1	BNP-utveckling.....	7
	1.2	Bidrag till BNP-tillväxt	11
	2.1	BNP-tillväxt i Förenta staterna, Japan och EU.....	14
	2.2	Valuta- och aktiekursutveckling i Asien.....	15
	2.3	Konsumentprisutveckling.....	16
	2.4	Underskott i de offentliga finanserna	17
	2.5	Företagens och hushållens förtroende i EU	17
	2.6	Real BNP-tillväxt i Östersjöområdet.....	19
	3.1	10-årsräntor i USA och Tyskland.....	20
	3.2	Europeiska kortrräntor (3 mån)	21
	3.3	Kronindex.....	21
	3.4	Ränteutvecklingen i Sverige	22
	4.1	Export-, världsmarknads- och marknadsandelstillväxt för bearbetade varor.....	25
	5.1	Industrins arbetskostnad per producerad enhet i Sverige relativt 14 OECD-länder.....	28
	5.2	Industrins bruttoöverskottsandel	28
	6.1	Antal nyanmälda lediga platser och antal sysselsatta	31
	6.2	Sysselsatta och arbetskraftsutbud.....	33
	6.3	Öppet arbetslösa och personer i konjunktur- beroende arbetsmarknadspolitiska åtgärder.....	33
	6.4	Befolkningen i arbetsför ålder uppdelad på grupper	33
	7.1	Timlöneutveckling i ekonomin som helhet.....	36
	8.1	Konsumentprisutveckling enligt KPI	39
	9.1	Privat konsumtion och disponibel inkomst per invånare.....	42
	9.2	Hushållens netto- och förmögenhetssparkvot	43
	10.1	Investeringar som andel av BNP	44
	10.2	Antal outhyrda respektive påbörjade lägenheter	46
	11.1	Den offentliga sektorns finansiella sparande	47
	11.2	Den offentliga sektorns inkomster och utgifter	49
	11.3	Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld och nettoskuld	49
	11.4	Kommunsektorns bruttoproduktion och konsumtion.....	52

Svensk ekonomi

Förord

I denna bilaga till 1998 års ekonomiska vårproposition görs en bedömning av den internationella och den svenska ekonomins utveckling t.o.m. 2001.

Bedömningen av den internationella utvecklingen grundar sig till stora delar på prognoser gjorda av Finansdepartementets internationella avdelning. Beskrivningen av den svenska ekonomin baseras främst på underlag från Statistiska centralbyrån och den prognos som Konjunkturinstitutet publicerade den 25 mars 1998. Ansvar för bedömningarna åvilar dock helt Finansdepartementets ekonomiska avdelning.

Beräkningar för åren 1999 till 2001 har gjorts med stöd av Konjunkturinstitutets modeller KOSMOS och FIMO och är betingade av att ett antal förutsättningar är uppfyllda.

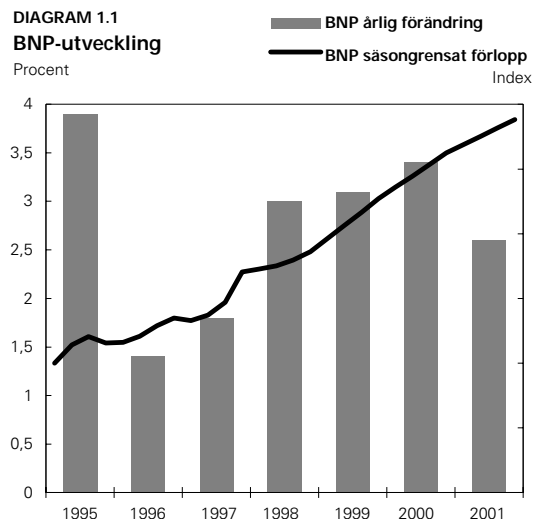
Ansvarig för bilagan är departementsrådet Mats Dillén. Beräkningarna baseras på information t.o.m. den 8 april 1998.

1 Inledning

1.1 Tillväxtutsikter för den svenska ekonomin

Det andra halvåret 1997 markerar en tydlig vändpunkt för såväl tillväxten som för den öppna arbetslösheten. För helåret 1997 blev tillväxten, enligt de preliminära nationalräkenskaperna, något lägre än beräknat i budgetpropositionen för 1998, vilket till viss del kan förklaras av att den offentliga konsumtionen föll kraftigare än förväntat. Aktivitetsnivån i ekonomin ökade gradvis under loppet av 1997 och var i slutet av året mycket hög (se diagram 1.1). Under 1998 förväntas, bl.a. till följd av att Asienkrisen leder till en svagare exporttillväxt, en viss avmattning av tillväxten. Under förutsättning att löneutveckling-

lingen blir i enlighet med den som anges av arbetsmarknadens parter bedöms den svenska ekonomin ändå utvecklas så pass starkt att tillväxten 1998 och 1999 blir ca 3 % per år. Tillväxtens sammansättning förändras jämfört med de senaste två åren. Den inhemska efterfrågan kommer att ge stora bidrag till tillväxten. Nettoexporten, som under recessions- och budgetkonsolideringsåren har varit tillväxtmotor i den svenska ekonomin, kommer under tidsperioden fram till 2001 att stå för en avsevärt mindre andel av tillväxten. Den samlade efterfrågan riktas därför i högre grad än tidigare mot arbetsintensiv verksamhet, vilket i sin tur bidrar till en bättre sysselsättningsutveckling.

Den internationella konjunkturen fortsätter att utvecklas väl, även om Asienkrisen väntas dämpa tillväxten något i år. De första tecknen på en annalkande kris i delar av Asien visade sig förra sommaren och beaktades i viss mån redan i budgetpropositionen för 1998. Sedan dess har emellertid krisen fördjupats. Vad som idag framstår som den tydligaste effekten av Asienkrisen är att det globala inflations-

trycket har minskat. Därmed är det naturligt att penningpolitiken i Förenta staterna och i Europa blir något lättare än vad som annars skulle ha varit fallet. I de asiatiska länderna som direkt drabbats av den finansiella turbulensen, bl.a. Sydkorea, Indonesien och Thailand, väntas BNP stagnera eller falla. Konjunkturutvecklingen i Förenta staterna är fortsatt stark även om tillväxten under de kommande åren inte blir lika hög som under 1997. Tillväxtutsikterna i Europa är överlag ljusa, bl.a. som en följd av den höga dollarkursen och en förhållandevis lätt penningpolitik samtidigt som effekten av Asienkrisen på tillväxten bedöms bli relativt liten. Även de nordiska ekonomierna, som är viktiga exportmarknader för Sverige, växer mycket snabbt.

Den kapitalflykt som skett från de drabbade asiatiska länderna till "säkra" marknader i Europa och Förenta staterna har tillsammans med förväntningar om lägre framtida inflation resulterat i mycket låga räntenivåer i OECD-området. Ett uttryck för detta är att den tyska 10-årsräntan, liksom den svenska, för närvarande ligger på lägre nivåer än vad som har registrerats under de senaste 35 åren. Kronan försvagades under hösten, men har under den senaste tiden stärkts.

Under 1997 ökade exporten av varor och tjänster med hela 12,8 %, vilket vid en historisk jämförelse är en mycket hög ökningstakt. I år väntas exporttillväxten, bl.a. till följd av Asienkrisen, mattas av betydligt och under loppet av året förutses endast en blygsam uppgång. Tudelningen av den svenska ekonomin i en mycket expansiv exportsektor och en dämpad hemmassektor avtog förra året och den utvecklingen fortsätter framöver. Den privata konsumtionen stimuleras av att hushållen kan förvänta sig en god utveckling av de disponibla inkomsterna efter tre år av fallande reala inkomster samtidigt som räntorna är låga och tillgångspriserna, och därmed hushållens förmögenheter, är förhållandevis höga. Det låga ränteläget och den goda konjunkturutvecklingen bidrar till ett gynnsamt investeringsklimat och investeringarna väntas stiga relativt kraftigt framöver.

Arbetsmarknadsläget förbättrades under andra halvåret 1997. Under denna period föll den öppna arbetslösheten mycket kraftigt och i slutet av året var nivån drygt 1,5 procentenhet lägre än ett år tidigare. Den snabba nedgången beror på en ökad privat sysselsättning, högt deltagande i kunskapslyftet och att tillfällig avgångsersättning till personer mellan 60-64 år reducerade arbetsutbudet. Den senaste tiden har inkommande statistik visat att sysselsättningen ökar och det finns flera indikatorer som tyder på att sysselsättningen kommer att fortsätta öka framöver. Den nedgång som väntas i arbetslösheten under kommande år bedöms i högre grad genereras av ökad sysselsättning än vad som var fallet under 1997. Det resurstillskott till kommunerna som föreslås i denna proposition tillsammans med den tidigare beslutade höjningen av statsbidragen förbättrar

sysselsättningsläget i kommunerna. Därmed kan 1997 års negativa utveckling i kommunerna brytas och vändas till en sysselsättningsuppgång.

I slutet av år 2000 beräknas den öppna arbetslösheten uppgå till 4 %. För att detta skall vara möjligt måste tillväxten fram till dess vara hög. På några områden är dock osäkerheten särskilt stor:

Det första området är storleken på kommande års löneökningar. De avtal som hittills har träffats har resulterat i avtalsmässiga löneökningar, som ligger på en lägre nivå än vad många bedömare tidigare förväntat sig. Föreliggande prognos baseras på förutsättningen att löneglidningen, inom de områden där avtal har tecknats, blir så stor som parterna själva har angivit. På de områden där avtal ännu inte är klara, antas de totala löneökningarna (dvs. inklusive löneglidning) bli lika stora som på de områden där avtal tecknats inklusive den av parterna angivna löneglidningen. Under dessa omständigheter begränsas de genomsnittliga löneökningarna till ca 3 % per år. Detta skapar förutsättningar för en expansiv penningpolitik och en stark sysselsättningstillväxt.

Det andra området med stor osäkerhet är utvecklingen av den internationella konjunkturen och effekten på världsekonomin av Asienkrisen. Prognosen vilar på bedömningen att de reala återverkningarna av Asienkrisen i Europa och Förenta staterna blir relativt begränsade vad avser den ekonomiska utvecklingen 1999 och framåt samt att den japanska ekonomin gradvis återhämtar sig. I de drabbade asiatiska länderna antas de försvagade valutorna leda till en kraftig exportuppgång så att länderna kan vända den negativa tillväxttrenden redan nästa år. Utgångspunkten för prognosen är således att Asienkrisen innebär en lägre produktionsnivå i världen i slutet av 1998, men att tillväxtförloppet därefter i huvudsak är opåverkat av Asienkrisen.

Den snabbt fallande arbetslösheten under 1997 har överraskat många konjunkturbedömare och bedömningarna av vad som är den mest sannolika utvecklingen under kommande år måste göras i ljuset av 1997 års utveckling. Föreliggande prognos bygger på antagandet att utbildningssatsningen även framöver riktas till personer som annars skulle vara öppet arbetslösa. Ytterligare en osäkerhetsfaktor är i vilken utsträckning de grupper som idag står utanför arbetskraften träder in när sysselsättningsläget, och därmed sannolikheten att få jobb, förbättras. Blir inträdet i arbetskraften högre än beräknat i prognosen blir det svårare att uppnå arbetslöshetsmålet.

De offentliga finanserna visar överskott varje år under prognosperioden efter beaktande av de förslag som lämnas i denna proposition. Därmed minskar den offentliga sektorns skuldsättning. Den offentliga sektorns bruttoskuld som andel av BNP, definierad enligt de s.k. Maastrichtkriterierna, sjunker från 76,9 % 1997 till 62,9 % år 2001.

1.2 Utvecklingen inom olika områden

Den mest turbulenta fasen av Asienkrisen förefaller vara över även om situationen i vissa länder, exempelvis Indonesien, fortfarande kan förvärras. För innevarande år antas tillväxten falla i Asien som helhet och bli mycket svag i de hårdast drabbade asiatiska länderna, dvs. Thailand, Sydkorea, Filippinerna, Indonesien och Malaysia. Den lägre tillväxten och de förändrade konkurrensförhållanden, som följer av de kraftiga deprecieringarna av de drabbade ländernas valutor, försämrar tillväxtförutsättningarna för övriga världen. En viktig konsekvens av de försvagade asiatiska valutorna är att inflationstrycket i resten av världen lättar. Därmed kan de negativa tillväxtimpulserna motverkas av en mindre stram penningpolitik.

TABELL 1.1 PROGNOSFÖRUTSÄTTNINGAR

ÅRLIG PROCENTUELL FÖRÄNDRING	1996 1997 1998 1999 2000 2001					
	1996	1997	1998	1999	2000	2001
BNP-tillväxt,						
OECD (16)	2,4	2,8	2,3	2,4	2,6	2,3
Konsumentpris- ökning, OECD (16)	2,2	2,0	1,7	2,0	2,0	2,0
Timlön, kostnad	6,1	4,5	3,1	3,0	3,0	3,0
Dollarkurs (SEK) ¹	6,7	7,6	7,9	7,6	7,5	7,5
TCW-index ¹	116,0	120,5	120,2	119,5	118,5	118,0
Tysk långränta ²	6,2	5,7	5,2	5,5	5,6	5,6
Svensk långränta ²	8,1	6,6	5,7	5,8	5,8	5,8
Svensk kortränta ³	5,8	4,3	4,6	4,6	4,6	4,6

¹ Årsgenomsnitt.

² 10-års statsobligation, årsgenomsnitt.

³ 6-månaders statsskuldväxel, årsgenomsnitt.

Källor: OECD, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Att Asienkrisens negativa tillväxteffekter mildras av en lättare penningpolitik är mest tydligt i Förenta staterna. Den amerikanska ekonomin har haft ihållande högkonjunktur sedan 1992. Arbetslösheten har sedan dess fallit från knappt 8 % av arbetskraften till 4,6 % i februari i år. Samtidigt har det tillkommit ca 15 miljoner nya arbetstillfällen. För helåret 1997 ökade BNP med hela 3,7 %. Den risk för stigande inflation, som många såg för ett år sedan, har emellertid inte realiserats. Detta kan bero på att hårdare internationell konkurrens, ny teknologi och högre produktivitet har resulterat i att den amerikanska ekonomins inflationsbenägenhet har minskat. Det är dock osannolikt att tillväxten och arbetslösheten kan fortsätta att utvecklas på samma sätt som under 1997 utan att priser och löner accelererar. Asienkrisens tillväxtdämpande effekter tillsammans med dollarns appreciering mot såväl övriga OECD-länders valutor som mot valutorna i de drabbade asiatiska länderna förutses leda till en viss nedväxling av den amerikanska ekonomins tillväxttakt. Den kritiska frågan är om den dämpning av tillväxten som

väntas i Förenta staterna är tillräcklig för att förhindra överhettning på den amerikanska arbetsmarknaden. Den amerikanska styrräntan antas ligga oförändrad under prognosperioden.

Tillväxten i den japanska ekonomin blev avsevärt lägre 1997 än vad som förutsågs i budgetpropositionen och för 1998 har tillväxten nedreviderats kraftigt. De japanska svårigheterna beror inte endast på spridningseffekter från de länder som direkt har drabbats av Asienkrisen utan också på problemen i den finansiella sektorn. De åtgärder som vidtagits för att omstrukturera den finansiella sektorn, tillsammans med att effekterna av Asienkrisen bedöms klinga av, förutses leda till en tydlig återhämtning från och med 1999. Risker för en sämre utveckling är dock påtagliga.

TABELL 1.2 NYCKELTAL

	1996	1997	1998	1999	2000	2001
KPI, dec. - dec.	0,1	1,9	0,6	1,5	2,0	2,0
NPI, dec. - dec.	-1,0	-0,9	-0,5	0,9	-	-
Disponibel inkomst ¹	-0,7	-1,7	2,5	2,9	3,7	3,1
Sparkvot (nivå)	4,4	0,8	0,9	1,3	2,9	4,0
Industriproduktion ¹	2,1	5,4	5,5	4,9	4,6	2,8
Relativ enhets- arbetskostnad ¹	14,3	-4,9	-2,2	0,4	-	-
Sysselsättning ²	-0,6	-1,0	1,0	1,5	2,0	1,1
Öppen arbetslöshet ³	8,1	8,0	6,7	5,7	4,4	4,0
Arbetsmarknads- politiska åtgärder ³	4,5	4,3	4,2	4,0	3,9	3,5
Handelsbalans ⁴	125	138	155	168	188	201
Bytesbalans ⁵	2,6	2,7	3,5	3,9	4,0	4,3

¹ Årlig procentuell förändring.

² Antal personer. Årlig procentuell förändring.

³ Andel av arbetskraften.

⁴ Miljarder kronor.

⁵ Procent av BNP.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Inom EU-området är Storbritannien det land som ligger längst framme i konjunkturcykeln och tillväxten förväntas därför mattas av från 3,3 % år 1997 till drygt 2 % 1998 och 1999. Irland, Spanien, Nederländerna och Belgien är för närvarande inne i en stark tillväxtfas. I Tyskland hölls tillväxten uppe under 1997 av en stark nettoexport, medan hemmamarknaden var svag. I såväl Frankrike som Italien stärktes den inhemska efterfrågan föregående år. Den generella bilden är att EU-området som helhet är i början av en konjunkturuppgång som förväntas sträcka sig över 1999. De expansiva effekterna av en lätt penningpolitik och försvagade valutor, med Storbritannien som ett viktigt undantag, har ännu inte fått fullt genomslag på den samlade efterfrågan. Den mycket strama finanspolitik, som bedrivits inom EU-området, väntas bli mindre restriktiv, vilket bör understödja en uppgång i den privata konsumtionen.

Därtill torde den allmänna räntenedgången stimulera investeringarna. I Danmark, Norge och Finland är aktivitetsnivån för närvarande mycket hög. I Danmark och Norge finns också risk för överhettning.

I prognosen har antagits att ett stort antal länder kommer att delta i den monetära unionen redan från starten 1999. Penningpolitiken i deltagarländerna kommer att anpassas så att övergången till den monetära unionen blir smidig. För Tysklands del har förutsatts att styrräntan höjs ca 0,5 procentenheter under 1998, samtidigt som Spanien och Italien sänker sina styrräntor. Även långa räntor förutsätts stiga något. Från och med nästa år övergår rätten att fatta penningpolitiska beslut från de nationella centralbankerna till den gemensamma centralbanken (ECB). Penningpolitiken liksom långränteutvecklingen kommer i framtiden att avspegla konjunkturläget och inflationsutvecklingen i hela EMU-området. Mot bakgrund av de allmänt ljusa konjunkturutsikterna förutsätts att såväl de korta som de långa räntorna stiger med ca en halv procentenhet under 1999.

Sammantaget bedöms *den internationella konjunkturutvecklingen* leda till en tydlig avmattning i världsmarknadstillväxten för svenska exportvaror innevarande år. Den viktigaste anledningen är Asienkrisens negativa effekter på det globala efterfrågeläget. Under 1999 och 2000 ökar världsmarknadstillväxten i takt med att konjunkturläget i Europa förstärks och de asiatiska ekonomierna återhämtar sig.

De långa *svenska räntorna* antas påverkas av den allmänna ränteuppgång, som förväntas i EU-området. Den mycket goda utvecklingen av den svenska ekonomin, som tecknas i prognosen, med låg inflation, måttliga löneökningar och starka offentliga finanser föranleder emellertid en successiv nedjustering av långräntemarginalen mot tyska obligationer. I slutet av 1999 antas skillnaden i ränta mellan en 10-årig svensk statsobligation och en motsvarande tysk uppgå till 0,2 procentenheter. Mot denna bakgrund antas också Riksbankens viktigaste styrränta – den sk reporäntan – vara oförändrad fram t.o.m. 2001. Kronan antas apprecieras något så att TCW-index når värdet 118 i slutet av år 2000, varefter kronans värde antas vara konstant enligt detta index. Osäkerheten i denna bedömning är dock mycket stor.

En post som är svår att prognostisera är utvecklingen av lönerna. Givet de utgångspunkter som angavs ovan beräknas lönerna stiga med ca 3 % per år under hela kalkylperioden. Den kanske mest kritiska punkten i löneprognosen är storleken på löneglidningen. Nya avtalskonstruktioner med större utrymme för lokal lönefördelning, låg inflation och låga inflationsförväntningar, tillsammans med en växande insikt hos arbetsmarknadens parter om att höga löneökningar slår tillbaka på sysselsättningen, är fak-

torer som bör verka för att löneglidningen blir mindre i framtiden.

Den genomsnittliga *inflationen* låg strax under 1% både 1996 och 1997. Tillfälliga faktorer, som apprecieringen av den svenska kronan under 1996 och räntenedgången under båda åren, höll temporärt tillbaka inflationen mätt med konsumentprisindex (KPI). Under loppet av förra året steg inflationen och inflationstakten var 1,9 % i december. I budgetpropositionen gjordes bedömningen att konsumentprisindex skulle stiga med ca 1,5 % under loppet av 1998. Under inledningen av 1998 föll emellertid inflationen. De viktigaste orsakerna bakom nedgången är främst att Asienkrisen och fallande oljepriser har dämpat importprisutvecklingen samt att hyrorna, som väger tungt i KPI, ökade i mycket begränsad omfattning vid den senaste hyresregleringen. I ljuset av den prisstatistik som inkommit hittills i år, den hårda internationella prispressen, och mot bakgrund av de låga löneökningar som förutsätts i prognosen och sänkt tobaksskatt beräknas konsumentprisindex öka med drygt 0,5 % under loppet av innevarande år och med 1,5 % under loppet av nästa år. År 2000 och 2001 antas att inflationen sammanfaller med Riksbankens mål, dvs. 2 %.

År 1997 var ett mycket bra exportår. Den svenska *exporten* av varor och tjänster ökade med hela 12,8 % enligt nationalräkenskaperna. Den goda internationella utvecklingen och stora exportframgångar inom vissa branscher är viktiga förklaringar till exportutfallet. Exempelvis bidrog teleproduktindustrin, som står för 12 % av varuexporten, med drygt en tredjedel av den totala volymökningen under året. I år väntas exportutvecklingen bli svagare än under föregående år och tillväxttakten beräknas sjunka till 6,3 %. Bakom denna nedgång i årsgenomsnittet för exporten ligger en mycket kraftig avmattning under loppet av året. Avmattningen beror på att världsmarknadstillväxten går ner till historiskt sett normala nivåer, bl.a. på grund av Asienkrisen. Från och med nästa år förutsätts att dessa negativa effekter har avklingat och att exporttillväxten återigen kan öka, därtill understödd av en god internationell tillväxt och ett gynnsamt kostnads- och vinstläge i den svenska exportindustrin.

Importen steg med 11,7 % förra året, vilket var en mycket kraftig uppgång i förhållande till 1996 då importen ökade med 3,7 %. Den höga importtillväxten 1997 förklaras dels av att exporten växte snabbt och att efterfrågan i övrigt riktades mot produkter med högt importinnehåll, exempelvis maskininvesteringar och varaktiga konsumtionsvaror. Varuimporten dämpas i år, främst på grund av att exporttillväxten avtar betydligt. Även tjänsteimporten utvecklas troligen något svagare i år jämfört med föregående år.

TABELL 1.3 FÖRSÖRJNINGSBALANS

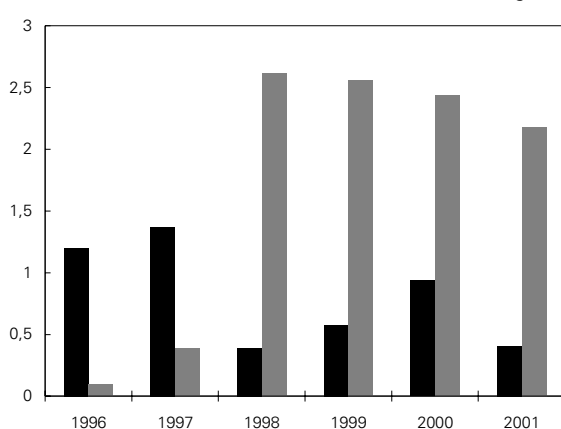
	MILJARDER KRONOR 1997	ÅRLIG PROCENTUELL FÖRÄNDRING						
		1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Privat konsumtion	923	0,8	1,3	2,0	2,3	2,5	2,2	2,0
Offentlig konsumtion	449	-0,9	-0,2	-2,1	1,3	0,6	0,7	1,0
Stat	134	-2,1	-0,6	-5,0	2,5	0,5	0,5	0,5
Kommun	315	-0,4	0,0	-0,7	0,8	0,6	0,9	1,2
Bruttoinvesteringar	238	12,4	3,7	-4,8	7,2	7,6	7,0	5,7
Näringsliv exkl. bostäder	184	27,7	4,7	-0,1	7,8	6,1	4,9	2,7
Bostäder	24	-23,5	13,1	-25,7	8,8	23,5	25,0	25,0
Myndigheter	31	-5,7	-8,0	-9,4	2,8	4,0	2,2	2,3
Lagerinvesteringar	7	0,5	-1,1	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0
Export	761	12,9	6,1	12,8	6,3	6,7	7,0	5,4
Import	639	10,2	3,7	11,7	6,9	7,0	6,2	5,8
BNP	1739	3,9	1,3	1,8	3,0	3,1	3,4	2,6

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Under de senaste fem åren har nettoexporten varit tillväxtmotorn i den svenska ekonomin. Från och med i år väntas en tydlig växling där tillväxtbidraget från nettoexporten sjunker och inhemsk efterfrågan, ledd av en stark investeringstillväxt och växande privat konsumtion, tar vid som de viktigaste tillväxtskapande BNP-komponenterna (se diagram 1.2).

DIAGRAM 1.2**Bidrag till BNP-tillväxt**

Procentenheter

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Exporten och importen växer i stort sett samma takt mellan 1998 och 2001. Eftersom exporten 1997 ligger på en nivå som är ca 140 miljarder kronor högre än importnivån, växer skillnaden mellan exporten och importen över tiden, dvs handelsbalansöverskottet blir allt större och väntas uppgå till ca 200 miljarder kronor år 2001. Till följd av detta ökar även överskotten i bytesbalansen från 2,7 %, som andel av BNP 1997, till 4,0 % år 2001. Under 4-årsperioden 1998 till 2001 bidrar överskotten i bytesbalansen till en amortering av Sveriges utlands-

skuld med ca 300 miljarder kronor. I den offentliga sektorn och hushållssektorn ökar de finansiella överskotten under prognosperioden. Även företagen bidrar med ett positivt finansiellt sparande (se tabell 1.4)

TABELL 1.4 FINANSIELLT SPARANDE

PROCENT AV BNP

	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Bruttosparande	17,3	16,9	17,9	18,9	19,6	20,3
Realt sparande	14,6	14,1	14,5	15,1	15,6	16,0
Fasta investeringar	14,8	13,7	14,1	14,7	15,2	15,7
Lagerinvesteringar	-0,2	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Finansiellt sparande	2,7	2,8	3,3	3,7	4,0	4,3
Offentlig sektor ¹	-2,1	-1,1	1,6	0,8	1,5	2,0
Hushåll ¹	3,4	1,4	1,3	1,4	1,9	2,3
Företag	1,4	2,6	0,4	1,5	0,5	-0,1

¹ Efter beräkningsteknisk överföring till hushåll av överskott utöver de mål-satta åren 2000 och 2001.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Trots sjunkande disponibelinkomster ökade den *privata konsumtionen* med 2 % år 1997. Den mycket svaga tillväxten av disponibelinkomsterna, som följt i spåren av budgetkonsolideringen, vänds under de kommande åren och möjliggör såväl en ökning av den privata konsumtionen med mellan 2 och 2,5 % per år som en stigande sparkvot. Den konsumtionstillväxt som väntas under femårsperioden är nästan i paritet med den uppgång som ägde rum i samband med kreditmarknadsavregleringen under 1980-talet. Skillnaderna är emellertid slående. Under 1980-talet var konsumtionsuppgången i stor utsträckning lånefinansierad. Den ökning av den privata konsumtionen som ligger i prognosen kan ske utan att sparkvoten faller. Trots låga nominella löneökningar är det möjligt med en god utveckling av de

reala disponibelinkomsterna. Förklaringen ligger i att den stigande sysselsättningen ökar hushållens inkomster och att reallönerna stiger som en följd av den låga inflationen.

År 1997 föll *bruttoinvesteringarna* med 4,8 %. Nedgången var dels en reaktion på konjunkturavmattningen under 1996, dels hänförlig till att statliga infrastrukturprojekt försenats. Den ekonomiska utveckling, som förutses i prognosen, med låga räntor, hög tillväxt, god lönsamhet och god konkurrenskraft i näringslivet tillsammans med de bedömningar som görs i olika enkäter talar för en stark investeringstillväxt under de kommande åren. Ett osäkerhetsmoment utgör dock Asienkrisens effekter på industriinvesteringarna. Det finns därför en risk att industrin inväntar ytterligare information och senare lägger sina investeringsplaner. Efter flera år av fallande bostadsinvesteringar väntas dessa öka under kommande år. Nivån i utgångsläget är dock mycket låg och trots en hög procentuell tillväxttakt är det först år 2001 som investeringsvolymerna motsvarar en nivå som bedöms vara en långsiktig jämviktsnivå. Betydande statliga program för ekologiskt hållbara investeringar och för energiomställning bidrar också till den stigande investeringsaktiviteten.

Den *statliga konsumtionen* i fasta priser minskade förra året med 5 %. Därmed har konsumtionsnivån gått ned tre år i rad med sammanlagt ca 7,5 %. Mot denna bakgrund väntas en återhämtning ske under prognosperioden. Konsumtionen antas därför stiga med 2,5 % i år och med ca 0,5 % nästa år. Under åren 2000 och 2001 har en ökning på 0,5 % respektive 0,5 % lagts in i kalkylerna.

Den *kommunala konsumtionen* minskade enligt det preliminära utfallet för 1997 med 0,7 %. Mot bakgrund av tidigare beslutade och aviserade tillskott, samt de nya tillskott som föreslås i denna proposition, bedöms den kommunala konsumtionen åter öka under de närmaste åren. Den kommunala konsumtionen påverkas även av huvudmannskapsförändringar och arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Den kommunala konsumtionen beräknas öka med i genomsnitt ca 0,9 % per år under åren 1998 till 2001.

Under loppet av 1997 ljusnade läget på *arbetsmarknaden*. Den öppna arbetslösheten föll kraftigt och sysselsättningen vände svagt uppåt. Givet de förutsättningar som denna prognos bygger på – låga löneökningar, god internationell tillväxt och att utbildningssatsningen ger avsedd effekt – kan den öppna arbetslösheten minska till 4 % i slutet av år 2000.

Sysselsättningstrenden pekar nu uppåt. Antalet nyanmälda lediga platser, AMS enkätundersökningar och den starka tillväxten under andra halvåret 1997 är alla viktiga indikatorer på att sysselsättningen kommer att öka. Den senaste arbetskraftsundersökningen (AKU) från SCB visar att en uppgång redan har inletts; sysselsättningen under den senaste 3-månadersperioden (december, januari och februari)

februari) ligger över motsvarande period ett år tidigare. Det förhållande att tillväxten framöver i högre grad drivs av inhemsk efterfrågan gör att efterfrågan i större utsträckning än tidigare riktas mot arbetsintensiva verksamheter. Den förändrade sammansättningen innebär också att det är rimligt att anta att produktivitetstillväxten blir lägre än tidigare. En viktig bidragande orsak till en bättre sysselsättningsutveckling är att ett antal år av fallande offentliga konsumtion bryts och vänds till en uppgång. Tillväxten under de senaste åren drevs av en stark nettoexport, vilket inte resulterade i så många nya arbetstillfällen utan i stället i hög produktivitetstillväxt. Det bör dock understrykas att om den sysselsättningstillväxt som ligger i prognosen skall bli verklighet, så får inte de totala löneökningarna bli högre än de 3 % per år som förutsätts i denna prognos.

TABELL 1.5 DE OFFENTLIGA FINANSERNA

PROCENT AV BNP

	1997	1998	1999	2000	2001
Inkomster	62,8	62,5	60,8	60,1	59,7
Utgifter	63,9	61,0	60,0	57,7	56,1
Finansiellt sparande					
före överföring	-1,1	1,6	0,8	2,3	3,5
Beräkningsteknisk					
överföring				-0,8	-1,5
Finansiellt sparande					
efter överföring	-1,1	1,6	0,8	1,5	2,0
Konsoliderad bruttoskuld					
efter överföring	76,9	74,3	71,0	66,8	62,9

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

De *offentliga finanserna* fortsatte att stärkas under 1997. Den offentliga sektorns finansiella sparande visade ett underskott på 1,1 % av BNP enligt nationalräkenskapernas redovisning. Mätt enligt de redovisningsprinciper som tillämpas inom EU uppgick underskottet till 0,8 %. Så sent som 1994 motsvarade underskottet 10,3 %. I år väntas ett överskott i det finansiella sparandet på 1,6 %. Därav beror 0,8 procentenheter på att en överföring av AP-fondens fastigheter till bolagsform tillgodoräknas det finansiella sparandet i nationalräkenskaperna. För 1999 beräknas överskottet till 0,8 %, vilket är samma nivå som 1998 när effekten av bolagiseringen av AP-fondens fastigheter exkluderas.

Riksdagen har i enlighet med förslag från regeringen lagt fast att det offentliga finansiella sparandet skall uppgå till 2 % av BNP i genomsnitt över konjunkturcykeln. Anpassningen ska ske successivt via ett överskott på 1,5 % år 2000 och 2,0 % år 2001. Dessa mål beräknas att överträffas med 16,5 miljarder år 2000 och med 32 miljarder kronor år 2001. Överskotten utöver de budgetpolitiska målen har beräkningstekniskt tillförts hushållssektorn vid beräkningen av hushållens konsumtion och sparande. I ta-

bell 1.5 redovisas den offentliga sektorns finansiella sparande såväl före som efter den beräkningstekniska överföringen till hushållssektorn.

De växande finansiella överskotten medför att den offentliga sektorns skulder kan amorteras under prognosperioden. Statsskulden beräknas, vid de målsatta överskotten år 2000 och 2001, minska med ca 63 miljarder kronor från 1997 till 2001 och den konsoliderade bruttoskulden går ned från 76,9 % av BNP 1997 till 62,9 % år 2001.

I ett appendix till kapitel 11 presenteras två beräkningar av de offentliga finansernas känslighet för tillväxt vid givna skatte- och utgiftsregler. I den första känslighetsanalysen förutsätts en internationell konjunkturavmattning med allmänt ökad osäkerhet leda till en lägre svensk tillväxt än i grundkalkylen. I detta fall försämras det finansiella sparandet med 57 % av BNP-skillnaden år 2001. I den andra känslighetsanalysen fungerar lönebildningen sämre än i grundkalkylen, vilket bl.a. ger upphov till en penningpolitisk åtstramning. De offentliga finanserna försämras då med 45 % av BNP-skillnaden år 2001. Att effekten blir så pass begränsad beror bl.a. på att höga löneökningar håller uppe de viktigaste skattebaserna, löneinkomster och konsumtion, på kort och medellång sikt.

I förhållande till tidigare erfarenheter liksom i förhållande till OECD:s och EU:s beräkningar visar dessa känslighetsanalyser en något mindre effekt av lägre tillväxt på de offentliga finanserna. En förklaring är att känslighetsanalyserna avser fallet med givna skatte- och utgiftsregler. En annan förklaring är att känslighetsanalyserna beaktar balanskravet i den kommunala sektorn. Detta får till följd att effekten på kommunernas finansiella sparande begränsas. En tredje förklaring är att inflationstakten förutses förbli låg, vilket exkluderar fluktuationer i de offentliga finanserna som beror på varierande inflation.

2 Internationell utveckling

Trots turbulensen på de asiatiska finansmarknaderna växte världsekonomin i sin helhet starkt under 1997. Den ekonomiska tillväxten i EU stärktes samtidigt som högkonjunkturen i Nordamerika bestod. Återhämtningen i den japanska ekonomin uteblev emellertid och den inhemska efterfrågan stagnerade.

Effekterna av utvecklingen i Asien utgör ett stort osäkerhetsmoment i prognosen. Asienkrisens ekonomiska återverkningar på världsekonomin förutses i huvudsak begränsas till innevarande år och drabba länderna i den asiatiska regionen hårdast. Den globala tillväxttakten förutses sjunka med en procentenhet jämfört med föregående år till drygt 3 % i år, medan den väntas falla med ½ procentenhet till ca 2 ¼ % i OECD-området.¹ Konjunkturutvecklingen i Förenta staterna och EU förutses inte brytas. Inom OECD drabbas främst Japan och Sydkorea. Nästa år förutses den globala BNP-tillväxten återigen stiga. På medellång sikt bedöms de makroekonomiska förutsättningarna med förhållandevis låga räntor samt låg och stabil inflation fortsätta att bidra till en väl fungerande världsekonomi. Osäkerheten i de medelfristiga kalkylerna är emellertid betydande.

TABELL 2.1 BNP-TILLVÄXT PER REGION

ÅRLIG PROCENTUELL FÖRÄNDRING

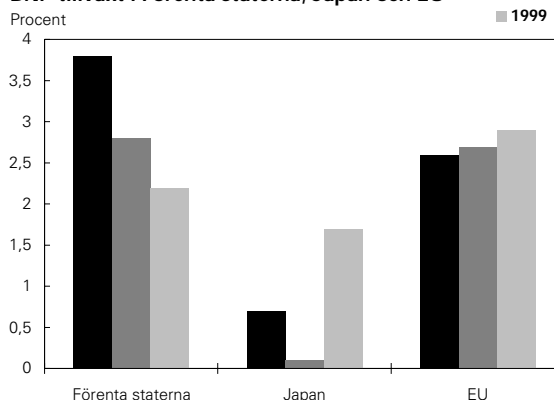
	1997	1998	1999	2000	2001
Världen	4,1	3,1	3,6	3,8	3,8
OECD	2,8	2,3	2,4	2,6	2,3
EU	2,6	2,7	2,9	2,9	2,4
S.k. transitionsekonomier	1,7	2,7	3,7	4,1	4,8
Central- och Östeuropa	2,6	3,7	4,2	4,5	5,0
Ryssland	0,4	1,4	3,0	3,5	4,5
U-länder	5,8	4,0	5,0	5,1	5,5
Afrika	3,1	4,9	5,0	5,3	5,5
Asien	6,8	4,2	5,5	5,8	6,0
Dynamiska asiatiska ¹ - ekonomier	4,9	0,3	4,0	4,5	5,5
Mellan och Sydamerika	5,0	3,3	4,4	4,7	5,0

¹ Till de dynamiska asiatiska ekonomierna räknas Hongkong, Singaper, Taiwan, Malaysia, Thailand och Filippinerna.
Källor: OECD, IMF och Finansdepartementet.

Den amerikanska ekonomin väntas växa något långsammare de kommande åren, men den ekonomiska utvecklingen väntas ändå bli god. Konjunkturen i EU som helhet förväntas fortsätta att stärkas till följd av bl.a. en mindre stram finanspolitik, god produktivitetstillväxt samt gynnsamma monetära förhållanden, dvs. den sammantagna effekten på den samlade efterfrågan av ränte- och växelkursutvecklingen.

¹ Med OECD-området avses här 16 länder: Förenta staterna, Japan, Tyskland, Frankrike, Italien, Storbritannien, Kanada, Belgien, Danmark, Finland, Nederländerna, Norge, Spanien, Schweiz, Sverige och Österrike.

DIAGRAM 2.1
BNP-tillväxt i Förenta staterna, Japan och EU

Källor: OECD, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet.

Oro i den finansiella sektorn och ett lågt förtroende för den ekonomiska politiken bidrar till fortsatt stagnation i den japanska ekonomin 1998. Därefter väntas en gradvis återhämtning. BNP-tillväxten förutses sjunka i Asien som helhet och bli negativ i vissa av de drabbade länderna. Utsikterna för Öst- och Central-europa fortsätter att förbättras, men osäkerheten har ökat till följd av Asienkrisen. Ryssland har särskilt påverkats av oro på de finansiella marknaderna. Turbulensen i Asien har också fått effekter på Latinamerika – särskilt Brasiliens ekonomiska läge har försämrats och den ekonomiska politiken har stramats åt.

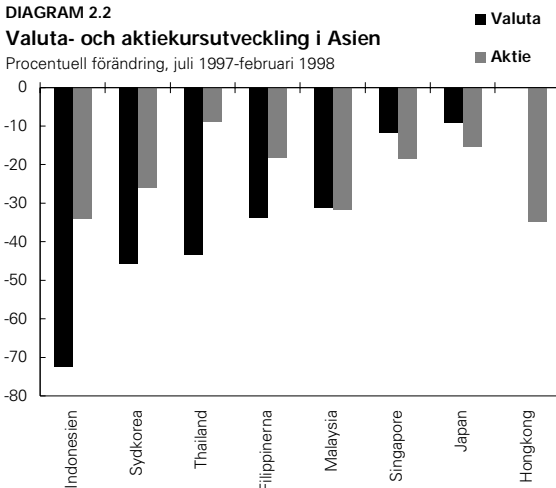
Som en följd av den gynnsamma utvecklingen i omvärlden steg världsmarknadstillväxten för svensk export till 9,3 % 1997. Under 1998 förutses den avta till drygt 6 %. I takt med att Asienkrisens effekter ebbat ut antas den stiga till 7-8 % 1999-2000 och därefter avta något.

2.1 Asienkrisen och dess inverkan på prognosen

Asienkrisens fortsatta förlopp utgör det största osäkerhetsmomentet i den internationella prognosen. I första hand förutses Japan och övriga asiatiska länder med betydande finansiella och kommersiella kopplingar till de krisdrabbade länderna att påverkas. Återverkningarna i vissa andra tillväxtekonomier samt i u-länderna väntas också bli påtagliga. Effekterna på OECD-området utanför Asien bedöms dock bli måttliga. I prognosen antas att Asienkrisen endast ger upphov till relativt snabbt övergående effekter på den globala tillväxten och världshandeln och att en uppgång i världskonjunkturen sker 1999-2000.

De hårdast drabbade asiatiska ekonomierna, dvs. Thailand, Filippinerna, Malaysia, Indonesien och Sydkorea står för ca 5 % av global BNP och knappt

7 % av världshandeln. En kraftigt dämpad inhemsk efterfrågan i den asiatiska regionen, deprecieringen av ländernas valutor samt åtföljande lägre världsmarknadspriser väntas ge handelsrelaterade effekter på resten av världen. Samtidigt som de asiatiska ländernas importtillväxt sjunker kraftigt väntas en förbättrad konkurrenskraft leda till att exporten från området gradvis ökar. Förenta staterna och EU, med en stark respektive ökande inhemsk efterfrågan, väntas absorbera en stor andel av den väntade förbättringen av bytesbalansen i den asiatiska regionen.

Not: Växelkursutveckling mot USD.

Källor: Ecowin och Finansdepartementet.

Utvecklingen i Asien har samtidigt medfört en dämpning av pris- och ränteutvecklingen som delvis kompenserar de negativa effekterna av krisen genom att den inhemska efterfrågan stimuleras och i förlängningen även sysselsättningen. Även om inflationen minskat bedöms det inte föreligga någon risk för deflation då tillväxten i världsekonomin är fortsatt god och centralbankerna förväntas ta hänsyn till de nedjusterade inflationsförväntningarna i utformningen av penningpolitiken.

Krisens effekter på företagens och hushållens förtroende för ekonomin är särskilt svåra att förutsäga och utgör en betydande risk i prognosen. Asienkrisen skulle kunna leda till att företagen skrinlägger investeringsplaner på grund av den ökade osäkerheten. EU och Nordamerika kan även komma att påverkas negativt av minskade direktinvesteringar från den asiatiska regionen.

Att en stor del av kapitalet vänt tillbaka till "säkra" marknader har inte enbart givit upphov till lägre marknadsräntor, utan torde även ha bidragit till de kraftigt stigande börskurserna i främst Förenta staterna och EU. Den starka utvecklingen på aktiebörserna utgör ett orosmoment, men det behövs en relativt kraftig nedgång för att få mer påtagliga effekter på den reala ekonomin. Såvida inte den finansiella krisen förvärras i Asien förutses inga negativa effekter

på de finansiella marknaderna i Europa och Nordamerika. Europeiska och amerikanska bankers utlåning till regionen bedöms inte utgöra en systemrisk för den finansiella sektorn i dessa länder och utgör därmed heller inte en risk för den reala ekonomin. Däremot är krisen i den japanska finansiella sektorn ett osäkerhetsmoment, inte minst som en försämring av den finansiella situationen och den reala ekonomin i Japan skulle kunna ge återverkningar på de asiatiska ländernas förutsättningar att lösa krisen. Den kinesiska ekonomins utveckling samt ekonomiska politik kan även påverka krisens fortsatta förlopp.

Vissa tillväxtekonomier i f.d. Sovjetunionen, Öst- och Centraleuropa samt Latinamerika har påverkats negativt av minskad tillgång till utländskt kapital, högre räntepremier och finansiell turbulens. Till följd av detta har länderna behövt föra en åtstramande ekonomisk politik. Ännu har effekterna på dessa länder varit måttliga, men en försämring av situationen i Asien skulle kunna ge effekter på den reala ekonomin och i förlängningen även på OECD-området.

Även om den mest akuta fasen av Asienkrisen ser ut att vara över finns fortfarande en risk för att situationen kan förvärras i vissa länder, t.ex. i Indonesien. Vidare kan de reala effekterna i de drabbade länderna, inte minst de sociala konsekvenserna, bli omfattande.

2.2 Utsikterna för den globala ekonomin

2.2.1 Utvecklingen i Förenta staterna

Förenta staterna har haft en exceptionellt god ekonomisk utveckling de senaste sex åren. Under 1997 steg BNP-tillväxten till 3,7 %, samtidigt som inflationen föll till 2,3 % och arbetslösheten sjönk till 4,9 %.

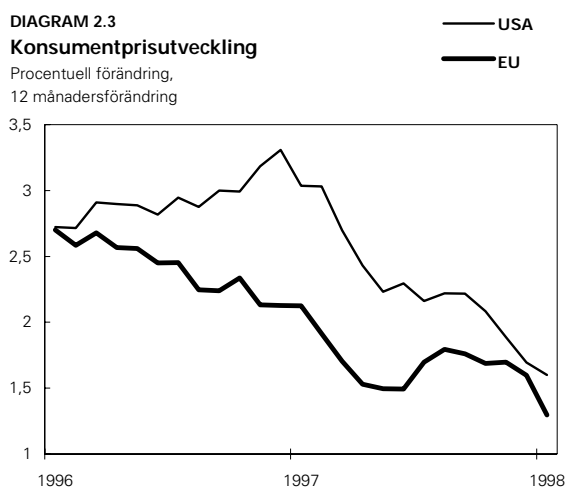
Delvis till följd av den goda ekonomiska tillväxten skapades balans i de offentliga finanserna under 1997, vilket var tidigare än väntat. Finanspolitiken har stramats åt sedan 1992 i det att det strukturella underskottet, dvs där man bortser från den förbättring som är ett resultat av konjunkturutvecklingen, har minskat. Under innevarande år förutser OECD att finanspolitiken fortsätter att vara restriktiv, medan den förutses bli expansiv 1999.

De långa räntorna föll med ca 0,7 procentenheter under 1997 och de korta räntorna var i princip oförändrade. Penningpolitiken i Förenta staterna ser ut att vara väl avvägd med hänsyn till den rådande osäkerheten i konjunkturen. Å ena sidan fortsatte den inhemska efterfrågan att växa starkt, samtidigt som börserna ökade kraftigt efter fallet i oktober och löneökningstakten steg markant mot slutet av 1997. Å andra sidan har dollarförstärkningen bidragit till

stramare monetära förhållanden, Asienkrisen har haft en dämpande effekt på inflation och ränteläge samtidigt som en avmattning av BNP-tillväxten förutses i år. Styrräntan antas ligga kvar på den nuvarande nivån på 5,5 % under 1998 och 1999.

Den inhemska efterfrågan förutses fortsätta att växa starkt under 1998. Ökningen av de reala disponibla inkomsterna, det höga konsumentförtroendet samt börsens exceptionellt kraftiga uppgång borgar för en fortsatt god utveckling av den privata konsumtionen. Nedgången i de långa räntorna sedan hösten väntas bidra till ett högt bostadsbyggande samt en fortsatt stark investeringsutveckling, men en viss avmattning från tidigare höga nivåer förutses till följd av bl.a. minskande vinstmarginaler. Lageruppbbyggnaden väntas avta under 1998 och ge ett negativt bidrag till BNP-tillväxten. Förutom dollarns appreciering väntas utvecklingen i Asien medföra att nettoexporten ger ett allt större negativt bidrag till BNP-tillväxten. Sammantaget väntas BNP-tillväxten avta till 2,7 % 1998 och 2,2 % 1999. Inflationsutvecklingen och läget på arbetsmarknaden väntas förbli gynnsamt. Eftersom det råder fullt kapacitetsutnyttjande i den amerikanska ekonomin förutses på medellång sikt, dvs år 2000-2001, en tillväxttakt kring den potentiella, dvs ca 2 ¼- 2 ½ % per år.

DIAGRAM 2.3

KonsumentprisutvecklingProcentuell förändring,
12 månadersförändring

Källor: Ecowin och Finansdepartementet.

2.2.2 Utvecklingen i Japan och vissa asiatiska tillväxtekonomier

Japan befinner sig i en långvarig ekonomisk kris som i stor utsträckning hänger samman med allvarliga strukturproblem i den finansiella sektorn. Under 1997 förvärrades den finansiella krisen och en konsumtionsskatt höjning i april bidrog till att den inhemska efterfrågan minskade. Oro för ökad arbetslöshet och krisen i det finansiella systemet bidrog till att undergräva hushållens och företagens förtroende för ekonomin. Effekterna av Asienkrisen började

också märkas i exportstatistiken under slutet av året. Ett fortsatt lågt förtroende för ekonomin väntas bidra till att den privata konsumtionen endast ökar marginellt under 1998, samtidigt som investeringarna bedöms sjunka något ytterligare. Räntorna förutses förbli låga och styrräntan antas vara oförändrad under 1998-1999. Finanspolitiken väntas bli fortsatt åtstramande, om än i något mindre omfattning. Till följd av Japans stora exponering gentemot de krisdrabbade länderna i Asien samt minskande stimulans effekter av yensens tidigare depreciering förutses att bidraget från nettoexporten minskar relativt kraftigt under innevarande år. Sammantaget bedöms tillväxten i det närmaste stagnera 1998. Åtgärder för att omstrukturera den finansiella sektorn bedöms gradvis medföra ett ökat förtroende och en återhämtning av den japanska ekonomin under 1999. Även den allmänna uppgången i den asiatiska regionen väntas bidra till ett förbättrat konjunkturläge i Japan. BNP-tillväxten förutses till 1,7 % 1999. Med hänsyn till betydande ledig kapacitet förutses BNP-tillväxten överstiga den potentiella och ligga kring 2 ½ % år 2000-2001.

Valutaförsvagning, problem i den finansiella sektorn samt kreditåtstramning väntas leda till en kraftig recession i *Syd Korea, Thailand, Indonesien, Malaysia och Filippinerna*, under 1998. Den ekonomiska aktiviteten i övriga asiatiska ekonomier förutses också dämpas i ljuset av starka finansiella och kommersiella kopplingar till de ovan nämnda länderna samt det lägre förtroendet bland investerare i regionen. I de Dynamiska Asiatiska Ekonomierna (DAE) samt Indonesien förutses BNP-tillväxten sjunka från knappt 5 % 1997 till i det närmaste stagnation 1998. Tillväxten i *Kina* väntas mattas något från knappt 9 % 1997 till 6 ¾ % 1998. Stärkt konkurrenskraft i exportsektorn i flertalet asiatiska länder väntas dock gradvis bidra till en återhämtning i regionen under 1999. BNP-tillväxten på medellång sikt väntas bli god.

2.2.3 Utvecklingen i EU

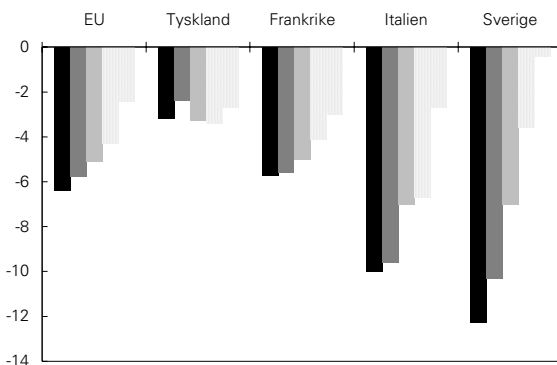
Under prognosperioden sker övergången till den ekonomiska och monetära unionen, EMU. EU-kommissionen har rekommenderat att 11 länder skall delta i EMU och i prognosen har antagits att så kommer att bli fallet. Under de senaste åren har skillnaderna i inflationstakt och räntor mellan EU-länderna minskat betydligt och de offentliga finanserna har förbättrats avsevärt. Mot bakgrund av bl.a. denna utveckling bedöms förutsättningarna vara goda för en smidig övergång till EMU. Förbättrade offentliga finanser och låg inflation i hela EU skapar goda förutsättningar för den ekonomiska tillväxten i EU framöver.

Konjunktoren i EU fortsatte att stärkas under 1997 och BNP-tillväxten steg till 2,6 % från 1,7 %

året innan. Den inhemska efterfrågan i EU som helhet blev dock svagare än väntat. Fortsatt hög arbetslöshet och en stram finanspolitik bedöms ha inverkat dämpande på den privata konsumtionen. Investeringsstakten var låg i framför allt Tyskland, Frankrike och Italien. Den inhemska efterfrågan var dock fortsatt stark i bl.a. Storbritannien, Spanien, Finland och Nederländerna. Exportutvecklingen var stark i EU som helhet bl.a. till följd av EU-valutornas försvagning mot dollarn samt den starka världsmarknadstillväxten, huvudsakligen i OECD-området, och gav ett betydande bidrag till BNP-tillväxten.

Förutsättningarna för en fortsatt konjunkturuppgång i EU är goda. För det första förutses finanspolitiken bli mindre stram under 1998 och 1999 jämfört med 1996-97. Det faktiska underskottet i de offentliga finanserna i EU som helhet uppgick till 2,4 % 1997, vilket är en nedgång med 2,7 procentenheter sedan 1995. Det strukturella underskottet har minskat med ca 2½ procentenheter under samma tid.

DIAGRAM 2.4
Underskott i de offentliga finanserna
Procent av BNP

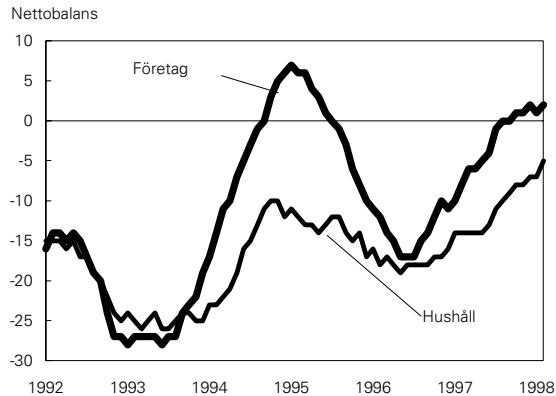

Källa: OECD, Nationell statistik och Finansdepartementet.

För det andra väntas gynnsamma monetära förhållanden stimulera ekonomin i likhet med det senaste året. Sedan årsskiftet 1996/97 har EU:s nominella effektiva växelkurs visavi utomstående industriländer deprecierat med ca 9 %, de långa räntorna har fallit med knappt 1 ½ procentenheter och de korta räntorna har fallit något. Samtidigt har inflationen fortsatt att ligga på en förhållandevis låg nivå kring 2 %. I bl.a. Tyskland och Frankrike har en förhållandevis svag konjunkturutveckling, Asienkrisens inverkan på den globala prisutvecklingen, inklusive oljeprisfallet sedan hösten 1997, lett till mycket låga inflations-siffror de senaste månaderna. Under andra halvåret 1998 väntas räntekonvergensen i de blivande EU-länderna fortsätta. Bundesbank förutses höja styrräntan något medan den förväntas kunna sänkas i de länder som idag har förhållandevis höga räntor. Från 1 januari 1999 kommer penningpolitiken i EMU-

området att utformas av den europeiska centralbanken, ECB. I takt med att den inhemska efterfrågan och BNP-tillväxten stärks under de närmaste åren väntas styrräntan stiga till 4 ¼ % 1999. De tioåriga obligationsräntorna väntas också gradvis öka något, till 5,3 % 1998 och 5,6 % 1999.

DIAGRAM 2.5
Företagens och hushållens förtroende i EU

Källa: EU-kommissionen.

Att förtroendeindikatorerna har fortsatt att peka uppåt stärker ytterligare bilden av en uppåtgående konjunktur i EU. Kapacitetsutnyttjandet är högt i industrin och vinstmarginalerna bedöms stiga till följd av hög produktivitetstillväxt samt låga ökningar av arbetskraftskostnaderna. Investeringsstakten påverkas även positivt av de gynnsamma monetära förhållandena samt det förhållandevis höga förtroendet bland företagen. Den privata konsumtionen bedöms stärkas mot bakgrund av något lägre arbetslöshet, högre disponibelinkomster samt en mindre stram finanspolitik. Konsumenternas förtroende har ökat stadigt under 1997 och inledningen av 1998.

Nettoexportens bidrag till BNP-tillväxten förutses minska under 1998 i takt med att exporttillväxten avtar och importtillväxten tilltar. Avmattningen på exportmarknaderna i Förenta staterna och Asien förväntas endast delvis kompenseras av en ökad handel inom EU. Världsmarknadstillväxten för EU förutses sjunka från ca 9½ % 1997 till 7-7½ % 1998-99. Sammantaget bedöms BNP-tillväxten öka till 2,7 % 1998 och 2,9 % 1999.

Inflationen bedöms sjunka till under 2 % 1998. Samtidigt som uppgången i konjunkturen och den tidigare valutaförsvagningen mot dollarn kan pressa upp priserna har Asienkrisen en dämpande inverkan på prisutvecklingen. Arbetslösheten i EU som helhet väntas endast minska marginellt till 11 %, trots uppgången i konjunkturen.

Den goda konjunkturutvecklingen i EU förutses fortsätta under år 2000. Betydande ledig produktionskapacitet möjliggör att BNP-tillväxten överstiger den potentiella tillväxten och ligger kvar på 2,9 %. Exportutvecklingen väntas bli fortsatt god mot bakgrund av stark tillväxt i OECD-området samt en

återhämtning i den asiatiska regionen. Fortsatt låg inflation, förhållandevis låga räntor samt måttliga löneökningar och goda vinstmarginaler väntas bidra till en stark investeringsutveckling. En gynnsam samsättningsutveckling förutses medföra en uppgång av den privata konsumtionen. Mot slutet av prognosperioden förutses BNP-tillväxten mattas till 2½ %.

Utvecklingen i större enskilda EU-länder

Den inhemska efterfrågan utvecklades svagare än väntat i *Tyskland* under 1997. Privat konsumtion och investeringar ökade endast marginellt och BNP-tillväxten drevs framförallt av exporten. Samtidigt ökade arbetslösheten under 1997 med drygt 1 procentenhet i förhållande till 1996 och uppgick till ca 11,4 %. Finanspolitiken har varit åtstramande, medan de monetära förhållandena har varit fortsatt expansiva. Under 1998 väntas den inhemska efterfrågan gradvis stärkas mot bakgrund av fortsatt låga räntor, en mindre restriktiv finanspolitik samt stärkta förtroendeindikatorer. Samtidigt bedöms bidraget från nettoexporten avta bl.a. till följd av utvecklingen i *Asien*. BNP-tillväxten bedöms stiga till 2,5 % 1998 och 2,8 % 1999.

Efter att ha utvecklats svagt under 1996 och början av 1997 stärktes den inhemska efterfrågan i *Frankrike* under det andra halvåret av 1997, både med avseende på privat konsumtion och privata investeringar. Denna utveckling underbyggdes av en försiktig återhämtning på arbetsmarknaden, låg inflation samt fortsatt låga räntor. Trots *Asien*-krisen fortsatte exporten att utvecklas gynnsamt, om än i något långsammare takt än under det första halvåret. Förtroendet för ekonomin, både bland hushåll och företag, stärktes under hösten och den inhemska efterfrågan väntas fortsätta sin uppåtgående trend under 1998. Nettoexportens bidrag till tillväxten bedöms däremot minska relativt kraftigt under året. Sammantaget är dock utsikterna för den franska ekonomin under 1998 goda och BNP-tillväxten väntas öka från 2,4 % 1997 till 2,8 % 1998 och 2,9 % 1999.

Den inhemska efterfrågan stärktes i *Italien* under det första halvåret 1997 och bidrog till en återhämtning av konjunkturen. Regeringens stimulansåtgärder för bilförsäljningen inverkar positivt på den privata konsumtionen. En kraftig budgetkonsolidering, lägre inflationstakt samt förväntningar om deltagande i EMU har bidragit till ett lägre ränteläge. Mot bakgrund av en fortsatt god efterfrågan från omvärlden och mindre strama penning- och finanspolitiska förhållanden väntas konjunkturen fortsätta att gradvis stärkas under de kommande två-tre åren. Det negativa bidraget från nettoexporten förutses minska samtidigt som investeringarna växer allt snabbare. BNP-tillväxten bedöms stiga från 1,5 % 1997 till 2,2 % i år och 2,8 % nästa år.

TABELL 2.2 BNP-TILLVÄXT, KPI OCH ARBETSLÖSHET

ÅRLIG PROCENTUELL
FÖRÄNDRING

	1996	1997	1998	1999	2000	2001
BNP						
OECD	2,5	2,8	2,3	2,4	2,6	2,3
EU	1,7	2,6	2,7	2,9	2,9	2,4
Förenata staterna	2,8	3,7	2,7	2,2	2,4	2,2
Japan	3,9	0,9	0,1	1,7	2,3	2,6
Tyskland	1,4	2,2	2,5	2,8	3,0	2,3
Frankrike	1,5	2,4	2,8	2,9	2,8	2,4
Italien	0,7	1,5	2,2	2,8	3,0	2,3
Storbritannien	2,2	3,3	2,1	2,3	2,5	2,5
Norden	3,0	3,4	3,4	3,2	2,9	2,2
Danmark	3,5	3,4	3,0	2,8	2,5	2,2
Finland	3,6	5,9	3,9	3,5	3,1	2,3
Norge	5,3	3,5	4,4	3,5	2,5	2,2
Konsumentpriser						
OECD	2,2	2,0	1,7	2,0	2,0	2,0
EU	2,5	2,0	1,9	2,0	2,0	2,0
Norden	1,2	1,6	2,1	2,2	2,0	2,0
Arbetslöshet i % av arbetskraften						
OECD	6,9	6,7	6,6	6,5	6,4	6,3
EU	11,4	11,3	11,0	10,7	10,3	10,1
Norden	9,1	8,4	7,4	6,8	5,9	5,7
Världsmarknadstillväxt						
för svensk export	5,8	9,3	6,2	7,3	8,0	6,5

Källor: OECD, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet.

I *Storbritannien* bidrog en stark utveckling av privat konsumtion och export till en hög tillväxttakt under 1997. Den privata efterfrågan stimulerades av sjunkande arbetslöshet och stigande realinkomster. I slutet av året dämpades dock exporten av den kraftiga appreciering av pundet som ägt rum sedan sommaren 1996. Under året stramades finans- och penningpolitiken åt. Under 1998 förväntas en betydande nedgång i exportens tillväxttakt till följd av den starka valutatan och av den ekonomiska krisen i *Asien*. Den inhemska efterfrågan förutses dämpas något bl.a. till följd av den strama ekonomiska politiken. BNP-tillväxten bedöms sjunka från 3,3 % 1997 till 2,1 % 1998, för att sedan stiga till 2,3 % 1999.

2.2.4 Utvecklingen i Norden och Östersjöområdet

Den gynnsamma ekonomiska utvecklingen i *Norden* förväntas fortsätta under prognosperioden. Den inhemska efterfrågan förutses växa starkt och stimu-

leras av bl.a. gynnsam sysselsättningsutveckling och stigande reallöner.

I *Danmark* bidrog en stark inhemsk efterfrågan till den positiva ekonomiska utvecklingen 1997. Den privata konsumtionen stimulerades av en ökad sysselsättning och stigande reallöner. Under 1998 förväntas en långsammare ökningstakt i privat konsumtion bl.a. till följd av en stram finanspolitik. Investeringsstillväxten bedöms avta samtidigt som bidraget från nettoexporten förväntas öka till följd av en ökad efterfrågan i Europa. BNP-tillväxten bedöms avta från 3,4 % 1997 till 3,0 % i år och 2,8 % nästa år.

I *Finland* bidrog såväl en stark inhemsk efterfrågan som en synnerligen god exportutveckling till en mycket hög ekonomisk tillväxt på 5,9 % 1997. Den privata konsumtionen stimulerades av en god sysselsättningsutveckling och låga räntor samtidigt som exporten gynnades av en stigande efterfrågan på trä- och massaprodukter i Europa. I år förväntas en minskad arbetslöshet och låga räntor bidra till en fortsatt stark inhemsk efterfrågan, medan effekterna av den ekonomiska krisen i Asien och kapacitetsproblem inom pappersindustrin bedöms verka dämpande på exportutvecklingen. BNP-tillväxten förväntas sjunka till 3,9 % 1998 och till 3,5 % 1999.

Den snabba ekonomiska utvecklingen i *Norge* fortsatte under 1997 med stöd av en stark inhemsk efterfrågan. Den privata konsumtionen stimulerades av en god sysselsättningsstillväxt och ökade reallöner. Investeringarna växte särskilt snabbt inom oljeverksamheten. Den privata konsumtionen bedöms utvecklas väl även 1998 till följd av en fortsatt gynnsam utveckling på arbetsmarknaden samt betydande reallöneökningar. Det finns en uppenbar risk för att det allt stramare läget på arbetsmarknaden ger upphov till ett ökat inflationstryck 1998. Investeringsstillväxten förväntas sjunka, medan exporttillväxten ökar. BNP-tillväxten bedöms öka från 3,5 % 1997 till 4,4 % 1998 och därefter falla tillbaka till 3,5 % 1999.

BNP-tillväxten i *Baltikum* steg avsevärt under 1997 och uppgick till 9 % i Estland och ca 6 % i Lettland och Litauen. En väl avvägd penning- och finanspolitik bidrog till att inflationen fortsatte att falla. Trots en stark exportutveckling ökade dock bytesbalansunderskotten till ca 8-10 % av BNP. Asienkrisen fick vissa återverkningar på de finansiella marknaderna i de baltiska länderna, även om börsnedgången i första hand orsakades av inhemska faktorer.

För första gången sedan början av övergången till marknadsekonomi blev BNP-tillväxten positiv i *Ryssland*. Inflationen halverades till drygt 10 % och bytesbalansen förbättrades. Svårigheter i genomförandet av budget- och skattepolitiken bidrog till försämrade offentliga finanser. I samband med det sjunkande förtroendet för tillväxtekonomierna i Asien uppstod oro på de finansiella marknaderna i slutet

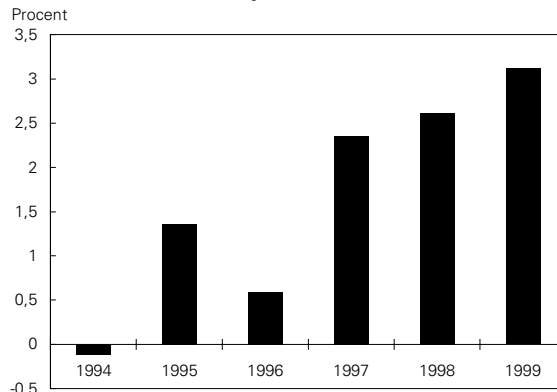
av 1997 och början av 1998. Mot bakgrund av bl.a. stigande reala disponibelinkomster samt en mindre nedgång i arbetslösheten väntas den inhemska efterfrågan öka gradvis och BNP-tillväxten bedöms stiga till 1-2 % 1998 och till ca 3 % 1999, men osäkerheten i dessa bedömningar är betydande.

För det fjärde året i rad utvecklades ekonomin i *Polen* starkt och BNP-tillväxten blev ca 7 %. En avmattning av den inhemska efterfrågetillväxten förutses under de närmaste åren samtidigt som nettoexportens negativa bidrag till BNP bedöms avta. Sammantaget förutses BNP-tillväxten sjunka till ca 5 ½ % 1998.

Sammantaget har BNP-tillväxten i *Östersjöområdet* som helhet, dvs i Tyskland, Ryssland, Polen, Baltikum, Danmark, Finland och Sverige, stigit sedan 1996. En ytterligare förstärkning av den ekonomiska aktiviteten i regionen förutses på kort och medellång sikt.

DIAGRAM 2.6

Real BNP-tillväxt i Östersjöområdet

Källor: OECD, IMF och Finansdepartementet.

3 Kapitalmarknaderna

Fortsatt låg inflation och fallande inflationsförväntningar har lett till lägre svenska obligationsräntor under hösten och vintern. Även långräntemarginalen mot utlandet har krympt ytterligare det senaste halvåret. Riksbanken har reviderat ned sin inflationsprognos för 1998 och 1999, och därför avstått från ytterligare reporäntehöjningar sedan höjningen i december. Krisen i Asien har lett till lägre inflationsförväntningar, samtidigt som placerare föredragit dollarplaceringar, vilket bidragit till en appreciering av den amerikanska valutan. På flertalet av börserna i Europa samt i Förenta staterna har kurserna fortsatt uppåt efter den tillfälliga nedgången i oktober. Osäkerheten om omfattningen av Asienkrisen, och vilken effekt den kan tänkas få för aktiemarknaden är emellertid påtaglig. Inom EU har förberedelserna inför valutaunionen fått allt större betydelse för ränte- och växelkursutvecklingen. Såväl korta som långa marknadsräntor har konvergerat ytterligare mellan länderna.

3.1 Utvecklingen i omvärlden

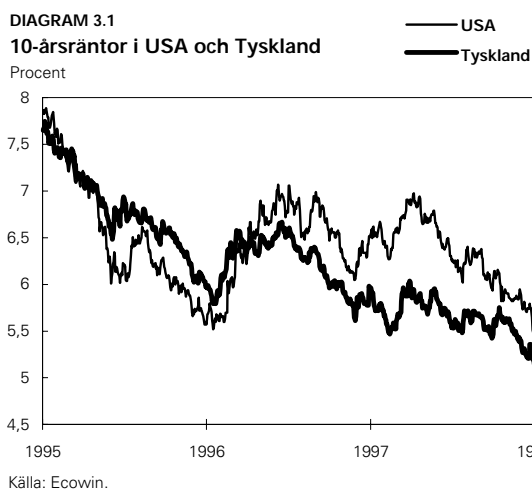
Trots en förhållandevis stark tillväxt i den amerikanska ekonomin har obligationsräntorna fortsatt att falla under hösten och i början av innevarande år. I januari föll den amerikanska 10-årsräntan till 5,5 %. Trots tillväxten finns det ännu inte något synligt inflationstryck i ekonomin, och krisen i Asien har bidragit till att dra ned inflationsförväntningarna ytterligare. Som beskrivits i kapitel 2 ser penningpolitiken i USA ut att vara väl avvägd. Även om inflationen i Förenta staterna stiger under 1998 förväntas uppgången bli måttlig, vilket i sin tur talar för att en eventuell långränteuppgång också blir måttlig. Dollaruppgången, som förmodligen varit en bidragande orsak till att inflationen inte tagit fart, har bromsats under inledningen av 1998. Det som bidragit till dollarns underliggande styrka – de konjunkturella skillnaderna mellan Förenta staterna och Europa – förväntas minska framöver, vilket kan leda till en något svagare dollar. Även om den positiva räntemarginalen mellan Förenta staterna och Europa – idag knappt 2 procentenheter mellan amerikanska och tyska kortrräntor och knappt 1 procentenhet mellan amerikanska och tyska långräntor – minskar det kommande året förväntas amerikanska räntor fortfarande vara något högre än europeiska, vilket talar för att en eventuell dollardepreciering inte blir dramatisk.

Utvecklingen på New York-börsen har varit fortsatt stark, och under årets första kvartal steg kurserna med i genomsnitt 10 %.

I Japan bedöms tillväxten falla ytterligare i år till följd av de problem som beskrevs i föregående kapi-

tel. Den japanska 10-åriga obligationsräntan har efter en mindre nedgång under förra våren legat stabilt kring 2 % under hösten och vintern. Tokyo-börsen har under första kvartalet i år stigit med 8 %. Den japanska penningpolitiken har varit fortsatt expansiv med ett diskonto på 0,5 %, och någon åtstramning förväntas inte under 1998-1999.

Även i Tyskland har obligationsräntorna fortsatt nedåt under hösten och vintern, och i februari i år föll den 10-åriga räntan under 5 %, vilket är rekordlåg i ett historiskt perspektiv. En svagare konjunkturuppgång än väntat samt låga inflationsförväntningar, som gått ned ytterligare till följd av krisen i Asien, kan ses som några orsaker till utvecklingen. Sedan oktober förra året, då Asienkrisen fick fullt genomslag på de internationella finansiella marknaderna, har D-marken försvagats gentemot dollarn. En viss stabilisering av D-markens kurs gentemot dollarn har dock skett under februari och mars.

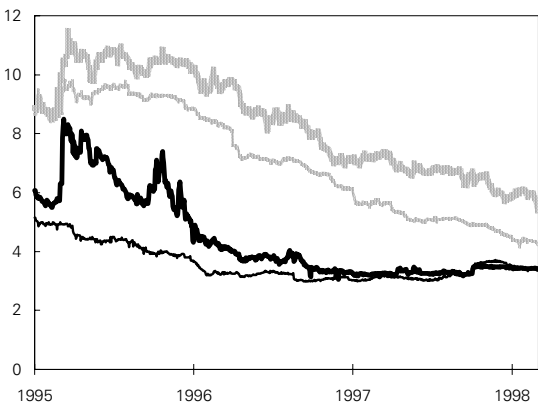

En annan viktig faktor som styrts marknadsutvecklingen i Europa, främst inom EU, är förberedelserna inför den monetära unionen. Framförallt har de lett till en fortsatt utjämning av räntenivåerna bland de länder som förväntas delta i EMU från starten 1999. Räntemarginalen mellan italienska 10-årsräntan, som är den högsta bland de länder som väntas delta i valutaunionen från och med januari 1999, och motsvarande ränta i Tyskland har gått ned från 1 procentenhet i september till 0,3 procentenheter i mars. Även de korta räntorna har konvergerat. De framtida EMU-länder vars styrräntor ligger på en högre nivå, främst Spanien och Italien, har sänkt sina styrräntor under hösten och vintern. En tysk styrräntehöjning i oktober i fjol, som följdes av höjningar i övriga kärnländer inom EU, har också bidragit till korträntekonvergens. Skillnaden mellan spanska och italienska styrräntor å ena sidan och tyska å den andra har på ett år gått ned från över 3 procentenheter till 1,2 procentenheter vad gäller Spanien mot

Tyskland och 2,2 procentenheter vad gäller Italien mot Tyskland.

Bland ERM-valutorna har fluktuationerna minskat, och samtliga valutor ligger numera nära sina respektive centralkurser inom växelkursmekanismen. I mars revalverades det irländska puntet inom ERM då centralkursen gentemot D-marken skrevs upp med 3 %. Då puntet tidigare avvikit påtagligt från centralkursen var åtgärden inte helt oväntad. Samtidigt kopplades Greklands valuta till ERM.

DIAGRAM 3.2
Europeiska korträntor (3 mån)
Procent

Källa: Ecwin.

Utvecklingen på ränte- och valutamarknaderna inom EU tyder på en förväntan om att EMU blir verklighet 1999, och att 11 av EU:s 15 medlemsländer kommer att ingå i unionen från start. Räntekonvergensen mellan de länder som väntas delta i valutaunionen torde fortsätta ytterligare under det dryga halvår som återstår tills införandet av euron. På de finansiella marknaderna återspeglas förväntningar om att korträntekonvergensen främst kommer att ske via räntesänkningar i högränteländerna. De korta europeiska terminräntorna indikerar förväntningar om att korträntorna inom det framtida EMU kommer att konvergera kring en nivå på 4 %.

3.2 Utvecklingen i Sverige

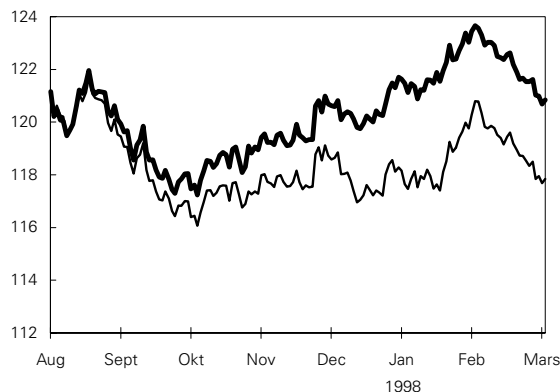
Utvecklingen på den svenska marknaden har till viss del följt den internationella. De långa marknadsräntorna har fortsatt ned under hösten och vintern till nya bottennivåer. Den 10-åriga obligationsräntan nådde i mars en nivå på ca 5,3 %. Lägre inflationsförväntningar, bland annat till följd av låga utfall i den faktiska inflationen och Asienkrisens förväntade prisdämpande effekter, förefaller ha varit en viktig faktor bakom räntenedgången den senaste tiden. Trenden med fallande svensk räntemarginal gentemot Tyskland när de internationella räntorna faller

har varit rådande även denna gång, och i januari i år föll den 10-åriga räntemarginalen gentemot Tyskland för första gången sedan 10-årsräntan började marknadsnoteras i Sverige under 0,5 procentenheter. Nedgången har fortsatt de senaste månaderna, och i början av april låg räntemarginalen under 0,4 procentenheter.

Utländska placerare har varit mycket aktiva på den svenska obligationsmarknaden. Under förra året nådde det utländska ägandet av svenska kronobligationer höga nivåer, och utländska köp är en tänkbar förklaring till de lägre svenska obligationsräntorna och den lägre räntemarginalen gentemot utlandet. Andelen utländskt ägande på den svenska obligationsmarknaden låg vid utgången av förra året på cirka 25 % av den utestående svenska statsobligationsstocken, vilket är nära tidigare toppnivåer. En hög andel utländska placerare har tidigare tenderat att göra ränteutvecklingen mer volatil. Det senaste årets minskade andel lånefinansierade utländska innehav av svenska obligationer tyder emellertid på att de utländska köpen av svenska obligationer numera är mer långsiktiga och av mindre spekulativ karaktär än tidigare. Detta kan komma att betyda att det tidigare sambandet mellan det utländska ägandet och volatiliteten i räntorna inte längre är lika starkt.

I likhet med flertalet övriga europeiska valutor har kronan försvagats mot dollarn under hösten. Kronan har emellertid också försvagats gentemot D-marken, och därmed också mot TCW-index. Värt att notera är emellertid att kronförsvagningen är betydligt blygsammare om även de asiatiska valutorna beaktas. Kronkursen låg i mars på ungefär samma nivå som för ett halvår sedan, mätt mot ett bredare index inklusive de asiatiska valutorna. Detta är relevant ur inflations- och konkurrenssynpunkt.

DIAGRAM 3.3
Kronindex
Index

Fotnot: De Asienvalutor som inkluderats i det utökade index (TCW + Asienvalutor) är valutorna i följande länder: Filippinerna, Hongkong, Indien, Indonesien, Kina, Malaysia, Singapore, Sydkorea, Taiwan, Thailand. Valutorna har endast handelsvägts, det vill säga inte konkurrensvägts som TCW-valutorna. Vikten för dessa valutor i det utökade index är 9 procent.

Källor: Ecwin och Finansdepartementet.

Kronans försvagning i början av 1998 sammanföll i tiden med spekulationer om att kronan kan komma att marginaliseras som valuta när EMU bildas samt farhågor om att kapitalutflöden till följd av svenska köp av utländska värdepapper kommer att fortsätta. Under februari och mars bröts emellertid kronförsvagningen, och istället har det skett en trendmässig förstärkning mot i första hand D-marken. Deprecieringen gentemot dollarn har också avstannat.

TABELL 3.1 BETALNINGSBALANSEN

FLÖDEN, MILJARDER KRONOR

	1995	1996	1997
Bytesbalans	39,3	43,7	48,6
Kapitaltransfereringar	-3,7	-4,9	-0,3
Finansiell balans	-20,7	-24,1	-36,6
Direkta investeringar	23,1	2,8	-14,9
I utlandet	-80,0	-31,3	-85,2
I Sverige	103,1	34,0	70,3
Portföljinvesteringar exkl.			
finansiella derivat	-16,6	-83,2	-131,4
Tillgångar	-75,3	-88,3	-112,2
Aktier	-64,7	-50,4	-84,5
Räntebärande	-10,6	-37,9	-27,6
Skulder	58,7	5,0	-19,2
Aktier	14,3	27,2	-12,3
Räntebärande	44,4	-22,2	-6,9
Finansiella derivat	6,0	10,0	11,6
Övrigt kapital	-31,1	4,6	48,0
Valutareservens			
transaktionsförändringar	9,9	41,9	50,0
Restpost	-14,9	-14,7	-11,7

Anm.: Tecknen visar vilka kapitalflöden som inhemska respektive utländska köp givit upphov till. Ett minustecken vad gäller inhemska aktörers agerande (tillgångar) betyder således ett utflöde till följd av köp av utländska värdepapper, medan ett minustecken vad gäller utländska aktörers agerande (skulder) betyder ett utflöde till följd av försäljningar av svenska värdepapper. Det omvända förhållandet gäller vid positiva siffror, det vill säga svenska försäljningar respektive utländska köp.

Källa: Riksbanken.

Tabell 3.1 visar betalningsbalansen med en finfördebad redovisning av den finansiella balansen. Per definition summerar betalningsbalansen till noll. Detta innebär det att bytesbalansöverskottet motsvaras av kapitalutflöden i form av kapitaltransfereringar och den finansiella balansen samt restposten. I tabellen utgörs posten tillgångar (under portföljinvesteringar) av svenska tillgångar i utlandet, som t.ex. utländska aktier. För 1997 ökade de svenska finansiella tillgångarna i utlandet med 112,2 miljarder kronor, vilket i tabellen redovisas som ett kapitalutflöde. Huvuddelen av detta bestod av köp av utländska aktier. Posten skulder i tabellen är t.ex. utländska innehav av svenska aktier då detta är en svensk skuld till utlandet. Det utländska innehavet av svenska värdepapper minskade med 19,2 miljarder kronor under

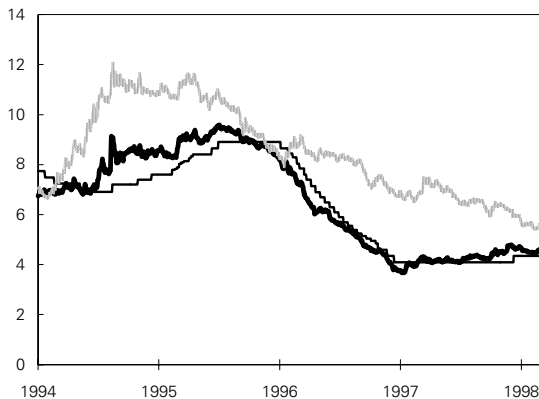
1997, vilket också är ett kapitalutflöde. Den finansiella balansen är svårtolkad och det går i allmänhet inte att dra slutsatsen att stora valutaflöden kopplade till värdepappershandeln kan förklara kronans utveckling. Under de senaste åren har dock svenska köp av utländska tillgångar varit påtagliga. Detta kan ses både som ett resultat av att institutionella placrare valt att diversifiera sina tillgångsportföljer och ett ökat privat fondsparande. De utländska köpen av svenska aktier var betydande under 1995 och 1996, men innehaven minskade 1997.

De lägre inflationsförväntningarna i Sverige har också bidragit till minskade förväntningar om framtida kortränthöjningar. När Riksbanken i december höjde reporäntan med 0,25 procentenheter till 4,35 % fanns det förväntningar på marknaden om att höjningen skulle följas av fler redan under våren 1998. Därefter har emellertid Asienkrisen och efterföljande nedrevideringar av både tillväxt- och inflationsprognoser för 1998 lett till att även kortränthöjningarna justerats ned. I december indikerade de implicita terminräntorna förväntningar om en svensk reporänta kring 5,50 % vid nästa årsskifte. I mars låg motsvarande förväntningar på cirka 4,70 %. I sin senaste inflationsrapport från mars reviderade även Riksbanken ned sina prognoser över tillväxten och inflationen för de två kommande åren, och Riksbankens slutsats var att det för närvarande inte finns någon anledning att ändra reporäntan. Samtidigt poängterade Riksbanken att den förväntade konjunkturuppgången talar för "en viss försiktig skärpning av penningpolitiken under det kommande året".

De lägre räntorna och dollaruppgången är främsta orsakerna till att Stockholmsbörsen, i likhet med flertalet övriga europeiska börser, gått fortsatt starkt. Under 1997 steg börsen med 25 %, och under första kvartalet i år var uppgången 20 %. Bästa branscher har varit bank och finans – till följd av räntenedgången – samt kemi och läkemedel.

DIAGRAM 3.4
Ränteutvecklingen i Sverige

Procent

Källa: Ecwin.

Under hela förra året noterades en ökning av kreditinstitutens utlåning till svensk allmänhet, det vill säga företag och hushåll. I början av 1997 var det främst bostadskrediter till hushållen som ökade, men under andra halvåret skedde en markant ökning av hushållens konsumtionskrediter. Under hela 1997 ökade dessa krediter med 8 %, räknat på årsbasis. Motsvarande ökning av kreditinstitutens totala utlåning till allmänheten uppgick till 3 %. Lägre utlåningsräntor, hushållens mer positiva förväntningar om den egna ekonomin samt ett uppdämt konsumtionsbehov är några faktorer som ligger bakom den ökade utlåningen. Denna sammanfaller också väl med förra årets uppgång i den privata konsumtionen.

Ökningstakten i penningmängdstillväxten steg på nytt i början av innevarande år. Allmänhetens innehav av sedlar och mynt, M0, ökade i februari med 4,3 %, räknat på årsbasis. M0 bedöms vara en god indikator för den framtida konsumtionen, och tillsammans med utlåningen indikerar penningmängdstillväxten en fortsatt god konsumtionsutveckling under 1998.

Antaganden om ränte- och valutakursutvecklingen

Antagandena om utvecklingen på de finansiella marknaderna görs i ljuset av den internationella utvecklingen som presenterades i det föregående kapitlet samt den bild av den svenska ekonomiska utvecklingen som tecknas i kommande kapitel.

I Tyskland är obligationsräntorna idag låga och tillväxten väntas stiga något de närmaste åren till följd av ökande inhemsk efterfrågan. En fortsatt låg inflation vänts dock innebära en måttlig uppgång i de korta marknadsräntorna de närmaste åren. Det gradvis förbättrade konjunkturläget i Tyskland och flertalet övriga europeiska länder förutses leda till en uppgång i de långa marknadsräntorna.

Även i Sverige väntas inflationen förbli låg de kommande åren. Detta bygger till stor del på antagandet att de genomsnittliga löneökningarna begränsas till 3 procent per år. Den offentliga sektorns finansiella sparande fortsätter att förbättras och de budgetpolitiska målen uppfylls.

Det låga inflationstrycket och en inflation som understiger inflationsmålet på 2 % under de närmaste åren innebär att Riksbankens reporänta inte antas behöva ändras från den nuvarande nivån på 4,35 %. Mot bakgrund av den europeiska obligationsränteuppgången väntas de svenska obligationsräntorna stiga. Uppgången förutses dock bli måttlig och 10-årsräntan förväntas understiga 6 procent under hela prognosperioden. Den mindre obligationsränteuppgången i Sverige jämfört med Tyskland och den därmed sjunkande obligationsräntemarginalen är ett uttryck för att förtroendet för den svenska ekonomin antas stärkas ytterligare de kommande åren.

Den stabila ekonomiska utvecklingen i Sverige, inte minst vad gäller löner och priser, tillsammans med en stark bytesbalans antas bidra till en viss för-

stärkning av kronans kurs, mätt med TCW-index. I slutet av år 2000 antas TCW-index vara 118. Osäkerheten i denna bedömning är dock mycket stor.

TABELL 3.2 RÄNTE- OCH VALUTAANTAGANDEN

SLUTNOTERINGAR FÖR RESPEKTIVE ÅR.

	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Reporänta	4,10	4,35	4,35	4,35	4,35	4,35
Ränta 6 månader	3,76	4,69	4,60	4,60	4,60	4,60
Ränta 5 år	5,50	5,61	5,30	5,40	5,40	5,40
Ränta 10 år	6,75	5,95	5,70	5,80	5,80	5,80
Differens Sverige						
– Tyskland 10 år	0,97	0,58	0,40	0,20	0,20	0,20
SEK/DEM	4,40	4,41	4,35	4,35	4,30	4,30
SEK/USD	6,90	7,90	7,75	7,50	7,50	7,50
TCW-index	117,6	121	120	119	118	118

Källa: Ecowin och Finansdepartementet.

4 Utrikeshandeln

Efterfrågan från omvärlden på svenska produkter var mycket god under 1997. Speciellt ökade exporten av läkemedel och elektrovaror mycket kraftigt. Även importen steg kraftigt, vilket delvis är ett resultat av exportökningen. Till följd av den s.k. Asienkrisen antas exportmarknadstillväxten inte öka lika mycket under 1998 som under 1997, vilket leder till en lägre exportökning i år. År 1999 och 2000 antas effekterna av Asienkrisen endast i ringa omfattning påverka världsmarknadstillväxten och exporten utvecklas således i en snabbare takt. Ökad global pris-konkurrens antas ha en återhållande effekt på såväl export- som importpriserna under prognosperioden. Svenska exportföretag förväntas ej heller vinna marknadsandelar under de kommande åren, bl.a. som en följd av kronans förväntade appreciering. Nettoexportens bidrag till tillväxten i BNP blir lägre under 1998 än vad som varit fallet de senaste åren, men kommer i takt med en förbättrad omvärldstillväxt att stiga som högst till 0,9 procentenhet år 2000.

4.1 Varuhandeln

År 1997 utvecklades den svenska exporten mycket väl. Enligt nationalräkenskaperna ökade *varuexporten* med 12,5 % jämfört med föregående år. Försäljningen av traditionella svenska produkter som verkstadsvaor och skogsvaror ökade relativt kraftigt, men även försäljningen av kemivaror – speciellt läkemedel – utvecklades starkt under året. Av verkstadsvaorna ökade försäljningen av elektrovaror och datorer med över 20% mätt i löpande priser. Enbart teleproduktindustrin bidrog med drygt en tredjedel av den totala volymökningen i varuexporten under året. Den största delen av denna ökning kan härledas till ett enda företag (Ericsson).

Världsmarknadstillväxten utvecklades bättre än förväntat under 1997. Sammantaget steg marknadstillväxten för svensk export med drygt 9 % förra året. Av Sveriges totala export 1997 gick 72 % till Europa som är den överlägset viktigaste exportmarknaden. Exporten till EU-länderna ökade med 8 % jämfört med 1996 medan exporten till övriga Europa ökade med 19 % i löpande priser. Den kraftigaste exportökningen noterades till icke EU-länder i Sveriges närområde såsom till Baltikum, Polen och Ryssland. Dock mottar dessa länder än så länge endast 4 % av den totala svenska exporten. Exporten till Asien (exklusive Mellanöstern) ökade med 9 % under 1997. Länderna i Asien har gradvis ökat i betydelse för svensk export de senaste 15 åren. Med tanke på den ekonomiska kris som har drabbat några av länderna i området är fortsatta exportökningar till dessa länder ej sannolika de närmaste åren.

Gruppen av s.k. krisländer (Filippinerna, Indonesien, Malaysia, Sydkorea och Thailand) har varit en av de snabbast växande marknaderna för svensk export under senare år men står enbart för 3 % av den totala exporten.

TABELL 4.1 SVENSK EXPORT TILL OLIKA REGIONER 1997

LÖPANDE PRISER	ANDEL(%)	PROCENTUELL ÖKNING MELLAN 1996 OCH 1997
Europa	72	10
varav EU-länder	56	8
Afrika	2	8
Amerika	12	17
Asien (exklusive mellanöstern)	11	9
Övriga	4	14

Källa: Statistiska centralbyrån, utrikeshandelsstatistiken

Exportutvecklingen de kommande åren är huvudsakligen beroende av den internationella tillväxten. I detta sammanhang har effekterna av Asienkrisen en viktig betydelse (se även kapitel 2). För den svenska exportindustrins vidkommande har Asienkrisen såväl direkta som indirekta effekter på exporttillväxten. Till de direkta effekterna kan räknas det exportbortfall som följer av minskad efterfrågan av importvaror i krisländerna. Till skillnad från de direkta effekterna påverkar de indirekta effekterna handelsflöden och prisbildning i ett senare skede. En negativ indirekt effekt är den hårdnande konkurrens från inhemska producenter som svenska exportörer utsätts för till följd av de kraftiga devalveringarna av krisländernas valutor. Således möter svensk exportindustri i krisländerna en situation med fallande efterfrågan kombinerat med ett försämrat konkurrensläge, vilket kommer att reducera exporten till dessa ekonomier. Vidare ger de kraftiga växelkursförändringarna krisländerna en stor kostnadsfördel som skapar möjligheter att erövra marknadsandelar ifrån konkurrenter. För svenskt vidkommande kan branscher som skog, stål och elektroniska maskiner bli mer konkurrensutsatta de närmsta åren. Företagen i krisländerna är dock i liten utsträckning konkurrenter till svenska exportföretag. Slutligen kan nämnas – och som tidigare beskrivits i kapitel 2 – att Asienkrisen kommer att medföra en något svagare global tillväxt som i sin tur bidrar till sämre förutsättningar för svensk export på samtliga marknader.

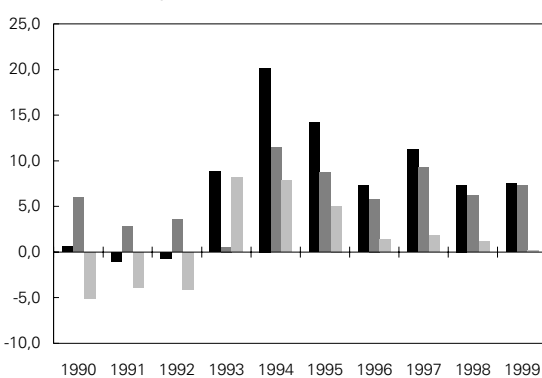
Trots Asienkrisen ser utvecklingen av exporten i ett 2-3 års perspektiv fortsatt ljus ut även om tillväxten dämpas jämfört med 1997 års exceptionellt höga tillväxt. Varuexporten beräknas öka med 6,5 % 1998, vilket är en halvering av tillväxttakten jämfört med 1997. Den främsta orsaken till den lägre tillväxttakten är försvagningen av den internationella marknadstillväxten från ca 10 % 1997 till drygt 6 % 1998. Det är inom OECD-området som export-

marknadstillväxten förväntas utvecklas bäst under 1998 medan tillväxten i övriga världen blir betydligt svagare. En återhämtning av exportmarknadstillväxten förväntas under 1999 och 2000, vilket får till effekt att svensk varuexport ökar snabbare under dessa år. För 2001 antas exporten växa långsammare som en följd av den globala konjunkturavmattningen.

DIAGRAM 4.1

Export-, världsmarknads- och marknadsandelstillväxt för bearbetade varor

Procentuell förändring

Källor: OECD och Finansdepartementet.

Den hårdnande internationella pris konkurrensen tillsammans med en förväntad appreciering av den svenska kronan medför sannolikt inte något större utrymme för svenska företag att höja sina priser. Följaktligen har endast marginella ökningar av exportpriserna antagits i prognosen. Trots relativt god produktivitet utveckling och historiskt sett låga kostnadsökningar förväntas exportindustrin inte öka sina marknadsandelar nämnvärt under de närmaste åren. Exportindustrins goda lönsamhet, å andra sidan, skapar gynnsamma förutsättningar för att bibehålla redan vunna marknadsandelar.

Som tidigare nämnts har teleproduktindustrins export vuxit mycket kraftigt de senaste två åren. Om denna positiva utveckling fortsätter eller överträffas är det möjligt att Sveriges export blir starkare än vad som antas i nuvarande prognos. Å andra sidan kan det inte uteslutas att Asienkrisens negativa effekter kan bli mer långvariga vilket i sin tur skulle hämma den svenska exportutvecklingen.

Varuimporten ökade med 10,3 % i volym 1997. Importtillväxten var betydligt starkare än under föregående år, då uppgången stannade vid drygt 2 %. Den höga importtillväxten år 1997 kan till viss del ses som ett återställande av en tillfälligt låg importkvot år 1996, men kan också förklaras av att efterfrågan på varor med ett stort importinnehåll ökade kraftigt under 1997. Behovet av insatsvaror steg tack vare den starka industriproduktionen. Efterfrågan på varaktiga konsumtionsvaror tilltog i styrka efter år med en svag utveckling. Maskininvesteringar bidrog också till den starka importen. Verkstadsvärdena, som står för drygt hälften av importvärdet, ökade i volym med 14 %. Importen av vägfordon och framför allt bilar ökade starkt, men även importen av elektroprodukter steg kraftigt.

Deprecieringen av kronan under 1997 medförde att importpriserna steg något under senare delen av året. Den internationella prisutvecklingen var dock återhållsam under 1997. Framförallt har detta tagit sig uttryck i fallande råvarupriser. Framst märkbart är fallet i råoljepriset. Importpriserna för bearbetade varor var oförändrade för helåret 1997, medan det totala importpriset ökade svagt. Asienkrisen väntas ha en dämpande effekt på de internationella priserna under prognosåren. Dessutom antas kronan stärkas, vilket ytterligare dämpar ökningen av importpriserna.

TABELL 4.2 EXPORT OCH IMPORT AV VAROR

	ANDEL AV TOTAL 1997	PROCENTUELL VOLYMUUTVECKLING					PROCENTUELL PRISUTVECKLING				
		1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	2000	2001
<i>Varuexport</i>											
Bearbetade varor	85,9	11,3	7,4	7,5			-0,9	0,7	0,1		
Fartyg	0,8	80,0	-1,6	2,9			-1,7	0,2	-0,8		
Petroleumprodukter	2,2	8,3	-5,4	-1,3			1,2	4,3	0,7		
Övriga råvaror	11,1	9,4	2,3	4,0			5,1	0,5	3,4		
Summa varuexport	100	11,3	6,5	7,0	7,6	5,8	-1,1	0,7	0,4	0,6	1,2
<i>Varuimport</i>											
Bearbetade varor	80,5	12,0	8,0	8,1			0,0	0,0	-0,2		
Fartyg	0,6	-26,9	33,1	-16,3			-1,5	-0,7	9,2		
Råolja	4,7	13,2	-4,1	2,0			2,6	-15,0	5,5		
Petroleumprodukter	2,6	-8,1	6,3	3,0			4,3	-4,1	2,0		
Övriga råvaror	11,6	4,6	1,0	3,8			7,5	-1,0	-0,2		
Summa varuimport	100	10,3	6,8	7,1	6,6	6,0	0,7	1,0	0,1	0,7	1,3

Anm.: Export och import är i tabellen redovisade enligt utrikeshandelsstatistiken. Enligt nationalräkenskaperna ökade exporten med 12,5 % 1997.
Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Den importvägda efterfrågan beräknas utvecklas något svagare under de kommande åren än under föregående år. Exporten ger fortfarande det största bidraget till ökningen, trots att exportutvecklingen antas mattas av i år. Men även efterfrågan på konsumtionsvaror och maskininvesteringar väntas leda till stigande importvolym i framtiden. Importen av bearbetade varor antas öka med ca 8 % både innevarande och nästkommande år. År 2000 antas BNP-tillväxten, bl.a. till följd av den starka internationella tillväxten, tillta. Efterfrågan beräknas dock ha en sammansättning med lägre importinnehåll än tidigare år, vilket dämpar importtillväxten något. Tillväxten i den totala varuimporten antas i huvudsak följa utvecklingen för bearbetade varor, men är dock något svagare.

Nettoexportens bidrag till BNP-tillväxten förväntas bli 0,4 procentenheter i år, vilket är en betydande minskning jämfört med de senaste åren. Som en följd av en stark internationell tillväxt beräknas netto-bidraget därefter öka för att år 2000 uppgå till 0,9 procentenheter. År 2001 antas ett bidrag på 0,4 procentenheter till BNP-tillväxten.

4.2 Bytesbalansen

I början av 1990-talet hade Sverige betydande underskott i bytesbalansen som efter deprecieringen 1992 snabbt vändes till överskott. Mycket stora överskott i handelsbalansen under de senaste åren har bidragit till bytesbalansöverskotten. Tjänstebalansen har å andra sidan utvecklats allt sämre och förväntas göra det även i fortsättningen. Det är framför allt resevalutanettot som ger ett kraftigt negativt bidrag till tjänstenettot. Trots en generellt sett svagare kronkurs under 1997 i förhållande till 1996 har utlandsresandet fortsatt att öka kraftigt. I takt med att hushållens inkomstställning antas stärkas kommer resevalutanettot sannolikt ytterligare att försämrats framöver. Ytterligare en faktor som belastar resevalutaimporten är den kraftiga ökningen av direktimporterade bilar som skett under de senaste åren.

Avkastningen på kapital förväntas förbättras något de närmaste två åren. En orsak är att stora bytesbalansöverskott i kombination med en appreciering av kronkursen stärker Sveriges finansiella nettoställning mot utlandet och bidrar till en minskning av underskottet i räntenettot. Dessa faktorer motverkar effekterna av en förväntad måttlig höjning av den internationella räntenivån under prognosperioden. I dagsläget är det utländska ägandet av svenska aktier större än det svenska ägandet av utländska aktier. Det har i prognosen antagits att en ökad internationell diversifiering av svenskars aktieäggande leder till ett ökat innehav av utländska aktier. Om direktavkastningen på utländska placeringar är lägre än avkastningen på alternativa placeringar i Sverige tende-

rar denna diversifiering att försämra kapitalavkastningsnettot på kort sikt. På längre sikt bör dock skillnaden i avkastning jämnas ut sig, vilket skulle komma att förbättra nettoavkastningen på kapital och även bytesbalansen.

Det finansiella sparandet i Sverige är högt vilket avspeglas av det stora överskottet i bytesbalansen. Bytesbalansöverskotten som andel av BNP väntas ligga på en hög nivå även under tiden kring millenni-umskiftet. En starkt bidragande faktor till det höga sparandet är regeringens mål för de offentliga finanserna med innebörden att den offentliga sektorn skall uppvisa ett finansiellt överskott över konjunkturcykeln. Trots det stora bytesbalansöverskottet ökade Sveriges utlandsskuld år 1997 och uppgick till ca 45 % av BNP. Kronans depreciering och den relativt svaga kursutvecklingen av svenskars innehav av utländska aktier var de främsta orsakerna till försämringen. På längre sikt torde bytesbalansöverskotten leda till att utlandsskulden minskar som andel av BNP. Faktorer som talar för denna utveckling är bl.a. en förväntad appreciering av kronan, ökad amortering av den statliga utlandsskulden och en utjämning i värdeförändringar på kapital gentemot utlandet.

TABELL 4.3 BYTESBALANSEN

MILJARDER KRONOR

	1997	1998	1999	2000	2001
Varuexport	635,1	680,9	731,4		
Varuimport	496,6	525,5	563,3		
Handelsbalans	138,5	155,4	168,1		
Transporter	5,0	4,7	4,5		
Resevaluta	-24,2	-26,3	-28,2		
Övriga tjänster	-0,7	-1,7	-2,4		
Tjänstebalans	-19,9	-23,3	-26,1		
Löner	-1,4	-1,7	-1,7		
Avkastning på kapital	-47,0	-45,5	-43,5		
därav					
räntor	-63,5	-64,7	-61,9		
direktinvesteringar	23,0	25,0	23,6		
aktieutdelningar	-6,5	-5,8	-5,2		
Löpande transfereringar	-23,5	-21,0	-22,8		
Bytesbalansen	46,7	63,9	74,0		
Kapitaltransfereringar	-0,3	-3,0	-3,0		
Finansiellt sparande					
som andel av BNP	2,8	3,3	3,7	4,0	4,3

Anm.: Bytesbalansen är enligt Riksbankens definition. År 1997 bygger på en prognos.

Källor: Riksbanken och Finansdepartementet.

5 Näringslivets produktion

Konjunkturen stärktes i stora delar av näringslivet i fjol. År 1997 ökade produktionen i näringslivet med hela 3 % vilket var betydligt mer än den totala produktionstillväxten i ekonomin. Uppgången inom industrin spred sig till allt fler delar av näringslivet samtidigt som tudelningen mellan en expanderande exportsektor och en dämpad hemmamarknadsektor avtog något. Byggproduktionen var dock fortsatt mycket svag.

TABELL 5.1 NÄRINGSLIVETS PRODUKTION

PROCENTUELL VOLYMFÖRÄNDRING	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Jordbruk, fiske och skogsbruk	-3,0	4,6	0,0	-2,0		
Industri	2,1	5,4	5,5	4,9	4,6	2,8
El, gas, värme och vattenverk	0,2	1,8	-1,5	-0,5		
Byggnadsindustri	0,8	-5,4	5,1	6,0		
Näringslivets tjänster	2,6	2,9	3,1	3,3		
Summa näringsliv	2,1	3,0	3,7	3,7	3,9	2,7

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Under prognosperioden 1998 till 1999 förväntas konjunkturläget inom näringslivet förbättras ytterligare. Sammantaget beräknas produktionen stiga med knappt 4 % per år. Den goda internationella konjunkturen medför en fortsatt stark exportefterfrågan även om en viss avmattning, bl. a till följd av Asienkrisen, väntas i år. Bidraget till produktionstillväxten blir därmed betydligt lägre än förra året. Drivande för produktionsutvecklingen de närmaste två åren förväntas istället bli en kraftig uppgång i den inhemska efterfrågan när investeringskonjunkturen bedöms vända uppåt samtidigt som den privata konsumtionsökningen blir fortsatt stark. En allt större del av den förutsedda produktionstillväxten kommer i de konsumtionsorienterade delarna av tjänstesektorn och i de delar som är beroende av investeringsutvecklingen. En god produktionsutveckling förutses därför i sektorer som handel, hotell och restaurang, samt företagstjänster. Ett kraftigt ökat bostadsbyggande de närmaste åren från mycket låga utgångsnivåer är den främsta anledningen till att en stark återhämtning förutses inom byggnadsindustrin. Den totala byggproduktionen bedöms öka med ca 5 % i år och med 6 % nästa år.

5.1 Industrin

Industrikonjunkturen var stark under större delen av förra året med en mycket kraftig produktionsuppgång under andra halvåret. För helåret 1997 steg in-

dustriproduktionen med 5,4 %. Utvecklingen var gynnsam i flertalet delsektorer men på samma sätt som under 1996 noterades betydande produktionsökningar inom elektro- och teleproduktindustrin. Av nationalräkenskaperna framgår att enbart den sektorn stod för närmare hälften av den totala produktionstillväxten inom industrin.

Mot slutet av förra året och under årets inledning har industrikonjunkturen visat tecken på avmattning. Trots det beräknas ändå industriproduktionen mätt som årsgenomsnitt öka med ungefär lika mycket som förra året. Det sammanhänger med att produktionsvolymen under fjärde kvartalet i fjol nådde en så hög nivå att också en begränsad tillväxt under loppet av innevarande år ger en hög ökning av årsgenomsnittet. Enligt Konjunkturinstitutets barometer från februari märks en dämpning av orderläget inom den cykliska basindustrin samt inom den tidigare mycket expansiva teleproduktindustrin. Teleproduktindustrin med en stark exponering i Asien har sannolikt redan märkt av effekterna av Asienkrisen. Marknadstillväxten för svenska exportvaror förutses bli lägre i år och nästa år jämfört med 1997, vilket innebär att produktionen av exportvaror ökar långsammare än tidigare. Industrikonjunkturen förutses ändå åter stärkas något från och med andra kvartalet till följd av en ökande efterfrågetillväxt på hemmamarknaden men till viss del också på grund av en stigande efterfrågan på investeringsvaror i Europa. Detta gynnar svensk industri som i hög grad är specialiserad på produktion av investeringsvaror. Den starka inhemska investerings- och konsumtionstillväxten förutses innebära att produktionen inom hemmamarknadsindustrin stiger snabbare än under de senaste åren. Sammantaget beräknas industriproduktionen stiga med 5,5 % i år och med ca 5 % år 1999. Under loppet av året beräknas dock industriproduktionen öka betydligt mer nästa år.

Industrins kapacitetsutnyttjande steg något under loppet av förra året och uppgick till 88,0 % under fjärde kvartalet. Detta var 2,0 procentenheter lägre än vid förra konjunkturtoppen år 1994. Kapitalstocken beräknas växa med ungefär 8 % mellan slutet av 1997 och slutet av 1999 samtidigt som industriproduktionen förutses öka med ca 7 % under motsvarande tidsperiod. Således förutses utnyttjandegraden sjunka något fram till slutet av nästa år och därmed torde risken för kapacitetsbrister vara ringa. I kombination med förväntade låga löneökningar innebär det ett mycket lågt inflationstryck för stora delar av industrin. Ett osäkerhetsmoment kvarstår dock för huruvida industrin kan få tag på kvalificerad arbetskraft. Trots den måttliga sysselsättningsökning som hittills noterats verkar bristen på kvalificerad arbetskraft vara oroande hög vilket på sikt kan driva upp löneglidningen. Detta skulle i sin tur höja kostnaderna och därmed dämpa produktionen.

TABELL 5.2 NYCKELTAL FÖR INDUSTRIEN

PROCENTUELL FÖRÄNDRING

	1996	1997	1998	1999
Industriproduktion	2,1	5,4	5,5	4,9
Lönekostnad per timme	7,4	4,8	3,1	3,0
Produktivitet	2,4	6,5	4,7	3,7
Enhetsarbetskostnad, (ULC)	4,9	-1,6	-1,5	-0,7
14 OECD-länders ULC	1,0	-0,3	0,5	0,9
14 OECD-länders ULC, SEK	-8,2	3,5	0,7	-1,1
Relativ ULC, SEK	14,3	-4,9	-2,2	0,4
Vinstmarginal, förändring	-2,2	0,1	1,1	0,0
Bruttoöverskottsandel ¹	34,2	35,0	37,8	38,2

¹ Bruttoöverskottsandel avser bruttovinstens andelen av förädlingsvärdet till faktorpris.

Källor: OECD, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet

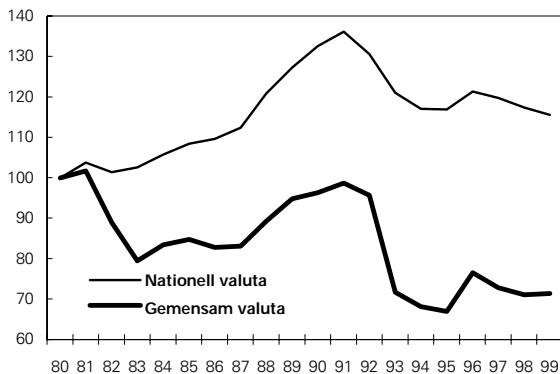
De internationella arbetskraftskostnaderna per producerad enhet har ökat mycket långsamt under de senaste åren. Löneökningarna i vår omvärld har gradvis anpassat sig till en låginflationsmiljö samtidigt som produktivitetens utvecklingen varit fördelaktig. Även i Sverige har arbetskostnaden per producerad enhet ökat förhållandevis långsamt sedan 1992, bl.a. som en följd av hög produktivitetens utveckling, och därmed har det gynnsamma konkurrensläge som uppstod i samband med deprecieringen hösten 1992 i stort kunnat bibehållas. Sett över hela perioden 1992 till 1997 har dock de svenska arbetskostnaderna per producerad enhet, till följd av höga löneökningar, ökat snabbare än i omvärlden.

De jämförelsevis höga löneökningarna i Sverige har inneburit ett högt omvandlingstryck som sannolikt har hållit tillbaka sysselsättningen. Under perioden fram till 1999 förutsätts dock löneökningarna bli ungefär lika stora som i omvärlden. Dessutom beräknas produktivitetens utvecklas mer fördelaktigt i Sverige än i omvärlden. Därigenom minskar industrins relativa enhetsarbetskostnad något jämfört med de viktigaste konkurrentländerna, trots en förväntad appreciering av kronan, över perioden 1997 till 1999. En sådan fördelaktig utveckling av konkurrensläget förutsätter dock att löneökningstakten kan begränsas till 3 % per år. Den högre produktivitetens ökning i svensk industri kan förklaras av att en stor del av expansionen även fortsättningsvis sker i den högproduktiva delen av industrin. Produktivitetens ökningarna väntas dock avta successivt i förhållande till den mycket snabba utvecklingen under perioden 1992-1997.

Industrins lönsamhet blev i stort sett oförändrad förra året. Med tanke på kronförsvagningen var industrins prisbeteende återhållsamt, vilket tyder på att företagen har utnyttjat den svagare kronan till att öka marknadsandelarna. Prisökningarna för importerade insatsvaror liksom löneökningarna höjde kostnadsnivån i industrin men detta motverkades av en snabb produktivitetens utveckling.

DIAGRAM 5.1**Industrins arbetskostnad per producerad enhet i Sverige relativt 14 OECD-länder**

Index 1980=100

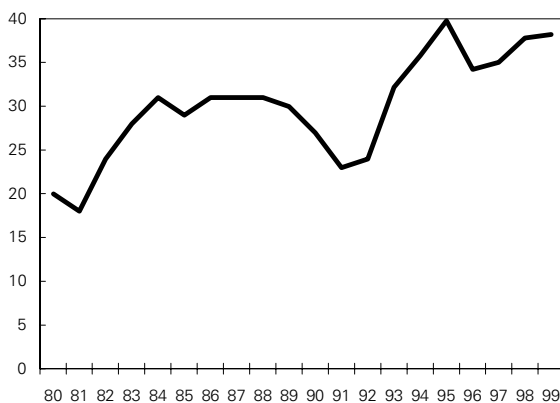

Källor: OECD, Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Priserna har höjts i mycket liten omfattning i början av 1998. Mot bakgrund av att tillverkningsföretagen normalt höjer priserna i stor omfattning i början på året indikerar detta ett fortsatt lågt inflationstryck. De internationella priserna förutses utvecklas mycket svagt i år trots en relativt god konjunkturutveckling. Resursutnyttjandet är fortfarande lågt på de flesta håll och Asienkrisen bidrar till att dämpa priserna. Låga importpriser, begränsade löneökningar och en fördelaktig produktivitetens utveckling väntas leda till att de rörliga kostnaderna per producerad enhet i stort blir oförändrade i år jämfört med förra året. Prisprognosen för 1998 förutsätter att exportföretagen höjer sina priser i utländsk valuta i takt med konkurrenterna. Därigenom stiger vinstmarginalerna något i exportindustrin. En växande inhemsk efterfrågan beräknas innebära att de mer pressade hemmamarknadsföretagen förbättrar sin vinstsituation något. För industrin som helhet beräknas därmed produktpriserna sammanvägt stiga med 1,5 % i år, vilket innebär att lönsamheten, mätt som driftöverskottet brutto som andel av förädlingsvärdet, ökar till höga 37,8 %.

DIAGRAM 5.2**Industrins bruttoöverskottsandel**

Procent

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Nästa år beräknas produktpriserna öka med knappt 1 % och de rörliga kostnaderna per producerad enhet med 0,8 %. Lönsamheten för industrin som helhet beräknas således i stort bli oförändrad. Den starkare internationella konjunkturen väntas leda till en något högre internationell prisökningstakt men tack vare fortsatt låga löneökningar blir prisökningarna i ett historiskt perspektiv mycket låga. I den cykliska basindustrin förutses vinstmarginalerna åter öka till följd av att de internationellt bestämda priserna vänder upp, medan lönsamheten i övriga exportindustrin minskar något till följd av den starkare kronan.

5.2 Byggnadsverksamhet

Byggnadskonjunkturen försvagades ytterligare förra året efter en viss uppgång under 1996. Svängningarna i byggandet kan till stor del hänföras till bostadsinvesteringarna. De fördelaktiga investeringsbidragen till ny- och ombyggnad gav upphov till en tidigare-läggning av bostadsproduktion från 1997 till 1996. Därtill torde osäkerheten om innehållet i den bostadspolitiska propositionen ha lett till att en del byggprojekt sköts framåt i tiden från år 1997.

TABELL 5.3 BYGGNADSVERKSAMHET

	MILJARDER KRONOR 1997	ÅRLIG PROCENTUELL FÖRÄNDRING			
		1996	1997	1998	1999
Byggnadsinvesteringar	101,7	1,9	-13,2	7,6	10,2
Näringslivet	56,6	0,9	-5,2	7,8	6,4
Myndigheter	21,3	-7,8	-16,2	5,7	5,1
Bostäder	23,8	13,1	-25,7	8,8	23,5
Reparationer och underhåll	85,2	1,1	3,9	1,8	0,2
Totalt	186,9	1,6	-6,6	5,1	6,0

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet

Produktionen inom byggnadssektorn föll med ca 30 % mellan 1990 och 1997. Den kraftiga minskningen av byggnadsindustrin är delvis av bestående natur men branschen kan under de närmaste åren förväntas växa i takt med eller högre än den totala tillväxten i ekonomin. Inflationförväntningarna ligger i närheten av 2 %-målet och realräntorna är åter på 1980-talsnivåer, vilket bör gynna byggmarknaden de närmaste åren. Byggandet beräknas sammantaget öka med 5 % i år och med 6 % år 1999.

Drivkrafter för produktionsutvecklingen är framför allt bostadsbyggandet och i viss mån byggandet av kommersiella lokaler som vänder upp från låga nivåer. Nyproduktionen på bostadsmarknaden har under en längre tid varit mycket blygsam i förhållande till det långsiktiga behovet. Låga räntor, stigande disponibelinkomster och en varaktig sysselsättningsökning från och med andra halvåret 1997

beräknas leda till en gradvis högre efterfrågan på nya bostäder. Vakansgraden är mycket låg i expansiva områden och bostadspriserna har stigit rejält så att marknadspriserna redan idag överstiger nyproduktionskostnaden i dessa områden. Nyproduktionen förutses gradvis stiga till mellan 25 000 -30 000 bostäder år 2001 och därmed närma sig en långsiktig jämviktsnivå. Den bostadspolitiska propositionen som presenterades i mars innehåller bl.a. ett investeringsbidrag för ekologisk hållbarhet. Detta bedöms ha en viss uppdragande effekt på omfattningen av varje projekt. Genom propositionen har osäkerheten om de framtida reglerna minskat, vilket också främjar bostadsbyggandet.

De senaste årens låga investeringskvoter inom näringslivet kan förklaras av behovet av att reducera lokalbeståndet till långsiktigt hållbara nivåer. Höga realräntor och strukturella förändringar har inneburit höga vakansgrader för kommersiella lokaler. De senaste åren har dock andelen lediga lokaler i expansiva områden minskat kraftigt. Den positiva sysselsättningsutvecklingen samt den relativt kraftiga konsumtionsökningen som förutses beräknas medföra växande bygginvesteringar inom näringslivet från och med andra halvåret 1998. Infrastrukturinvesteringarna ökar i och med att beslut tagits om byggnation av storstadsledningarna. Programmet "ett hållbart Sverige" kan också i viss omfattning bidra till den större byggvolymen. Regeringen har avsatt sammanlagt 7,4 miljarder kronor för perioden 1998 till 2001 till ett program för ekologisk hållbarhet. Energiinvesteringarna ökar också kraftigt de närmaste åren. Det finns avsatt 1,5 miljarder kronor per år till ett omställningsprogram för energisektorn. Byggregparationerna beräknas stiga något ytterligare fram till 1999 till följd av skattereduktionen för reparation och ombyggnad förlängts och utökats.

6 Arbetsmarknad

Arbetsmarknadsläget förbättrades markant under loppet av 1997. Den öppna arbetslösheten sjönk med drygt 1,5 procentenhet. Nedgången i arbetslösheten berodde på ökad sysselsättning i privat sektor, utökat antal utbildningsplatser och införandet av den tillfälliga avgångsersättningen till personer mellan 60 och 64 år. Trots en viss sysselsättningsuppgång mot slutet av 1997 minskade den totala sysselsättningen mätt som årsgenomsnitt. Den största nedgången skedde inom offentliga myndigheter. De närmaste åren förutses en god konjunkturutveckling såväl internationellt som i Sverige, vilket leder till en snabb sysselsättningsuppgång. Arbetskraftsutbudet hålls samtidigt tillbaka av att antalet utbildningsplatser ökar ytterligare, vilket får till följd att den öppna arbetslösheten faller till 4,0 % vid slutet av år 2000. Förutsättningarna för beräkningarna är att lönebildningen fungerar väl och att utbildningssatsningen även framöver riktas till personer som annars skulle vara öppet arbetslösa.

TABELL 6.1 ARBETSMARKNAD

ÅRLIG PROCENTUELL
FÖRÄNDRING

	1996	1997	1998	1999	2000	2001
BNP, producentpris	1,4	2,0	3,0	3,0	3,3	2,4
Produktivitet	1,3	2,9	2,0	1,6	1,4	1,4
Arbetade timmar	0,1	-1,1	1,0	1,4	1,9	1,0
Medelarbetstid	0,7	-0,1	0,0	-0,1	-0,1	-0,1
Antal sysselsatta	-0,6	-1,0	1,0	1,5	2,0	1,1
Arbetskraft	-0,2	-1,1	-0,4	0,4	0,6	0,7
Öppen arbetslöshet ¹	8,1	8,0	6,7	5,7	4,4	4,0
Åtgärder ²	4,5	4,3	4,2	4,0	3,9	3,5

¹ I procent av arbetskraften.

² Antalet personer i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska åtgärder i procent av arbetskraften.

Källor: Statistiska centralbyrån, Arbetsmarknadsstyrelsen och Finansdepartementet.

Produktivitet

Produktiviteten ökade mycket snabbt från 1990 till 1995 samtidigt som sysselsättningen föll med ca 470 000 personer. Den snabba produktivitetstillväxten beror sannolikt på en mängd samverkande faktorer, som t.ex. ökad internationalisering och därmed ökad konkurrens, snabba framsteg inom bl.a. informationsteknologin och avregleringen inom vissa näringar. En annan delförklaring kan vara att det mycket svaga konjunkturläget i början av 1990-talet skapade ett rationaliseringstryck, som innebar att främst personer med relativt hög kompetens lyckades erhålla och bibehålla arbeten. Företag med relativt låg produktivitetspotential klarade inte heller av konkurrensen och slogs ut från marknaden. De förhållandevis höga löneökningarna de senaste åren har också bidragit till ett ökat rationaliseringstryck. Den

snabba produktivitetstillväxten hade en dämpande effekt på sysselsättningen i början av 1990-talet men har ökat förutsättningen för en god tillväxt i ekonomin framöver genom att det finns fler lediga resurser att ta i anspråk.

Under slutet av 1995 och inledningen av 1996 avtog produktivitetssuppgången. Orsaken till detta var en tillfällig avmattning i ekonomin, vilket ledde till en viss överkapacitet på både maskiner och personal. Under andra halvåret 1997 ökade produktionen snabbare igen utan att det ledde till en motsvarande ökad sysselsättning. Därmed klarade företagen av produktionsökningen med befintlig kapacitet samt genom ytterligare rationaliseringar. Produktionsuppgången och den snabba produktivitetstillväxten under hösten kan dock vara en indikation på att efterfrågan på arbetskraft kommer att öka framöver, eftersom en produktionsuppgång vanligtvis inleds med en produktivitetsökning för att så småningom resultera i ökad sysselsättning. Drivkraften i produktionsuppgången antas också växla från export till inhemsk efterfrågan. Det innebär troligen att produktionsuppgången blir mer sysselsättningsintensiv, vilket bidrar till en lägre produktivitetsökning. Produktiviteten antas därför inte fortsätta stiga i samma snabba takt framöver, utan produktionsuppgången leder i större utsträckning till ökad sysselsättning.

Medelarbetstid

En annan förklaring till den svaga sysselsättningsutvecklingen i början av 90-talet var att medelarbetstiden steg snabbt. Även en högre medelarbetstid ökar förutsättningarna för god tillväxt i och med att det finns fler lediga resurser att ta i anspråk. Den främsta orsaken till att medelarbetstiden ökade var att sjukfrånvaron halverades. Sjukfrånvaron ligger nu på en låg nivå, historiskt sett, och nedgången har stannat av. Framöver antas sjukfrånvaron vara relativt oförändrad. Den s.k. vanligen arbetade tiden per sysselsatt minskade i början av 1990-talet men har ökat igen under de senaste åren². Den främsta orsaken är att andelen sysselsatta som arbetar mer än 35 timmar i veckan minskade i början av 1990-talet, varefter den har stigit så att nivån år 1997 låg på ungefär samma nivå som år 1990. Därmed finns det anledning att tro att utrymmet för att på detta sätt öka arbetstiden ytterligare är begränsat. En annan faktor som talar för att det är svårt att klara av ökad produktion med ökad genomsnittlig arbetstid är att antalet övertidstimmar har ökat något det senaste året. Från de flesta fackförbund krävs det arbetstidsförkortningar och i flera av de avtal som tecknats under 1998 har arbetstagarna fått till stånd en arbetstidsförkortning. Sammantaget förutses medelarbetstiden vara oförändrad i år, för att åren därefter

² I SCB:s arbetskraftsundersökning (AKU) definieras den vanligen arbetade tiden som det antal timmar man normalt arbetar per vecka.

minska något i samband med att arbetstidsförkortningarna träder i kraft.

Sysselsättning

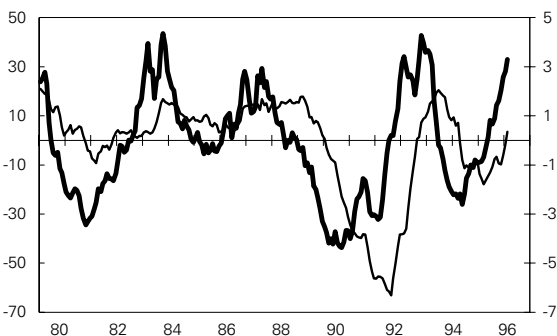
Till följd av låg tillväxt, snabb produktivitetstillväxt och stigande medelarbetstid föll antalet sysselsatta med ca 530 000 personer mellan 1990 och 1994, varav drygt 400 000 var i den privata sektorn och drygt 100 000 i den offentliga sektorn. Under åren 1994 och 1995 steg sysselsättningen för att falla på nytt 1996 i samband med konjunkturavmattningen. Förra året ökade sysselsättningen svagt mot slutet av året, men minskade med 1,2 %, mätt som årsgenomsnitt.

Under de närmaste åren beräknas sysselsättningen stiga. Det finns flera tecken som tyder på att efterfrågan på arbetskraft kommer att öka framöver. Förutom stark konjunktur, snabb produktivitetstillväxt under andra halvåret 1997 och förväntan om lägre medelarbetstid, har antalet nyanmälda lediga platser stigit under 1997 och inledningen av 1998. Historiskt sett har detta varit en bra indikator på sysselsättningsutvecklingen vilket framgår av diagram 6.1. Sysselsättningsutvecklingen har följt utvecklingen av antalet lediga platser, med viss eftersläpning. Platserna har ökat i de flesta branscher med undantag av jord- och skogsbruk samt byggnadsindustrin. En stor del av ökningen stod den offentliga sektorn för. Mot bakgrund av detta beräknas sysselsättningen stiga med ca 40 000 personer i år och 60 000 personer nästa år, mätt som årsgenomsnitt.

DIAGRAM 6.1

Antal nyanmälda lediga platser och antal sysselsatta

Årlig procentuell förändring

Källor: Arbetsmarknadsstyrelsen och Statistiska centralbyrån.

Sysselsättningen inom offentliga myndigheter föll kraftigt under 1996 och inledningen av 1997 men mot slutet av året bromsades nedgången upp. Den största nedgången skedde inom kommunala myndigheter. Under 1998 och 1999 väntas sysselsättningen öka inom primärkommuner och landsting, dels till följd av höjda statsbidrag, dels till följd av att antalet s.k. offentligt tillfälligt anställda antas öka.

Dessa kommer till största delen att vara sysselsatta inom kommunerna.

Sysselsättningen i näringslivet föll under 1996 och inledningen av 1997 inom samtliga branscher utom tjänstesektorn. Inom industrin fortsatte sysselsättningen att minska något under 1997 trots en snabb produktionsökning. Mot bakgrund av att produktionen antas fortsätta stiga inom industrin bedöms efterfrågan på arbetskraft öka framöver. Antalet sysselsatta inom industrin väntas därmed stiga med ca 6 000 personer i år och 12 000 nästa år, mätt som årsgenomsnitt. Aktiviteten inom byggnadssektorn var mycket svag under 1997 och bostadsbyggandet ligger för närvarande på en mycket låg nivå. I år beräknas dock bostadsinvesteringarna ta fart, vilket antas leda till en sysselsättningsuppgång på i genomsnitt 4 000 personer. År 1999 fortsätter bostadsbyggandet att öka och sysselsättningen stiger med ytterligare 10 000 personer. Efterfrågan på privata tjänster antas tillta i samband med att privat konsumtion stiger och investeringskonjunkturen tar fart. Sysselsättningen inom branschen beräknas därmed fortsätta öka i ungefär samma takt som förra året i år och lite snabbare nästa år. Sammantaget ökar antalet sysselsatta inom näringslivet med knappt 90 000 mellan 1997 och 1999.

TABELL 6.2 SYSSELSÄTTNING I OLIKA BRANSCHER

TUSENTAL PERSONER

	1997	1998	1999	2000	2001
<i>Privat sektor</i>	2695	2726	2783	2848	2880
Jord- och skogsbruk	109	106	104		
Industri	800	806	818		
Byggnadsverksamhet	218	222	232		
Privata tjänster	1569	1592	1629		
<i>Offentliga myndigheter</i>	1223	1232	1236	1246	1260
Staten	189	188	187		
Kommunerna	1034	1044	1049		
Totalt	3922	3961	4020	4098	4144
Arbetskraft, totalt	4264	4247	4263	4287	4315

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och Finansdepartementet.

För åren 2000 och 2001 beräknas BNP stiga med ca 3 % per år. Förutsättningarna för att dessa tillväxttall skall kunna uppnås är att den internationella konjunkturen blir fortsatt stark samt att arbetsmarknaden och särskilt lönebildningen fungerar väl. Av avgörande betydelse är att de lediga resurser som finns tillgängliga på arbetsmarknaden kan tillsättas utan att det uppstår inflationsdrivande löneökningar. Mot bakgrund av den goda tillväxten i ekonomin bedöms sysselsättningen kunna öka med i genomsnitt ca 1,5 % per år under denna perioden. Tillväxten drivs framför allt av bruttoinvesteringar och privat konsumtion. Liksom för åren 1998-1999 sker

därför den största sysselsättningsuppgången inom privat sektor, främst inom tjänstesektorn. Även inom offentliga myndigheter ökar dock sysselsättningen något, främst till följd av höjningen av statsbidragen till kommunerna.

Även om det finns goda förutsättningar för en hög tillväxt och snabb sysselsättningsökning, i form av bl.a. hög produktivitetsnivå och ett stort överskott på arbetskraft, så finns det risk för en betydligt sämre utveckling de närmaste åren än vad som antas i beräkningarna. Bland annat råder osäkerhet om löneökningarna kan begränsas till 3,0 %. En annan faktor som kan hämma tillväxten och sysselsättningsuppgången är om det uppstår brist på vissa typer av arbetskraft. I Arbetsmarknadsstyrelsens (AMS) rapport "Var finns jobben 1998" påpekas att bristerna ökar för vissa yrkesgrupper. Även Konjunkturinstitutets barometer för såväl industrin som för tjänstesektorn indikerar att det är brist på framför allt tekniska tjänstemän och branschspecifik kompetens inom vissa sektorer. Antalet nyanmälda lediga platser tenderar dessutom att bli kvarstående i större utsträckning än tidigare, vilket kan betyda att arbetsgivarna har svårt att hitta tillräckligt kompetent arbetskraft att anställa. Utvecklas bristen på arbetskraft till ett reellt problem ökar risken för högre löneglidning och sämre sysselsättningsutveckling än vad som förutsätts i prognosen.

Åtgärder inom arbetsmarknads- och utbildningspolitiken

De två senaste åren har det tillkommit flera nya åtgärder inom arbetsmarknadspolitiken. Bland annat har det införts tillfällig avgångsersättning, resursarbete, generationsväxling och ökat kommunalt ansvar för att aktivera ungdomar. Tillfällig avgångsersättning innebär att arbetslösa mellan 60 och 64 år ges möjlighet att erhålla a-kassa utan att stå till arbetsmarknadens förfogande. Enligt AMS fick ca 18 500 personer denna typ av ersättning förra året. Under 1998 kommer inga fler tillfälliga avgångsersättningar att beviljas. Resursarbete innebär att arbetsgivare inom offentlig sektor ges möjlighet att ta emot en långtidsarbetslös som, med ersättning motsvarande a-kassa, utför kvalitetshöjande arbete under en begränsad tidsperiod. Generationsväxlingen innebär att anställda som fyllt 63 år erbjuds möjligheten att lämna arbetsmarknaden före ordinarie pensionsålder, om deras arbetsgivare lämnar sitt godkännande. Villkoret är att de vakanser som uppstår huvudsakligen tillsätts med långtidsarbetslösa som fyllt 20 men inte 35 år. Än så länge har denna åtgärd inte fått något större genomslag. Direktiven för antalet konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska åtgärder läggs om för 1998 och 1999. Volymkravet sänktes med 10 000, jämfört med vad som föreslogs i budgetpropositionen. Anledningen till detta är att kvaliteten på åtgärderna skall kunna förbättras, dvs. antalet platser inom arbetsmarknadsutbildningen, som

är betydligt kostsammare än övriga åtgärder, skall kunna bibehållas. Det totala antalet personer i åtgärder minskar därmed från 185 000 år 1997 till 179 000 år 1998, mätt som årsgenomsnitt. Förutom åtgärder inom arbetsmarknadspolitiken har antalet utbildningsplatser inom både vuxenutbildningen och högskolan utökats. De flesta av de ovanstående åtgärderna reducerar arbetskraftsutbudet under prognosperioden.

TABELL 6.3 KONJUNKTURBEROENDE ARBETSMARKNADSPOLITISKA ÅTGÄRDER

TUSENTAL PERSONER	1996	1997	1998	1999	2000	2001
<i>I arbetskraften</i>	41	32				
Beredskapsarbete	8	7				
Rekryteringsstöd	12	4				
Utbildningsvikariat	10	4				
Starta-eget-bidrag	10	12				
Offentligt tillfälligt anställda	0	5				
<i>Ej i arbetskraften</i>	155	152				
Arbetsmarknadsutbildning	46	37				
Arbetslivsutveckling	52	53				
Kommunavtal	13	14				
Datortek	12	14				
Arbetsplatsintroduktion	32	34				
Totalt	196	185	179	169	167	150

Anm.: För åren 1998-2001 ingår även kommunalt ansvar för ungdomar under 25 år i begreppet konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska åtgärder. År 1998 och 1999 tillkommer dessutom resursarbete och den s.k. IT-satsningen. Rekryteringsstöd, utbildningsvikariat och beredskapsarbete slås ihop till individuellt anställningsstöd.

Källor: Arbetsmarknadsstyrelsen och Finansdepartementet.

Arbetskraften

Antalet personer i arbetskraften har minskat kraftigt sedan 1990 i samband med försämringen av arbetsmarknadsläget och expansionen av antalet konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska åtgärder som inte ingår i arbetskraften. Arbetskraftstalet dvs. arbetskraften i procent av den arbetsföra befolkningen mellan 16 och 64 år, föll från 84,0 % år 1990 till 77,8 % år 1996. Sysselsättningsgraden, dvs. antalet sysselsatta i procent av den arbetsföra befolkningen föll under samma period från 82,3 % till 71,5 %. Såväl arbetskraftstalet som sysselsättningsgraden ligger dock fortfarande på en högre nivå än i de flesta OECD-länderna.

Under loppet av 1997 skedde en markant minskning av arbetskraften. Antalet personer i arbetskraften föll med ca 60 000 personer samtidigt som sysselsättningen ökade svagt. Minskningen av utbudet hänger samman med utökningen av antalet utbildningsplatser och införandet av den tillfälliga avgångsersättningen. Utbildningssatsningarna fick stor effekt på utbudet. Enligt SCB:s arbetskraftsunder-

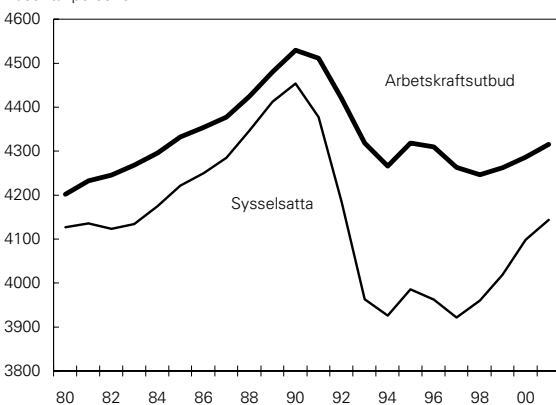
sökning (AKU) verkar de flesta platserna ha tillsatts av personer som tidigare var öppet arbetslösa. Enligt historiska mönster söker sig också latent arbetssökande personer, dvs. personer utanför arbetskraften som kan och vill arbeta men som inte aktivt söker arbete, till arbetsmarknaden när arbetsmarknadsläget förbättras. Detta verkar ha skett i förhållandevis liten utsträckning under hösten. Förändringar i arbetskraftsutbudet till följd av ändrat arbetsmarknadsläge sker dock troligtvis med viss eftersläpning, vilket bidrar till att arbetskraftsdeltagandet kan väntas öka under 1998.

Under innevarande år antas den väntade sysselsättningsökningen leda till att fler personer träder in i arbetskraften. Antalet utbildningsplatser ökar visserligen ytterligare, vilket minskar utbudet. Däremot kommer det inte att beviljas några fler tillfälliga avgångsersättningar som reducerar utbudet. De tillfälliga avgångsersättningarna som kom till stånd under 1997 kommer istället att ha motsatt effekt under de kommande fem åren eftersom antalet som kommer att pensioneras vid 65 års ålder blir färre, dvs. utträdet från arbetskraften på grund av pensionering blir lägre än det annars skulle ha blivit. En omfördelning av de konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska åtgärderna, från åtgärder som klassas som utbildning, och per definition inte räknas in i arbetskraften, till åtgärder som klassas som sysselsättning, bidrar också till att öka arbetskraftsutbudet i år. Sammantaget stiger arbetskraftsutbudet med ca 30 000 personer under loppet av 1998. Mätt som årsgenomsnitt minskar det dock med ca 20 000 personer. Från 1998 till 2001 ökar antalet utbildningsplatser ytterligare vilket håller tillbaka utbudet som stiger med knappt 70 000 personer samtidigt som den arbetsföra befolkningen ökar med knappt 50 000 personer.

DIAGRAM 6.2

Sysselsatta och arbetskraftsutbud

Tusental personer

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och Finansdepartementet.

Öppen arbetslöshet

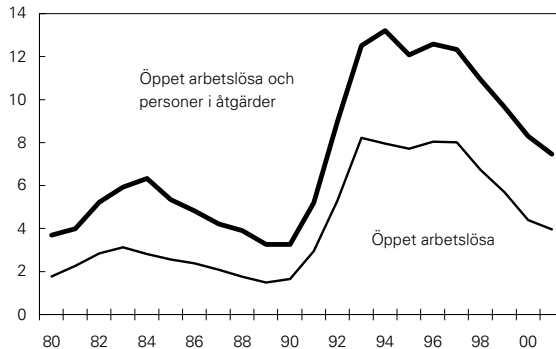
Till följd av den svaga sysselsättningsutvecklingen i början av 90-talet ökade den öppna arbetslösheten

från 1,7 % år 1990 till 8,1 % år 1996. Samtidigt ökade antalet konjunkturberoende åtgärder med 3,3 procentenheter till 4,5 %. Enligt det internationellt standardiserade mått som används av bl.a. OECD, ökade den öppna arbetslösheten under samma period med 8,2 procentenheter till 10,0 % år 1996. Den största skillnaden mellan de olika definitionerna är att heltidsstuderande som söker arbete inte räknas som öppet arbetslösa i Sverige, vilket de gör enligt det internationella måttet. En stor del av de heltidsstuderande arbetssökande består av personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Trots den snabba ökningen av arbetslösheten under 90-talet låg arbetslösheten år 1996 fortfarande ca 1 procentenhet lägre än genomsnittet i EU, mätt med det internationella måttet. Jämfört med genomsnittet i OECD låg nivån däremot ca 2,5 procentenheter högre.

DIAGRAM 6.3

Öppet arbetslösa och personer i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska åtgärder

Procent av arbetskraften

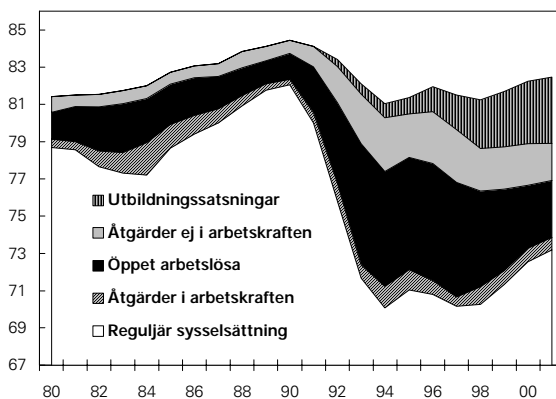

Källor: Statistiska centralbyrån, Arbetsmarknadsstyrelsen och Finansdepartementet.

DIAGRAM 6.4

Befolkningen i arbetsför ålder uppdelad på grupper

Procent av befolkningen

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU), Arbetsmarknadsstyrelsen och Finansdepartementet.

Under loppet av 1997 föll den öppna arbetslösheten med ca 1,5 procentenheter. Under de närmaste åren antas den snabba sysselsättningsuppgången, i kombination med en svag utveckling av arbetskrafts-

utbudet, leda till att den öppna arbetslösheten faller till 4,0 % mot slutet av år 2000. De konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska åtgärderna omfattar då 3,5 % av arbetskraften. En förutsättning för att nå ner till 4,0 % i öppen arbetslöshet är, förutom en väl fungerande lönebildning och en god internationell konjunkturutveckling, att utbildningsinsatsningen även framöver riktas till personer som annars skulle vara öppet arbetslösa. Visar det sig svårt att få till stånd alla utbildningsplatser, till följd av t.ex. lärarbrist, finns det risk för att den öppna arbetslösheten överstiger 4,0 % vid slutet av år 2000. Förutsättningen för att antalet platser skall fyllas har dock ökat i och med att rätten att få utbildningsbidrag för vuxenstudier har förlängts till 2 år för de som påbörjade utbildningen hösten 1997.

7 Löner

Den genomsnittliga timlönen steg med 4,4 % år 1997, enligt preliminär statistik från Statistiska centralbyrån samt Kommun- och Landstingsförbundet. Löneökningarna kommer dock att justeras upp något när alla retroaktiva löneutbetalningar så småningom registrerats i statistiken, varför den slutliga lönekostnadsökningen beräknas uppgå till 4,5 %. De tre senaste åren har lönerna därmed ökat med i genomsnitt 4,6 % per år. Det är anmärkningsvärt mycket mot bakgrund av det svaga arbetsmarknadsläget och löneutvecklingen i övriga EU-länder, där arbetskraftskostnaden i näringslivet i genomsnitt ökade med ca 3,5 % per år. Sedan förra avtalsrörelsen, i början av 1995, har det dock skett en del förändringar kring förhandlingsordningen som talar för lägre löneökningar framöver. Det finns också flera andra faktorer som bidrar till en nedväxling av den svenska löneökningstakten, som t.ex. markant lägre inflationsförväntningar. Föreliggande prognos förutsätter att löneutvecklingen blir i enlighet med den som anges av arbetsmarknadens parter. De avtal som har slutits hittills i år beräknas enligt parterna ge årliga löneökningar på i genomsnitt ca 3 % inklusive en löneglidning, som av parterna bedöms bli betydligt lägre än tidigare. Löneökningarna inom de områden där det inte finns nya avtal, antas överensstämma med de löneökningarna som parterna beräknar att avtalen inklusive löneglidning skall ge i de branscher där avtal redan slutits.

TABELL 7.1 TIMLÖNER

	ÅRLIG PROCENTUELL FÖRÄNDRING					
	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Industri	7,4	4,5				
Avtal	3,7	3,1				
Löneglidning	3,7	1,4				
Byggnadsindustri	3,5	3,8				
Avtal	2,6	3,8				
Löneglidning	0,9	0,0				
Privata tjänster	5,6	4,4				
Avtal	4,5	3,6				
Löneglidning	1,1	0,8				
Statliga myndigheter	7,3	4,3				
Avtal	5,0	3,5				
Löneglidning	2,3	0,8				
Kommunala myndigheter	5,9	4,8				
Avtal	5,3	4,7				
Löneglidning	0,6	0,1				
Totalt	6,1	4,5	3,1	3,0	3,0	3,0
Avtal	4,4	3,8				
Löneglidning	1,7	0,7				

Källor: Statistiska centralbyrån, Kommunförbundet, Landstingsförbundet, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet.

Hittills i år (8 april) har det slutits nya avtal för ca 25 % av arbetsmarknaden. De flesta avtalen är tre-åriga med rätt att sägas upp efter två år. I många av avtalen fördelas en större del av löneökningarna på lokal nivå än tidigare, vilket talar för att löneglidningen framöver kan bli lägre än tidigare. Flera av de avtal som slutits hittills i år innefattar även en förkortning av arbetstiden. Inom pappers- och massasamt verkstadsindustrin har parterna explicit inkluderat en bedömning av löneglidningen i beräkningen av den totala lönekostnaden framöver. De bedömer att löneglidningen under de närmaste åren skall kunna begränsas till mellan 0 och 0,8 %. Det är en historiskt sett mycket låg löneglidning. Industri-sektorn har de fem senaste åren haft en genomsnittlig löneglidning på ca 2 % per år. En faktor som kan bidra till en lägre löneglidning är den starka prispress som för närvarande tycks finnas såväl inom landet som internationellt. Inom pappers- och massa-industrin har också arbetsgivarnas möjlighet att påverka fördelningen av löneökningarna ökat genom att den s.k. stupstock, som innebär att den lokala potten fördelas ut som en generell höjning vid oenighet mellan parterna, tagits bort i och med 1997 års avtal. Denna förändring kan enligt arbetsgivarnas bedömning resultera i en lägre löneglidning. Inom flera andra sektorer inom industrin finns dock liknande stupstockar kvar.

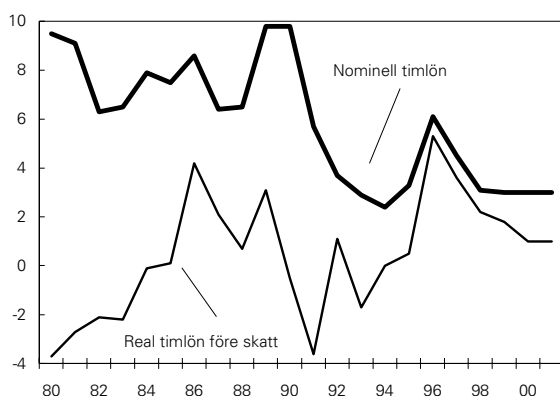
Det finns flera faktorer som talar för en entydig nedväxling av löneökningstakten i den svenska ekonomin. Bland annat har det skett en del förändringar kring förhandlingsordningen inom vissa organisationer sedan förra avtalsrörelsen. I samband med vårpropositionen 1996 fick arbetsmarknadens parter i uppdrag av regeringen att redovisa sin syn på den framtida lönebildningen och formulera nödvändiga förändringar av förhandlings- och lönebildningssystemet för att säkerställa en bättre fungerande lönebildning. Bakgrunden var bl.a. de förhållandevis höga avtal som 1995 års avtalsrörelse resulterade i. Av de svar som inkom till regeringen under våren 1997 framkom bland annat att det finns en bred samsyn bland arbetsmarknadens parter vad gäller lönebildningens betydelse för bekämpningen av arbetslösheten. De konkreta förslag till åtgärder för att förbättra lönebildningen, som de olika organisationerna på arbetsmarknaden presenterade, skilde sig dock åt i betydande grad. De flesta organisationer var dock eniga om att vissa förändringar kunde behöva göras vad gäller förlikningsmannainstitutionens verksamhet. Inom industrin undertecknades dessutom ett partsövergripande avtal som bland annat innehöll en ny förhandlingsordning. Den nya förhandlingsordningen, som legat till grund för årets avtalsrörelse inom industrin, innehåller en detaljerad tidsplan för förhandlingarna och utökade befogenheter för de s.k. opartiska ordförandena, som enligt avtalet skall biträda parterna i förhandlingarna. Parterna har även kommit överens om att alla anspråk

på retroaktiv utbetalning av lön går förlorad om en facklig organisation utlöser en varslad stridsåtgärd. Ett liknande avtal om en ny förhandlingsordning har senare tecknats för tjänstemän inom handels- och tjänstesektorn. I detta avtal är dock medlarnas befogenheter ej lika långtgående som inom industrin.

En annan förändring jämfört med förra avtalsrörelsen är att såväl arbetsgivarna som arbetstagarerna i år tycks ha lagt större vikt vid koordineringen av avtalsrörelsen. Arbetsgivarna på den privata sidan har verkat för att den konkurrensutsatta industrin skall vara löneledande och att avtal inom denna sektor skall slutas innan andra avtal sluts. På arbetstagararsidan har alla LO-förbunden enats kring ett samordnat lönekrav som totalt värderas till 3,7 %, inklusive löneglidning. De samordnade lönekraven innebär i praktiken en satsning på de lågavlönade eftersom alla löntagare garanteras en löneökning på minst 300 kronor.

En tredje faktor, som talar för lägre nominella löneökningar, är att förtroendet för penningpolitiken har ökat, vilket bland annat framgår av att inflationsförväntningarna överensstämmer med inflationsmålet. Sedan början av 1995, då förra avtalsrörelsen inleddes, har inflationsförväntningarna fallit med 1,5 procentenheter. Med den bedömning av inflationen som görs i prognosen kommer reallönerna att stiga med mellan 1 och 2 % vid en nominell löneökning på 3 %. Reallönerna stiger därmed snabbare än genomsnittet under de senaste två decennierna, då de nominella löneökningarna var betydligt högre. Andra faktorer som talar för mer återhållsamma löneökningar är att vinstmarginalerna i näringslivet är lägre än i början av 1995 och att sysselsättningsutvecklingen har varit svag de senaste åren.

DIAGRAM 7.1
Timplöneutveckling i ekonomin som helhet
Årlig procentuell förändring

Källor: Statistiska centralbyrån, Kommunförbundet, Landstingsförbundet, Konjunkturinstitutet och Finansdepartementet.

Även om det finns flera faktorer som talar för låga löneökningar under de närmaste åren finns det fortfarande risk för att löneökningarna kommer att överstiga 3 % per år. Historiskt sett har följsamheten

mellan löneökningarna inom olika branscher och sektorer varit stor även om förutsättningarna, i form av vinstläge och sysselsättningsutveckling, har varierat. Lyckas något förbund förhandla fram löneökningar som är högre än vad övriga förbund erhåller finns det risk för att löneglidningen så småningom drivs upp inom andra branscher, som kompensation för lägre löneökningar. Det finns också viss risk för att det uppstår brist på arbetskraft inom vissa branscher framöver, vilket kan öka lönetrycket. En annan faktor som kan bidra till höga löneanspråk är att hushållens köpkraft minskat under 1996 och 1997, trots höga reallöneökningar. Å andra sidan beräknas hushållens reala disponibla inkomster kunna stiga avsevärt under de närmaste åren, även vid en nominell löneökningstakt runt 3 %.

TABELL 7.2 ARBETSKRAFTSKOSTNAD PER ANSTÄLLD I NÄRINGSLIVET ENLIGT OECD³.

ÅRLIG PROCENTUELL
FÖRÄNDRING

	1996	1997	1998	1999
Tyskland	2,4	2,2	1,8	1,9
Frankrike	2,8	3,3	2,3	2,4
Italien	4,3	4,4	3,2	2,8
Storbritannien	3,3	4,9	5,4	4,8
Österrike	2,0	2,0	2,2	2,7
Belgien	1,0	2,7	2,5	2,5
Danmark	3,6	4,0	4,3	4,7
Finland	2,9	1,7	3,4	2,8
Grekland	10,9	9,5	6,7	5,5
Irland	3,5	4,9	6,0	5,9
Nederländerna	2,1	2,5	2,7	3,6
Portugal	5,5	6,0	4,1	4,0
Spanien	3,6	3,2	3,0	3,5
Sverige ¹	6,2	3,6	4,1	4,0
EU	3,3	3,5	3,1	3,1

¹ OECD:s prognos. Se fotnot 4.
Källa: OECD.

Eftersom penningpolitiken anpassas för att uppnå inflationsmålet är det svårt att övervältra ökade lönekostnader på konsumenterna. I stället leder högre löneökningar till högre räntor och därmed lägre efterfrågan och lägre sysselsättning. Den internationella priskonkurrensen bidrar också till att det är svårare att höja priserna. Höga löneökningar skapar därmed i första hand press på företagen att öka rationalise-

³ Vid OECD:s beräkning av arbetskraftskostnaden ingår sociala avgifter, som t.ex. sjukförsäkring, medan andra arbetsgivaravgifter som är rena löneskatter, exempelvis den allmänna löneavgiften, inte ingår. I Sverige skedde en växling mellan sociala avgifter och löneskatter 1997 som höll tillbaka arbetskraftskostnaden med 1,1 procentenheter enligt OECD:s beräkning, trots att växlingen inte påverkar de sammanlagda arbetsgivaravgifterna. Eftersom arbetskraftskostnaden mäts per anställd och inte per timme påverkas utvecklingen också av om medelarbetstiden förändras.

tionaliseringsprocessen, vilket dämpar sysselsättningsutvecklingen. Om inte företagen klarar av att öka produktiviteten i samma takt som reallönerna sjunker företagens vinstmarginaler. Även detta leder till att tillväxten i ekonomin hämmas, vilket dämpar sysselsättningsutvecklingen. Ur ett sysselsättnings- och arbetslöshetsperspektiv är det därför viktigt att de totala löneökningarna, inklusive löneglidningen, kan begränsas till en nivå i linje med de bedömningar som gjorts av arbetsmarknadens parter.

Det är också viktigt att löneökningarna i Sverige inte är högre än i de viktigaste konkurrentländerna. Om inte högre löneökningar kompenseras av en motsvarande högre produktivitetstillväxt eller sjunkande växelkurs, så försämras konkurrenskraften för svensk exportindustri. Högre kostnadsökningar kan leda till höjda exportpriser och därmed minskad efterfrågan på svenska varor, vilket hämmar tillväxten i ekonomin. Åren 1995-1997 steg de svenska arbetskraftskostnaderna i näringslivet med ca 1 procentenhet mer per år än genomsnittet i övriga EU-länder. Företagen har hittills kunnat hålla tillbaka priserna genom att sänka vinstmarginalerna och rationalisera verksamheten, men det är inte en långsiktigt hållbar utveckling. De löneökningar som antas i prognosen ligger i linje med utvecklingen i övriga EU-länder.

8 Inflation

Inflationstrycket i svensk ekonomi har fallit påtagligt de senaste åren. Såväl 1996 som 1997 var inflationen enligt konsumentprisindex (KPI) under 1 % mätt som årsgenomsnitt. Prisökningarna var fortsatt låga inledningsvis i år. I februari uppgick inflationen, mätt som förändringen av KPI över 12-månader, till 1,2 %. Givet måttliga löneökningar finns det goda förutsättningar för hög tillväxt i kombination med fortsatt låga prisökningar under de närmaste åren.

Den låga inflationstakten mätt med KPI de senaste åren är delvis resultatet av lägre räntor. Från i mitten av 1994 fram till mars i år har de 5-åriga bolåneräntorna halverats, vilket har medfört väsentligt lägre räntekostnader för egnahemsägare. I februari i år bidrog denna kostnadsminskning till att sänka inflationen med motsvarande 0,7 procentenheter. Medelräntan på hushållens bostadslån är fortfarande förhållandevis hög och de lån som successivt förfaller läggs vanligen om till en lägre ränta än tidigare. Därmed förväntas fallande räntekostnader för egnahemsägare hålla ned inflationstakten även fortsättningsvis under 1998. I prognosen har antagits en svag ränteuppgång under 1999 som innebär att kostnaderna för egnahemsägare kommer att stiga något under nästa år. Omslaget i räntekostnader bidrar till att inflationen enligt KPI kommer att vara högre 1999 än 1998.

De lägre räntorna förefaller även ha påverkat hyresavtalen i år. Hyrorerna för hyreslägenheter, tillsammans med månadsavgifter för bostadsrätter, utgör drygt 14 % av KPI och är därmed av stor betydelse för den uppmätta inflationen.⁴ Vid årsskiftet höjdes hyrorerna med endast 0,5 % och eftersom flertalet av avtalen i allmänhet sluts under inledningen av året indikerar detta att hyreshöjningar blir ca 1 % under loppet av 1998, vilket historiskt sett är mycket lågt. De senaste åren har hyrorerna höjts med 3-4 % per år. Förutom lägre räntor torde dessutom stödet till de s.k. krisårgångarna för flerfamiljshus samt det utökade och något förlängda ROT-avdraget bidra till att hyreshöjningarna blir lägre än vad som varit fallet de senaste åren. Mycket tyder således på att hyreskostnaderna, som tidigare har höjt KPI i betydande omfattning, kommer att öka måttligt såväl 1998 som 1999.

En stor del av svenska hushålls konsumtion utgörs direkt eller indirekt av importerade varor. Därigenom är förändringen av växelkursen och den internationella prisutvecklingen av stor betydelse för de svenska konsumentpriserna. Under loppet av förra året och inledningsvis i år har importpriserna i producentledet ökat måttligt. De låga importpriserna förklaras bl.a. av den kraftiga nedgången i oljepriserna och av en allmänt låg internationell inflation

⁴ Månadsavgifter för bostadsrätter skrivs i KPI fram med utvecklingen av hyror för hyreslägenheter.

orsakad av låga löneökningar och en fördelaktig produktivitetstillväxt i OECD-länderna. Därtill har den finansiella oron i Asien bidragit till lägre priser. Genom vissa fördröjningseffekter kan man dessutom anta att effekterna av Asienkrisen ännu inte till fullo har slagit igenom på den internationella prisnivån. När kronan antas appreciera något beräknas importpriserna ge ett mycket blygsamt bidrag till inflationen såväl i år som nästa år.

TABELL 8.1 KONSUMENTPRISUTVECKLING

ÅRLIG PROCENTUELL FÖRÄNDRING	1997	1998	1999	2000	2001
KPI, årsgenomsnitt	0,9	0,9	1,2	2,0	2,0
KPI, dec. - dec.	1,9	0,6	1,5	2,0	2,0
Basbelopp (tusental)	36,3	36,4	36,6	37,0	37,7
NPI, årsgenomsnitt	-1,2	-1,3	0,8	-	-
NPI, dec. - dec.	-0,9	-0,5	0,9	-	-
IPI, privat konsumtion	2,2	1,2	1,0	-	-
HIKP ¹ , årsgenomsnitt	1,8	1,5	1,2	-	-
HIKP ¹ , dec. - dec.	2,7	0,8	1,5	-	-
KPI, OECD ² , årsgenomsnitt	2,0	1,7	2,0	2,0	2,0

¹ Harmoniserat index för konsumentpriser inom EU.

² Med OECD avses 16 länder, se kapitel 2.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Inflationsförväntningar hos hushåll och företag påverkar prisutvecklingen i betydande grad bl.a. genom lönebildningen. Låga inflationsförväntningar kan också främja en prismedvetenhet som gör det svårt för företagen att övervältra kostnadsökningar på efterföljande led. Av Statistiska centralbyråns undersökning beträffande hushållens inköpsplaner framgår att hushållens inflationsförväntningar har legat på och under Riksbankens inflationsmål på 2 % under en längre tid. Även i näringslivet är inflationsförväntningarna måttliga. I Konjunkturinstitutets barometrar samt Prosperas och Aragon's inflationsenkäter till varu- och penningmarknaden noterades en viss uppgång under 1997. I de senaste undersökningarna har emellertid inflationsförväntningarna sjunkit, troligen som ett resultat av den överraskande låga inflationen inledningsvis i år. Förväntningarna ligger för närvarande väl inom Riksbankens toleransintervall för inflationen.

Även långräntenedgången kan tolkas som att inflationsförväntningarna har fallit. Om marknadsaktörerna utgår från att det framtida inflationstrycket är avgörande för Riksbankens penningpolitik kan inflationsförväntningarna utläsas via de korta implicita terminräntorna eftersom dessa indikerar på vilken nivå marknadsaktörerna tror att Riksbankens korta styrränta kommer att ligga på vid en given tidpunkt i framtiden. Terminräntorna har successivt fallit under vintern, vilket kan tolkas som att inflationsförväntningarna har gått ned. Sammantaget

speglar nedgången i inflationsförväntningarna hos hushåll och näringsliv bl.a. att Riksbankens prisstabilitetsmål har vunnit i förtroende, vilket innebär att inflationsbenägenheten har minskat i den svenska ekonomin. Detta talar för låga prisökningar även framdeles.

På längre sikt är utvecklingen av produktiviteten och lönerna avgörande för hur mycket sysselsättningen kan öka vid bibehållen prisstabilitet. Förra året steg lönerna i näringslivet med ca 4,5 %. Tack vare lägre inflationsförväntningar och en ökad ambition från arbetsmarknadens parter att hålla ned löneökningarna finns det förutsättningar för lägre löneökningar under de närmaste åren. Om så inte blir fallet är risken överhängande att inflationen stiger snabbare och, via en stramare penningpolitik, sysselsättningen ökar mindre än vad som antas i denna prognos. Under de senaste åren har produktiviteten utvecklats mycket gynnsamt. Till exempel steg produktiviteten i industrin med ca 5 % per år under åren 1995 - 1997, vilket är ytterligare en viktig förklaring till det låga inflationstrycket. Mycket talar för en fortsatt god produktivitetstillväxt även framöver, och i år och nästa år förutses produktiviteten i näringslivet öka med drygt 2 % per år i genomsnitt. Givet att löneökningarna stannar vid 3 % per år kommer effektiviseringen av produktionen i näringslivet att absorbera större delen av denna kostnadsökning.

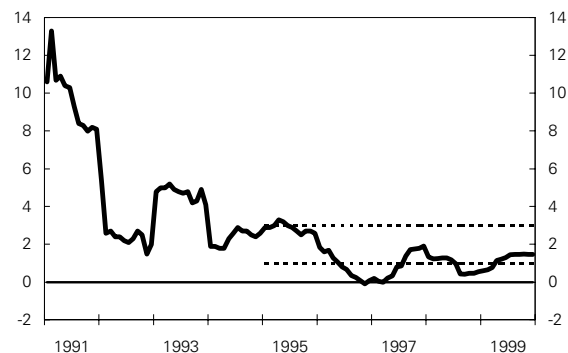
Den höga produktivitetstillväxten är bl.a. ett resultat av de omfattande investeringar som har genomförts inom industrin de senaste åren. Förra året minskade visserligen industrins investeringar något men efter den kraftiga kapacitetsutbyggnaden 1995 och 1996 ligger investeringarna ändå på en hög nivå. Under de närmaste åren väntas kapitalstocken växa med ca 4-5 % per år, vilket tillsammans med den förväntade produktivitetstillväxten, torde bidra till att kostnadsdrivande kapacitetsproblem i industrin kan undvikas trots en fortsatt god industrikonjunktur. Redan i dag uppger dock företag i vissa branscher att det råder brist på kvalificerad arbetskraft. Med en fortsatt produktionsuppgång finns det en risk att detta problem förvärras framöver, vilket kan leda till en ökad löneglidning och ett tilltagande pristryck.

Utöver ovan beskrivna inflationspåverkande faktorer finns det ytterligare omständigheter som förklarar varför inflationen i svensk ekonomi har fallit de senaste åren. Den tilltagande internationaliseringen har sannolikt medfört en skärpt konkurrens och därigenom ett ökat rationaliseringstryck inom industri och handel. Under 1990-talet har dessutom ett flertal marknader avreglerats, t.ex. el, post, tele, flyg, taxi och tåg. Avregleringarna torde ha inneburit en förändrad konkurrenssituation, vilket har ökat trycket på företagen att minska sina kostnader. En viktig orsak till den markanta nedgången i prisökningstakten är också att hushållens efterfrågan har

varit mycket låg under större delen av 1990-talet. Den svaga inhemska efterfrågan, och en ökad prismedvetenhet hos konsumenterna, har satt press på producenter och handeln att dämpa prisutvecklingen. Under de senaste åren har hushållens efterfrågan tilltagit något och det är troligt att uppgången stärks framöver bl.a. som en följd av en ökad sysselsättning. Expansionen av den privata konsumtionen, och i övrigt låga kostnadsökningar, kan skapa ett visst utrymme för producenter och handeln att höja priserna något de närmaste åren.

Av KPI-ökningen under loppet av 1997 på 1,9 % förklaras ca 1 procentenhet av förändringar av indirekta skatter och subventioner. I år beräknas skatte- och subventionsförändringar i stället sänka KPI med ca 0,3 procentenheter, vilket är en viktig förklaring till att priserna kommer att öka mindre under loppet av innevarande år än under 1997. I januari i år höjdes alkoholskatten, vilket tillsammans med ändrade elskatter höjde KPI något. Däremot förväntas det höjda taket för ROT-avdraget i mars i år, liksom justeringen av tobaksskatten i augusti i år, medföra att KPI sänks. Effekten på KPI av skattesänkningen på tobak är beräknad utifrån ett antagande om oförändrade handelsmarginaler. Nästa år beräknas avskaffandet av ROT-avdraget samt införandet av avfallsskatten höja KPI. Dessa kostnadsökningar motverkas till viss del av stödet till de s.k. krisåtgångarna för flerfamiljshus och av sänkt fastighetsskatt på vattenkraftverk. Totalt väntas förändringar av indirekta skatter och subventioner höja KPI med ca 0,3 procentenheter under loppet av 1999.

DIAGRAM 8.1
Konsumentprisutveckling enligt KPI
Årlig procentuell förändring

Anm.: De streckade linjerna i diagrammet anger Riksbankens toleransintervall för KPI.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Sammanlagt finns det – givet löneökningar på 3 % per år i genomsnitt – förutsättningar för att inflationstrycket kommer att vara fortsatt lågt de närmaste åren även vid en förhållandevis hög tillväxt. De måttliga löneökningarna kommer till stor del att kompenseras av en förväntad produktivitetstillväxt samtidigt som Asienkrisen pressar de internationella priserna med låga importprisökningar som följd.

Räntekostnaderna för egnahemsägare faller även i år samtidigt som skatteförändringar bidrar till att sänka KPI. När sedan effekterna av skatteförändringarna som genomfördes under andra halvåret 1997 inte längre inräknas i 12-månaderstalet sjunker inflationen för att mot slutet av 1998 uppgå till drygt 0,5 %. Nästa år beräknas priserna öka något snabbare bl.a. på grund av att räntekostnaderna för egnahem inte längre faller och på grund av vissa skatte- och subventionsförändringar. Inflationen beräknas därmed ligga på ca 1,5 % under andra halvåret 1999.

Det harmoniserade indexet för konsumentpriser (HIKP), som används för prisjämförelser inom EU, har under större delen av 1997 ökat snabbare än KPI. Det förklaras av att de fallande räntekostnaderna för egnahem inte ingår i HIKP. Allt eftersom kostnadsminskningen för egnahemsägare avtar under nästa år minskar skillnaden mellan de båda måtten. I december 1999 beräknas 12-månaderstalet enligt HIKP, liksom KPI, uppgå till 1,5 %.

Utgångspunkten för år 2000 och 2001 är att Riksbanken klarar sitt inflationsmål på 2 %. Lönerna väntas öka måttligt även dessa år medan produktivitetstillväxten mattas något. Lönsamheten i näringslivet antas vara god under perioden, vilket är en viktig förutsättning för ökad tillväxt och sysselsättning.

9 Hushållens ekonomi och privat konsumtion

För de kommande åren väntas relativt starka ökning av hushållens reala inkomster och konsumtion. Sparkvoten vänder upp efter nedgången under de senaste åren.

9.1 Hushållens inkomster

Hushållens realinkomster har utvecklats svagt under de senaste åren. Efter de kraftiga ökning som registrerades i början av 1990-talet, huvudsakligen till följd av att 1990/91 års skattereform var underfinansierad, har hushållssektorns samlade inkomster fallit tillbaka. Inkomstutvecklingen under de senaste åren har emellertid varit splittrad. De reala löneinkomsterna före skatt har utvecklats positivt, medan skattehöjningar och sänkta ersättningsnivåer i transfereringssystemen dragit ned hushållens inkomster.

Förra året sjönk de reallt disponibla inkomsterna med 1,7 %. I budgetpropositionen för 1998 beräknades oförändrade realinkomster. Den oväntade minskningen skedde trots att den reala lönesumman utvecklades något bättre än väntat. Företagarinkomsterna sjönk emellertid med 1 % i reala termer och nettot av räntor och utdelningar gav ett negativt bidrag till inkomstutvecklingen. Skattehöjningar och besparingar i vissa bidragssystem reducerade hushållens inkomster ytterligare.

För 1998 beräknas hushållens reala disponibla inkomster öka med 2,5 %. Bakom denna relativt kraf-

tiga uppgång ligger en fortsatt ökning av reallönerna före skatt tillsammans med stigande sysselsättning.

Transfereringarna från offentlig sektor ger också ett positivt bidrag till inkomstutvecklingen i år, trots att arbetslösheten sjunker. Pensionerna ökar igen, trots att prisuppräknningen av basbeloppet är reducerat till 80 %. Bostadstillägget till pensionärerna har höjts med motsvarande 300 miljoner kronor. Ersättningsnivåerna i sjuk- och föräldraförsäkringen höjdes vid årsskiftet från 75 till 80 %. Därtill ökar utbetalningarna från sjukförsäkringen till följd av att arbetsgivarperioden återställts till 14 dagar från 1 april 1998 efter att ha varit 28 dagar under 1997. Detta påverkar dock inte hushållens inkomster eftersom sjuklönen reduceras i motsvarande grad. Ersättningsnivån i arbetslöshetsförsäkringen höjdes till 80 % redan den 1 oktober 1997, vilket får en positiv inverkan på inkomstutvecklingen även för innevarande år. Övriga transfereringar ökar reallt med 9,5 %. I den kraftiga ökningen ligger att antalet personer som uppstår olika former av studiestöd stiger kraftigt i år. Därtill kommer att barnbidragen och flerbarnstilläggen höjdes vid årsskiftet med sammanlagt 2,9 miljarder kronor.

Direkta skatter och avgifter stiger bl.a. genom att den allmänna egenavgiften till pensionssystemet har höjts med 1 procentenhet. Vidare finansieras den höjda ersättningsnivån i arbetslöshetsförsäkringen delvis genom ökade egenavgifter. Skatten för småföretagare har sänkts genom att en ökad andel av vinsten beskattas som inkomst av kapital.

TABELL 9.1 HUSHÅLLENS DISPONIBLA INKOMSTER, KONSUMTION OCH SPARANDE

	MILJARDER KRONOR, LÖPANDE PRISER				PROCENTUELL UTVECKLING, 1991 ÅRS PRISER			
	1997	1996	1997	1998	1999	2000	2001	
Lönesumma, inkl. sjuklön	756,6	5,2	3,3	3,0	3,1	2,9	2,0	
Transfereringar från offentlig sektor	387,9	-1,8	-0,3	1,8	-1,3	-1,0	-0,4	
Pensioner	216,2	1,1	-0,7	0,7	1,1	1,6	1,2	
Sjukförsäkring m.m.	34,3	-15,3	-6,9	6,5	-1,3	1,7	0,9	
Arbetslöshetsbidrag m.m.	55,3	-2,6	2,0	-8,8	-11,8	-16,7	-10,9	
Övriga transfereringar	82,2	-1,8	1,8	9,5	-1,2	-0,6	-0,3	
Räntor och utdelningar, netto¹	-13,5	-0,1	-0,1	0,7	-0,1	0,6	0,3	
Övriga inkomster, netto¹	204,9	-0,6	-1,2	-0,2	0,8	0,7	0,6	
Direkta skatter	405,7	8,1	7,1	3,1	-0,4	2,6	1,9	
Beräkningsteknisk överföring¹						1,6	1,4	
Disponibel inkomst efter överföring	930,2	-0,7	-1,7	2,5	2,9	3,7	3,1	
Privat konsumtion	922,9	1,3	2,0	2,3	2,5	2,2	2,0	
<i>Sparande, nivå i % av disponibel inkomst</i>								
Nettosparande		4,4	0,8	0,9	1,3	2,9	4,0	
Finansiellt sparande		6,2	2,6	2,5	2,6	3,8	4,7	

¹ Bidrag till realinkomstutvecklingen, procentenheter.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

De förtida fyllnadsinbetalningarna av skatt i februari i år var nästan lika stora som förra året. Det tyder på att hushållen realiserade kursvinster på aktier under 1997 i nästan samma omfattning som 1996, då värdestegringar på allemansfonder togs fram till beskattning i ovanligt stor utsträckning inför skattehöjningen 1997. Värdeförändringar, realiserade eller orealiserade, på aktier och fastigheter påverkar inte hushållens disponibla inkomster, som de definieras i nationalräkenskaperna. Eftersom realisationsvinster utlöser en skattebetalning blir effekten att de reducerar den uppmätta disponibla inkomsten.

För 1999 förutses en fortsatt positiv utveckling av sysselsättningen och reallönerna. Pensionärerna får också en real inkomstökning. Den fulla prisuppräkningen av basbeloppet återställs och därutöver höjs pensionerna med 1 %, som ett första steg i att återställa den reducering av pensionerna som skedde i samband med valutakrisen 1992. Besparingar förutses inom sjuk- och föräldraförsäkringen samt inom underhållsbidragen, delvis för att finansiera tidigare budgetöverskridanden.

Den statliga inkomstskatten förändras nästa år genom att den tillfälliga s.k. värnskatten upphör och föreslås ersättas med ett skatteuttag på 25 % för inkomster över 32 400 kronor per månad. Netto innebär förändringarna, jämfört med 1998 års regler, en skattesänkning på ca 2,8 miljarder kronor. Sammantaget beräknas realinkomsterna öka med 2,9 % nästa år.

För åren 2000 och 2001 beräknas den goda tillväxten leda till en fortsatt gynnsam sysselsättningsökning, medan reallöneökningarna dämpas när inflationen stiger något. Effekten på disponibel inkomst av den ökade sysselsättningen dämpas av att den totala arbetslösheten sjunker parallellt. När löneinkomsterna stiger så minskar inkomsterna från arbetslöshetsbidragen.

Pensionerna ökar relativt starkt efter sekelskiftet. Genom ännu en extra uppräknings av pensionerna med 1 % beräknas åter pensionerna på det fulla basbeloppet från år 2000.

I kalkylerna har överskott i den offentliga sektorns finansiella sparande utöver de budgetpolitiska målen överförts till hushållen år 2000 och 2001. Därigenom förstärks hushållens disponibla inkomster med ca 16,5 miljarder kronor år 2000 och drygt 32 miljarder kronor år 2001. Det motsvarar 1,6 % år 2000 och ytterligare 1,4 % år 2001 av disponibel inkomst. Inklusive dessa överföringar beräknas realinkomsterna öka med 3,7 % år 2000 och med 3,1 % år 2001.

9.2 Privat konsumtion

Under 1997 förstärktes den uppgång i hushållens konsumtion som inleddes i mitten av 1990-talet. Mätt som årsgenomsnitt steg hushållens konsumtion mellan 1996 och 1997 med 2,0 %. Det var framförallt sällanköpsvaruhandeln som stod för uppgången. Hushållens efterfrågan beräknas öka ytterligare de kommande åren, främst som en följd av en successiv förbättring av situationen på arbetsmarknaden. En ökad sysselsättning och stigande inkomster väntas bidra till positiva framtidsförväntningar. Den privata konsumtionen har hittills under 1998 varit förhållandevis stark, och mycket talar för en god konsumtionstillväxt framöver.

De senaste årens tillväxt i den totala privata konsumtionen har kompenserat för den kraftiga nedgången som skedde under inledningen av 1990-talet. Hushållens totala konsumtion passerade under det första halvåret 1997 de höga nivåerna från perioden 1989-1991. Om hänsyn tas till befolkningstillväxten framgår det emellertid att den totala privata konsumtionen *per invånare* 1997 ligger på ungefär samma nivå som den gjorde 1987 (se diagram 9.1). Den mycket svaga utvecklingen av konsumtionen hittills under 1990-talet talar bl.a. för att det bör finnas ett betydande uppdämt behov hos hushållen att ersätta förslitna kapitalvaror. I synnerhet gäller detta den svenska bilparken, som under flera års tid har varit en av de äldsta i Västeuropa.

DIAGRAM 9.1
Privat konsumtion och disponibel inkomst per invånare
Tusentals kronor, 1991-års priser

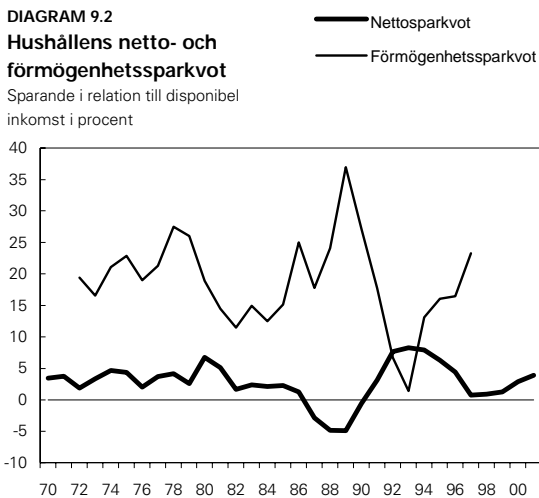

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Uppgången av konsumtionen under 1996 och 1997 har varit stark i jämförelse med den svaga utvecklingen av de disponibla inkomsterna. Nettosparkvoten, dvs. sparandet som andel av disponibel inkomst, föll från 6,3 % 1995 till 0,8 % 1997 (se diagram 9.2). Det låga sparandet 1997 begränsar i viss utsträckning det finansiella utrymmet för en framtida expansion av den privata konsumtionen. Ett alternativt mått på hushållens sparande är emellertid den s.k. förmögenhetssparkvoten, definierad

som förändringen i hushållens totala förmögenhet relativt den disponibla inkomsten (se diagram 9.2). Förmögenhetssparkvoten omfattar värdet på hushållens aktieinnehav, bostadsrätter och övriga finansiella tillgångar, och har till skillnad från nettosparkvoten stigit kraftigt de senaste åren. Detta mått på hushållens sparande sjönk dramatiskt i början av 1990-talet, främst på grund av raset i fastighetspriserna. Hushållen kompenserade nedgången genom att spara en allt större andel av sin inkomst, dvs. nettosparkvoten steg kraftigt. Genom ett positivt finansiellt sparande, och med stigande aktie- och huspriser, har förmögenhetssparkvoten åter ökat och låg 1997 på en hög nivå. Behovet av att spara av sin disponibelinkomst har därmed minskat, vilket delvis kan förklara de senaste årens kraftiga nedgång i nettosparkvoten.

En stor del av uppgången i hushållens konsumtion 1997 bestod dessutom av kapitalvaror, t.ex. bilar och vitvaror. Dessa varor kan i viss utsträckning betraktas som en form av sparande. Även i detta perspektiv har sparandet utvecklats något starkare de senaste åren än vad nettosparkvoten indikerar. Hushållens starka förmögenhetsställningen tyder på att behovet av att spara är betydligt lägre än tidigare under 1990-talet.

Anm.: Förmögenhetssparkvoten visas med 2 års glidande medelvärde.
Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Den kraftiga nedgången i nettosparkvoten sammanfaller med hushållens alltmer positiva framtidsförväntningar. Dessa förväntningar påverkas t.ex. av det förbättrade arbetsmarknadsläget, de låga räntorna och den gynnsamma konjunkturutvecklingen. Hushållens förväntningar är av stor betydelse för den privata konsumtionen. Hushåll som förväntar sig en framtida inkomstillväxt ökar sannolikt sina nuvarande konsumtionsutgifter. Orsaken är att hushållen strävar efter att utjämna sin konsumtion över livscykeln. Dessutom erbjuder sparandet en försäkring mot oförutsedda framtida inkomstbortfall. Om t.ex. osäkerheten beträffande hushållens inkomstutveck-

ling minskar behövs ett mindre sparande, vilket resulterar i en ökad konsumtion.

Hushållens framtidsförväntningar, som de mäts av Statistiska centralbyrån i *Hushållens inköpsplaner*, bekräftar bilden att hushållen under de senaste två åren har blivit alltmer optimistiska. Tilltron till den egna ekonomiska situationen har förstärkts, och en allt större andel hushåll förväntar sig en sjunkande arbetslöshet. Även förtroendet för Sveriges ekonomi har ökat, vilket sannolikt beror på den allt starkare konjunkturen och en snabb förbättring av de offentliga finanserna. Det förbättrade stämmningsläget hos hushållen är troligen en bidragande orsak till den ökade konsumtionen de senaste åren. Hushållens framtidsförväntningar är även i början av 1998 historiskt sett mycket positiva.

Konsumtionen har i början av året varit förhållandevis stark. Detaljhandelns totala omsättningen ökade i januari med drygt 5 % i förhållande till motsvarande månad 1997, och bilförsäljningen ökade med drygt 20 % samma period. Dessutom bör de låga räntorna och det låga bostadsbyggandet innebära att priserna på fastigheter fortsätter att stiga, vilket stärker hushållens totala förmögenhet. Flertalet indikatorer talar således för en ökad konsumtionstillväxt framöver. Hushållens förväntningar är förhållandevis positiva, disponibelinkomsten beräknas öka, och situationen på arbetsmarknaden förväntas förbättras. Hushållens starka förmögenhetsställning talar också för en hög konsumtionsnivå. Sammantaget bedöms den totala privata konsumtionen stiga med 2,3 % 1998, och med 2,5 % 1999. I synnerhet är det försäljningen av kapitalvaror som förväntas driva konsumtionsutvecklingen.

År 2000 och 2001 väntas konsumtionstillväxten avta något trots att disponibelinkomsten utvecklas gynnsamt. Därmed stiger nettosparkvoten till en långsiktigt mer normal nivå. Den privata konsumtionen beräknas stiga med 2,2 % år 2000 och med 2,0 % år 2001. Avmattningen i konsumtionsutvecklingen är huvudsakligen ett resultat av att hushållen under perioden 1998-1999 kraftigt förväntas uppgadera sin kapitalstock.

10 Investeringar

Investeringskonjunkturen tar fart de närmaste åren efter ett oväntat fall förra året. Sammantaget beräknas de totala bruttoinvesteringarna stiga med över 7 % både 1998 och 1999.

Nedgången i bruttoinvesteringarna förra året kan hänföras till fördröjningar i vissa statliga infrastrukturprojekt samt till avmattningen i industrin under 1996, som med en viss eftersläpning dämpade investeringarna. Den starka produktionsökningen i näringslivet förra året samt en förväntad fortsatt god efterfrågetillväxt väntas medföra en stigande investeringsaktivitet inom hela näringslivet såväl i år som under 1999. Låg räntenivå, en positiv sysselsättnings- och disponibelinkomstutveckling beräknas också innebära en gradvis återhämtning av bostadsinvesteringarna. Betydande statliga program för ekologisk hållbarhet och för energiomställning stimulerar den totala investeringsaktiviteten. De offentliga myndigheternas investeringar förutses också öka till följd av byggnationen av storstadslederna.

TABELL 10.1 BRUTTOINVESTERINGAR EFTER NÄRINGSREN

	MILJARDER	ÅRLIG	PROCENTUELL	VOLYMFÖRÄNDRING		
	KRONOR			1997	1998	1999
Näringslivet	183,6	-0,1	7,8	6,1	4,9	2,7
Industri	64,1	-6,9	5,8	4,5		
Övrigt näringsliv	119,5	3,8	8,8	6,8		
Bostäder	23,8	-25,7	8,8	23,5	25,0	25,0
Nybyggnad	11,5	-19,2	8,0	31,2		
Ombyggnad	12,3	-32,0	9,8	14,9		
Offentliga myndigheter	30,5	-9,4	2,8	4,0	2,2	2,3
Totalt	237,9	-4,8	7,2	7,6	7,0	5,7
Maskiner	136,2	2,8	6,9	5,6		
Byggnader	101,7	-13,2	7,6	10,2		

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

I ett medelfristigt perspektiv fram till år 2001 förutses de gynnsamma förutsättningarna innebära att investeringarna som andel av BNP fortsätter att öka och därmed närma sig de nivåer som rådde på 1970- och 80-talen. Den låga räntan och de relativt höga vinstnivåerna, som är ett resultat bl.a. av en väl fungerande lönebildning, utgör goda förutsättningar för att investeringarna skall utvecklas gynnsamt även åren runt millenniumskiftet. Tillgången på arbetskraft och den goda makroekonomiska miljön med sunda statsfinanser och prisstabilitet befrämjar långsiktiga investeringar. Den relativt höga investeringsaktiviteten är i sin tur en förutsättning för att kostnadsdrivande flaskhalsar ska kunna undvikas. Bostadsbyggandet väntas närma sig långsiktiga jäm-

viktsnivåer då räntorna är låga, hushållens realinkomster ökar och sysselsättningen ökar kraftigt. Trots den procentuellt kraftiga uppgången i bostadsinvesteringarna kommer nivån på bostadsbyggandet fortfarande att vara relativt låg jämfört med 1980-talet.

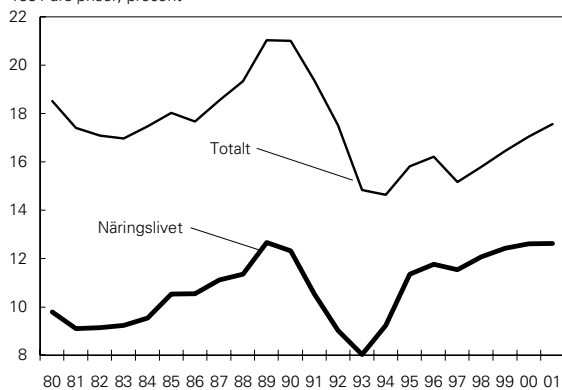
10.1 Näringslivets investeringar

Näringslivets investeringar föll mycket kraftigt under lågkonjunkturen i början av 1990-talet men har delvis återhämtat sig de senaste åren. Uppgången har dock hittills varit koncentrerad till de exportberoende näringarna. Under prognosperioden väntas det höga resursutnyttjandet i såväl exportsektorn som i hemmamarknadssektorerna ställa krav på en bred utbyggnad av produktionskapaciteten inom hela näringslivet. Fordelaktiga förutsättningar i form av låga löneökningar, låga räntor och en stigande lönsamhet beräknas medföra en kraftigt stigande investeringsaktivitet inom hela näringslivet fram till år 2001.

DIAGRAM 10.1

Investeringar som andel av BNP

1991 års priser, procent

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Även om *industrins investeringar* föll tillbaka något förra året låg volymerna ändå kvar på en historiskt hög nivå och därmed byggdes kapaciteten ut ytterligare. Trots en markant ökning av industriproduktionen förblev kapacitetsutnyttjandet relativt lågt. Den låga utnyttjandegraden berodde främst på den fortsatta kapacitetsutbyggnaden men också till viss del på den gynnsamma produktivitetsutvecklingen. Mot slutet av förra året steg dock kapacitetsutnyttjandet till 88,0 % och närmade sig därmed en nivå där flaskhalsar kan börja göra sig gällande. Mot bakgrund av den förväntade produktionsökningen fram till 1999 bör det finnas ett fortsatt stort behov av kapacitetsutbyggnad under de närmaste åren. Lönsamheten steg något förra året och tack vare en återhållsam löneutveckling och en snabb produktivitetsökning förutses vinstläget, trots en stark inter-

nationell prispress, förbättras ytterligare. Mot bakgrund av de låga räntorna stiger därför den relativa avkastningen på investeringar inom industrin under prognosperioden. Enligt Statistiska centralbyråns investeringsenkät från februari planerar industrin för betydande volymökningar under innevarande år. Med anledning av den osäkerhet som uppstått i och med utvecklingen i Asien är det dock sannolikt att en del av de planerade investeringarna förskjuts framåt i tiden. Sammantaget beräknas ändå industrins investeringar öka med ca 6 % innevarande år, vilket implicerar en ökning av kapitalstocken med 4 %. Volymökningarna förutses bli mycket kraftiga i motorfordonsindustrin och i teleproduktsektorn. För 1999 bedöms det fortsatt goda konjunkturläget och en viss ytterligare vinstökning leda till att investeringarna ökar i takt med resursutnyttjandet. När bygginvesteringarna och den privata konsumtionen nästa år tar över som drivkrafter väntas expansionen i större utsträckning ske i hemmamarknadsindustrin.

I och med att konjunkturläget inom *övrigt näringsliv* förbättrades förra året vände också investeringarna åter uppåt efter att ha stagnerat under lågkonjunkturen 1996. Investeringsutvecklingen blev dock sämre än förväntat, vilket främst beror på förseningar av flera stora infrastrukturprojekt inom Banverkets regi, men också på att utbyggnadstakten i den tidigare så expansiva telekommunikationssektorn oväntat avtog.

**TABELL 10.2 ÖVRIGA NÄRINGSLIVETS
INVESTERINGAR**

	MILJARDER KRONOR		ÅRLIG PROCENTUELL VOLYMFÖRÄNDRING		
	1997	1996	1997	1998	1999
Jordbruk och skogsbruk	8,9	6,0	7,1	3,0	4,1
Energi och vattenverk	14,1	-4,1	3,3	12,9	14,4
Byggnadsindustri	4,6	-2,0	13,4	7,0	11,0
Handel	17,2	0,4	4,3	11,0	11,5
Finansiell verksamhet	2,5	-15,1	30,5	13,0	12,0
Företagstjänsteverksamhet	14,1	0,2	6,3	11,0	6,5
Hushållsverksamhet	11,2	-3,1	13,5	4,5	5,0
Fastighetsverksamhet	7,7	15,2	2,8	6,0	11,0
Övrig tjänsteverksamhet	39,2	-1,6	-1,6	8,3	1,3
därav samfärdsl	24,4	11,6	-3,2	17,0	-2,0
Summa	119,5	0,3	3,8	8,8	6,8

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

För såväl 1998 som för 1999 förutses en markant ökning av investeringsaktiviteten inom ett brett område. Under de närmaste åren väntas den relativt kraftiga konsumtions- och sysselsättningsökningen innebära att resursutnyttjandet stiger inom varuhandel och fastighetsförvaltning, vilket kan förväntas leda till en betydande investeringsökning efter en lång period av stagnation. Enligt Statistiska centralbyråns investeringsenkät från februari är handelns

investeringsplaner också mycket expansiva för 1998. För fastighetssektorn finns inga investeringsenkäter. Andra indikatorer pekar dock på en relativt kraftig expansion de närmaste åren. Nyproduktionen har sedan lågkonjunkturen i början på 1990-talet varit mycket låg till följd av svag lönsamhet och höga vakanser. Utvecklingen de senaste åren med sjunkande vakanstal och ett kraftigt räntefall har dock inneburit en betydande lönsamhetsförbättring inom fastighetssektorn. Priserna på kommersiella lokaler har ökat med sammantaget 18 % de senaste 2 åren. En betydande produktion av kommersiella lokaler kan därför förväntas komma igång mot slutet av 1998.

Strukturella förändringar bidrar också till den förväntade investeringsexpansionen inom övrigt näringsliv. Inom den finansiella sektorn medför sammanslagningen av banker samt förberedelser inför millennieskiftet ett ökat behov av nyinvesteringar de närmaste åren. Avregleringen inom energisektorn innebär en hårdnande konkurrens, vilket ökar kraven på rationaliseringar. Dessutom bidrar det statliga energiomställningsprogrammet till den starka expansionen inom energisektorn. För de närmaste tre åren finns årligen avsatt 1,5 miljarder kronor. Den förväntade expansionen inom dessa båda sektorer styrks också av företagens egna planer enligt SCB:s investeringsenkät.

Vidare väntas statliga infrastrukturprojekt såsom byggandet av Öresundsbron med tillfartsleder leda till en kraftig uppgång i investeringsnivån inom samfärdsl under innevarande år. Den kraftiga uppgången beror också till viss del på förseningar i projekt som skulle påbörjats föregående år. Enligt nu föreliggande planer planar volymerna i de stora infrastrukturprojekten ut 1999.

10.2 Bostäder

Antalet påbörjade bostäder sjönk till rekordlåga 11 000 förra året. Det låga bostadsbyggandet kan förklaras av att de temporära investeringsbidragen föll bort under sommaren 1997 samtidigt som hushållens ekonomi var fortsatt ansträngd med fallande disponibelinkomster och en svag sysselsättningsutveckling. Mot slutet av förra året började det dock byggas fler bostäder samtidigt som ett antal viktiga indikatorer för bostadsbyggandet talar för en fortsatt uppgång. Exempelvis ökade antalet ansökningar om statligt stöd till nyproduktion successivt under 1997 och orderstocken till småhusfabrikanterna steg kraftigt mot slutet av året.

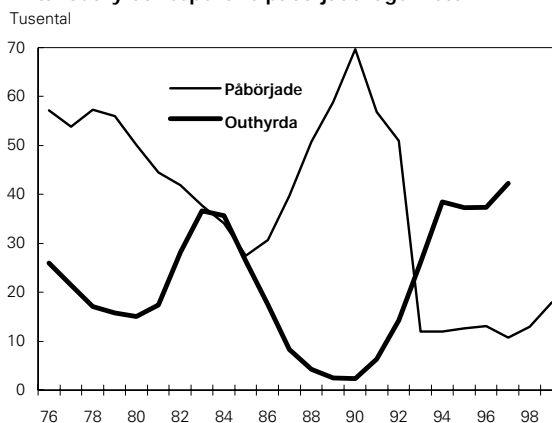
Bostadsbyggandet har under åren 1993 till 1997 legat på en historiskt sett mycket låg nivå. Den successiva minskningen av bostadssubventionerna och den höga realräntan har inneburit en gradvis anpassning av bostadsstocken mot en ny långsiktig jämviktsnivå. Anpassningsprocessen pågår under

mycket lång tid med ett lågt bostadsbyggande som följd. Effekterna av subventionsminskningarna bedöms dock avta de närmaste åren samtidigt som de ekonomiska förutsättningarna för en ökad efterfrågan förbättras. Därigenom bör en gradvis ökning av bostadsproduktionen komma till stånd. Bostadsmarknaden kännetecknas idag av en ökad differentiering mellan olika lokala och regionala bostadsmarknader. Vakansgraden för allmännyttan uppgick i september förra året till 5 % för landet som helhet. I expanderande storstadsområden låg den dock omkring 2 %. En ökad efterfrågan på bostäder märks först på prisutvecklingen. Det senaste året har priserna på småhus ökat med 7 % i riket som helhet samtidigt som produktionskostnaderna i stort legat stilla. I storstadsområdena steg priserna under samma tidsperiod med 10 % eller mer. Detta har inneburit att det på alltfler platser blivit lönsamt att bygga nytt. I områden med svag tillväxt och sviktande befolkningsunderlag ligger dock priserna kvar på en så låg nivå att bostadsbyggande under överskådlig tid inte kommer att bli lönsamt. Däremot är förutsättningarna för en uppgång i bostadsproduktionen inom expansiva områden de närmaste åren mycket gynnsamma. Räntorna förväntas förbli låga, hushållens inkomstutveckling blir god efter tre år med stagnerande disponibelinkomster och arbetsmarknadsutvecklingen är positiv. Den bostadspolitiska propositionen presenterades i mars och innehåller bl.a. investeringsbidrag för ekologisk hållbarhet. Genom propositionen har osäkerheten om de framtida reglerna minskat, vilket också främjar bostadsbyggandet. Långa projekteringstider och inledningsvis höga vakanser innebär dock att uppgången i nyproduktionen blir relativt blygsam under innevarande år. Sammantaget beräknas antalet påbörjade lägenheter uppgå till 13 000 i år och till 18 000 år 1999. Den finns dock en viss risk för att styrkan i uppgången kan underskattas. Det långsiktiga behovet av nya bostäder uppgår enligt Boverket till ca 30 000- 35 000 per år.

Antalet påbörjade ombyggnader blev också mycket lågt under 1997 främst till följd av att det förmånliga extra statliga stödet till ombyggnation upphörde 1996. Dessutom har den låga lönsamheten i branschen samt hushållens svaga inkomstutveckling sannolikt lett till att en del nödvändiga ombyggnationer skjutits på framtiden. De låga räntorna och hushållens förbättrade ekonomiska situation talar dock för att ombyggandet stiger framöver när bostadsföretagens finansiella ställning gradvis stärks. För åren 1998 till 2000 finns dessutom statliga medel tillgängliga inom ramen för investeringsprogrammet för ekologisk hållbarhet, vilket bidrar till att stimulera ombyggnadsverksamheten. Medlen uppgår till 800 miljoner år 1998, 1 800 miljoner kr år 1999 och 2 800 miljoner kr år 2000.

DIAGRAM 10.2

Antal outhyrda respektive påbörjade lägenheter

Anm: Antalet outhyrda lägenheter avser 1 mars respektive år. Antalet påbörjade lägenheter omfattar både flerfamiljshus och småhus.
Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

10.3 Lagerinvesteringar

Enligt nationalräkenskaperna uppgick lagerinvesteringarnas tillväxtbidrag till motsvarande 0,7 % av BNP år 1997. Utvecklingen av lagerinvesteringarna de senaste åren är svårtolkad på grund av att primärstatistiken och utfallet enligt nationalräkenskaperna till stora delar ger olika resultat.

Inom industrin påbörjades en lagerreducering under andra halvåret 1996 vilken fortsatte första halvåret förra året. Lagerkvoten, dvs. lagerstocken i förhållande till produktionsvolymen, föll därmed kraftigt. Under andra halvåret steg industriproduktionen snabbt och en begränsad lageruppbyggnad inleddes. Enligt konjunkturbarometern är industriföretagen i början på 1998 nöjda med storleken på lagren. Den förväntade produktionsökningen under loppet av 1998 och 1999 bör dock innebära något större lagervolymer framför allt i form av insatsvaror. Detta leder till att industrins genomsnittliga lagerhållning ökar något såväl innevarande år som nästa år. I förhållande till produktionen förväntas dock lagren fortsätta att minska.

Produktionsuppgången inom parti- och detaljhandeln under 1997 ledde till en ökning av handelslagren. Till följd av en fortsatt goda efterfrågeutvecklingen förutses lagren öka även i år och nästa år men i betydligt mindre omfattning än tidigare. Strukturförändringar inom framför allt partihandeln antas innebära att lagren i förhållande till produktionen kan fortsätta att minska. Sammantaget beräknas lagercykeln ge ett mycket svagt bidrag till BNP-tillväxten de närmaste två åren.

11 Den offentliga sektorn

De offentliga finanserna stärktes ytterligare 1997. Därmed har det finansiella sparandeunderskottet, mätt som andel av BNP reducerats från 12,3 % 1993 till 1,1 % 1997. I år beräknas ett överskott uppstå, som växer successivt under prognosperioden.

DIAGRAM 11.1

Den offentliga sektorns finansiella sparande

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

11.1 Den konsoliderade offentliga sektorn

Utvecklingen 1997 - 1998

År 1997 uppgick underskottet i den offentliga sektorns finansiella sparande till ca 19 miljarder kr eller 1,1 % av BNP, enligt nationalräkenskapernas preliminära redovisning. Det var ca 14 miljarder kronor, motsvarande 0,8 % av BNP bättre än vad som beräknades i budgetpropositionen för 1998. Skillnaden förklaras i huvudsak av att de statliga utgifterna blev lägre än beräknat bl.a. till följd av lägre ränteutgifter och lägre arbetslöshet. Dessa faktorer bidrar till en förbättring jämfört med budgetpropositionen även för år 1998. Därtill kommer att skattebetalningarna från både hushåll och företag var oväntat stora i februari i år. Det beror sannolikt på att hushållens realisationvinster och företagets vinster för 1997, som leder till skattebetalningar i år, var underskattade i budgetpropositionen. Å andra sidan beräknas det i år ske en viss återhämtning av den offentliga konsumtionen och vissa transfereringar efter den oväntat låga nivån 1997. Sammantaget beräknas nu den offentliga sektorns finansiella sparande 1998 till ca 29 miljarder kronor eller 1,6 % av BNP, vilket är en förbättring på ca 19 miljarder kronor jämfört med vad som beräknades i budgetpropositionen.

Finansiellt sparande enligt ENS-definition

De svenska nationalräkenskaperna skiljer sig delvis från bokföringsreglerna i det europeiska nationalräkenskapssystemet (ENS). ENS tillämpas inom EU vid bedömningen av de offentliga finanserna i samband med förfarandet vid alltför stora underskott, s.k. Excessive Deficit Procedure.

För närvarande redovisas ränteutgifterna på statsskulden utgiftsmässigt i de svenska nationalräkenskaperna. Där inräknas emellertid inte kursvinster/förluster i samband med förtida inlösen av obligationer och inte heller realiserade valutakursförändringar. Enligt nyligen antagna rekommendationer avseende redovisningen enligt ENS ska kursvinster/förluster i samband med inlösen av obligationer redovisas som ränta. Dessutom ska de kursvinster/förluster, som uppstår vid emissioner av s.k. benchmarklån periodiseras. Räntan på statsskuldsväxlar ska redovisas vid förfall och inte som i dag vid emission. Dessa redovisningsprinciper avseende räntor leder till betydande justeringar jämfört med nuvarande svenska nationalräkenskaper.

Enligt ENS ska vidare skatter och subventioner på varor och tjänster samt på produktionsfaktorer bokföras när skatten är upplupen och inte vid betalning, som i de svenska nationalräkenskaperna.

Enligt Statistiska centralbyrån innebär en tillämpning av ENS-reglerna att det finansiella underskottet 1997 uppgick till 0,8 % av BNP. Med motsvarande justeringar beräknas ett finansiellt överskott 1998 på 0,8 % av BNP.

TABELL 11.1 JUSTERING AV DEN OFFENTLIGA SEKTORNENS FINANSIELLA SPARANDE TILL ENS-DEFINITION

MILJARDER KRONOR, LÖPANDE PRISER

	1996	1997	1998
Finansiellt sparande enligt NR	-35,0	-19,1	29,0
<i>procent av BNP</i>	-2,1	-1,1	1,6
Totala justeringar	-24,2	4,9	-14,6
<i>Begreppsjusteringar</i>	-20,6	5,5	-14,6
Momsjustering	-12,9		
Läkemedelssubventioner	-1,4	1,4	
Särskild löneskatt	-3,9		
Räntor	-2,8	3,7	-14,6
Övrigt	0,4	0,4	
<i>Beräkningsjusteringar</i>	-3,6	-0,6	
<i>Köp och försäljning av fastigheter</i>	-2,2	-1,0	
Övrigt	-1,4	0,4	
Finansiellt sparande enl. ENS	-59,1	-14,2	14,4
<i>procent av BNP</i>	-3,5	-0,8	0,8

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

TABELL 11.2 DEN OFFENTLIGA SEKTORNS FINANSIELLA SPARANDE

MILJARDER KRONOR, LÖPANDE PRISER

	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Inkomster	1076,0	1092,6	1139,8	1158,0	1202,2	1248,7
<i>procent av BNP</i>	63,7	62,8	62,5	60,8	60,1	59,7
Skatter och avgifter	912,8	941,7	981,9	1006,1	1049,1	1094,9
<i>Procent av BNP</i>	54,1	54,2	53,9	52,9	52,4	52,3
Kapitalinkomster	92,9	84,6	86,2	79,3	79,6	78,2
Övriga inkomster	70,3	66,4	71,7	72,6	73,5	75,6
Utgifter	1111,0	1111,9	1111,0	1142,0	1155,7	1174,5
<i>procent av BNP</i>	65,8	63,9	61,0	60,0	57,7	56,1
Transfereringar till hushåll	386,7	387,9	398,8	398,9	402,8	409,3
Övriga transfereringar	126,1	118,4	114,6	115,2	116,1	114,2
Ränteutgifter	121,0	113,9	104,9	102,4	92,8	88,1
Konsumtion	443,1	449,3	467,6	482,9	499,2	517,2
Investeringar	34,1	42,4	25,1	42,6	44,9	45,7
Finansiellt sparande före överföring	-35,0	-19,1	29,0	16,0	46,5	74,1
<i>procent av BNP</i>	-2,1	-1,1	1,6	0,8	2,3	3,5
Beräkningsteknisk överföring					-16,5	-32,3
Finansiellt sparande efter överföring	-34,9	-19,1	29,0	16,0	30,0	41,9
<i>procent av BNP</i>	-2,1	-1,1	1,6	0,8	1,5	2,0
Staten	-54,7	-22,9	2,3	8,7	28,6	44,2
AP-fonden	17,2	11,0	23,3	3,1	-3,4	-7,8
Kommunsektorn	2,6	-7,2	3,4	4,2	4,8	5,5
Primärt finansiellt sparande	-6,8	10,1	47,7	39,1	43,2	51,7
<i>procent av BNP</i>	-0,4	0,6	2,6	2,1	2,2	2,5
Finansiell ställning						
Nettoskuld	343	377	364	344	316	274
<i>procent av BNP</i>	20,3	21,7	20,0	18,1	15,8	13,1
Konsoliderad bruttoskuld	1303	1337	1353	1351	1337	1317
<i>procent av BNP</i>	77,2	76,9	74,3	71,0	66,8	62,9

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Utvecklingen av de offentliga finanserna till 2001

För 1998 beräknas den offentliga sektorns finansiella sparande uppgå till 1,6 % av BNP, efter beaktande av de förslag som lämnas i den ekonomiska vårpropositionen. Därav beror 0,8 procentenheter på att AP-fondens innehav av svenska fastigheter överförs till bolagsform. Överföringen tillgodoräknas det finansiella sparandet eftersom aktier men inte fastigheter är en finansiell tillgång. Exklusive effekten av bolagiseringen av AP-fondens fastigheter uppgår överskottet således till 0,8 % av BNP. Utdelningarna från det statliga bolaget Securum 1997 och 1998 inräknas inte i finansiellt sparande.

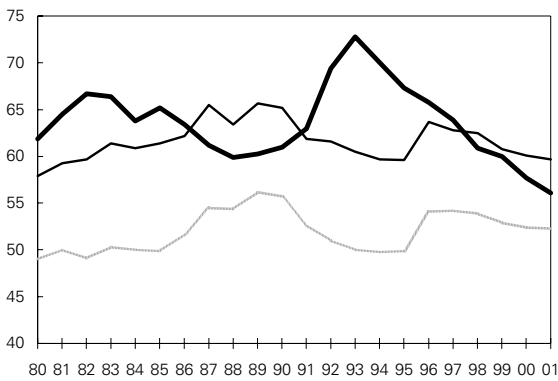
För 1999 beräknas ett överskott på 0,8 % av BNP. Det är samma nivå som 1998 exklusive effekten av bolagiseringen av AP-fondens fastigheter.

Skatterna som andel av BNP (skattekvoten) steg kraftigt 1996 till ca 54 %, delvis till följd av tillfälliga inkomster genom uppbördsförändringen av mervärdeskatten. Tillkommande skattehöjningar och

stora inbetalningar av skatt på reavinsten m.m. medför att skattekvoten ligger kvar på i stort sett 1996 års nivå både 1997 och 1998. Nästa år väntas skattekvoten gå ned till ca 53 %. Det förklaras delvis av de föreslagna skatteförändringarna i den ekonomiska vårpropositionen. Därtill väntas inkomsterna från reavinsten avta.

Förbättringen av de offentliga finanserna mellan 1996 och 1997 berodde helt på att utgifterna som andel av BNP gick ned med ca 2 procentenheter. Utgiftskvoten beräknas fortsätta att sjunka under 1998 och 1999. Av den totala nedgången av utgiftskvoten mellan 1997 och 1999 på ca 4 procentenheter svarar minskade ränteutgifter för drygt 1 procentenhet.

DIAGRAM 11.2
Den offentliga sektorns
inkomster och utgifter
Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Riksdagen har lagt fast mål för de offentliga finanserna med innebörden att den offentliga sektorn i genomsnitt över konjunkturcykeln skall uppvisa ett finansiellt överskott motsvarande 2 % av BNP från och med år 2001. Anpassningen ska ske successivt via ett överskott på 1,5 % av BNP år 2000. De finansiella kalkylerna visar att vid den antagna tillväxten och med hittills fattade beslut och föreslagna åtgärder kommer dessa mål att överträffas med 16,5 miljarder år 2000 och med drygt 32 miljarder kronor år 2001. Denna utveckling kommer till stånd genom att utgifterna som andel av BNP sjunker från 60 % 1999 till ca 56 % år 2001. Skattekvoten går samtidigt ned till ca 52,5 %.

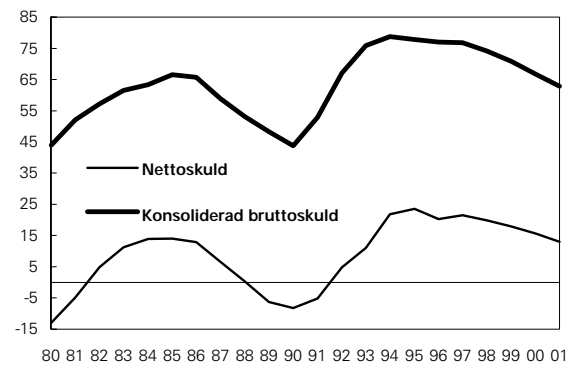
Liksom i budgetpropositionen baseras kalkylerna på ett beräkningstekniskt antagande om att de överskjutande överskotten tillförs hushållssektorn så att budgetmålen uppnås exakt. Därigenom uppnås en mer sannolik fördelning av det finansiella sparandet, vilket har betydelse för bl.a. prognosen för den privata konsumtionen.

Det finansiella sparandet visar den förändring av den finansiella förmögenheten som sker genom transaktioner. Värdeförändringar påverkar således inte det finansiella sparandet. Detsamma gäller försäljningar av aktier och andra finansiella tillgångar, då de inte förändrar den finansiella förmögenhetsställningen. Den offentliga skuldsättningen påverkas däremot av anskaffning och försäljningar av finansiella tillgångar, omdisponeringar på balansräkningen samt värdeförändringar på skulden i utländsk valuta. Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld, definierad enligt de s k Maastrichtkriterierna, motsvarade drygt 79 % av BNP vid utgången av 1994. Skuldkvoten har sedan reducerats och uppgick till 76,9 % vid utgången av 1997 och beräknas gå ned till 74,3 % vid slutet av 1998. Genom de finansiella överskotten och fortsatta försäljningar av statens aktieinnehav sjunker skulden nominellt från och med 1999. Givet de målsatta överskotten år 2000 och

2001 går skulden ned till ca 63 % av BNP i slutet av år 2001.

Den offentliga sektorns finansiella nettoskuld, dvs. skulder minus samtliga finansiella tillgångar är väsentligt lägre än den konsoliderade bruttoskulden. Detta beror huvudsakligen på att AP-fonden har betydande finansiella tillgångar vid sidan av statsobligationer. Nettoskulden börjar sjunka i nominella tal redan i år och 2001 beräknas skulden vara nere på ca 13 % av BNP.

DIAGRAM 11.3
Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld och nettoskuld
Procent av BNP

Not. Den konsoliderade skulden är definierad enligt EU:s konvergenzkriterier (Maastricht).

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

11.2 Den statliga sektorn

Den statliga sektorn omfattar, förutom den del av statens verksamhet som ingår i statsbudgeten, även fonder m.m. utanför budgeten. Statliga affärsverk och bolag ingår däremot inte.

Av de statliga utgifterna är det endast konsumtionen och investeringarna som utgör real resursförbrukning och ingår i BNP. Den statliga konsumtionen svarar för ca 1/5 av statens utgifter och ca 7,5 % av BNP. Den statliga konsumtionen varierar relativt kraftigt mellan åren och har visat sig vara svår att förutsäga. Genom systemet med anslagssparande kan statliga myndigheter delvis förskjuta förbrukningen av de budgeterade medlen i tiden. Dessutom är nationalräkenskapernas preliminära utfall osäkra och genomgår ofta stora revideringar.

Den statliga konsumtionen i fasta priser har minskat kontinuerligt sedan 1995 och förra året sjönk konsumtionen med hela 5 % enligt preliminära nationalräkenskaper. Mot denna bakgrund väntas en återhämtning ske under prognosperioden så att konsumtionen stiger med 2,5 % i år och därefter med 0,5 % per år.

TABELL 11.3 STATENS FINANSIELLA SPARANDE, LÅNEBEHOV OCH STATSSKULD

MILJARDER KRONOR, LÖPANDE PRISER

	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Bidrag till lånebehov						
Finansiellt underskott	54,7	22,9	-2,3	-8,7	-28,6	-44,2
Utlåning m.m.	13,5	13,8	13,5	13,5	13,8	13,3
Amorteringar, försäljning av aktier m.m.	-61,4	-42,5	-31,0	-20,4	-16,4	-4,6
Räntor och periodisering av skatter	3,3	2,2	18,7	9,7	7,4	4,5
Övrigt	10,9	9,7	0,0	0,0	0,0	0,0
Lånebehov	21,0	6,2	-1,1	-6,2	-23,9	-30,9
Värdeförändring på statsskulden	4,4	14,7	1,5	-4,3	1,9	-0,2
Statsskuld förändring	25,4	20,9	0,4	-10,5	-22,0	-31,1
Statsskuld	1411,2	1432,1	1432,5	1422,0	1400,1	1369,0
<i>procent av BNP</i>	<i>83,6</i>	<i>82,4</i>	<i>78,6</i>	<i>74,7</i>	<i>69,9</i>	<i>65,4</i>

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Sambandet mellan statens finansiella sparande, lånebehov och statsskuld framgår av tabell 11.3. Finansiellt sparande visar transaktionsförändringen av den finansiella förmögenheten, dvs. tillgångar minus skulder, medan lånebehovet avspeglar enbart förändringen av skulden. Därutöver finns vissa bokföringsmässiga skillnader beträffande räntor samt en del olikheter i periodiseringar av inkomster och utgifter. Posten "övrigt" i tabellen fångar för utfallsåren 1996 och 1997 upp bl.a. skilda periodiseringar i Riksgäldkontorets redovisning av lånebehovet och Statistiska centralbyråns redovisning av finansiellt sparande. Denna skillnad har historiskt visat olika tecken och är svår att prognostisera. Den sätts schablonmässigt till noll för prognosåren.

Under 1996 och 1997 reducerades lånebehovet i stor utsträckning av genom försäljningar av aktier och andra finansiella transaktioner. Dessa transaktioner påverkade dock inte det finansiella sparande. I år blir försäljningar av finansiella tillgångar av mindre omfattning än tidigare samtidigt som de kassamässiga ränteutgifterna är betydligt högre än de som redovisas i nationalräkenskaperna. Detta medför sammantaget att skillnaden mellan sparandet och lånebehovet blir liten. Statens finansiella sparandet beräknas till 2,3 miljarder kronor och amorteringen av statsskulden till 1,1 miljarder kronor. Försäljningar av aktier bidrar till amorteringar även 1999 och 2000.

Statsskuldens utveckling bestäms, förutom av lånebehovet, även av att skulden i utländsk valuta påverkas av valutakursförändringar. Kronans försvagning under 1997 ökade statsskulden med ca 15 miljarder kronor. Den förutsatta valutakursutvecklingen under prognosperioden har en marginell effekt på skulden. Statsskulden har, som andel av BNP, sjunkit från toppen 1994-1995. Från och med nästa år minskar statsskulden även i nominella tal.

11.3 Allmänna pensionsfonden

AP-fondens sparande har minskat kontinuerligt sedan 1990 och uppgick till ca 11 miljarder kronor 1997, se tabell 11.2.

För 1998 redovisas en ökning av det finansiella sparandet till följd av en bolagisering av AP-fondens svenska fastighetsbestånd. Transaktionen innebär att fastigheter ersätts med aktier i balansräkningen. Då aktier, men inte fastigheter, utgör en finansiell tillgång enligt nationalräkenskaperna så leder transaktionen till ett högre uppmätt finansiellt sparande, trots att den totala förmögenheten inte ändras. Exklusive effekten av bolagiseringen av fastigheter beräknas det finansiella sparandet till 8,3 miljarder kronor.

År 1999 sjunker sparandet till ca 3 miljarder kronor och blir sedan negativt från och med 2000. Det innebär att AP-fondens tillgångar börjar minska.

Med anledning av ålderspensionsreformen avsätts sedan 1995 11% av inkomsterna från ATP-avgiften, ca 10 miljarder kr per år, till ett räntebärande konto hos Riksgäldskontoret. Dessa medel är avsedda att motsvara den pensionsrätt som tjänas in i premiere-servsystemet. Avsättningen inräknas i statens finansiella sparande och reducerar statens lånebehov, medan AP-fondens sparande reduceras med motsvarande belopp.

Regeringen lägger samtidigt med vårpropositionen fram förslag till reformerat ålderspensionssystem. Genomförandet av dessa förslag, vars effekter inte beaktas i de redovisade beräkningarna, kommer att kraftigt förändra det offentliga sparandets fördelning mellan staten och det allmänna pensionssystemet. Även statsskulden och den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld påverkas.

11.4 Den kommunala sektorn

Kommunsektorn omfattar kommuner (primärkommuner), landsting samt kyrkokommuner och kommunalförbund. Kommunala affärsverk och kommunalt ägda företag räknas inte till kommunsektorn.

Sedan budgetpropositionen för 1998 presenterades har utfallet för 1996 reviderats. Kommunsektorns resultat blev bättre än väntat vilket bland annat förklaras med uppskjutna investeringar och tillfälliga inkomster från försäljning av fastigheter.

Enligt det preliminära utfallet från nationalräkenskaperna motsvarade kommunsektorns utgifter 24,1 procent av BNP år 1997. Därav utgjorde konsumtionen 18,1 procentenheter. Kommunsektorns inkomster i form av skatter och statsbidrag motsvarade 20,3 procent av BNP.

I enlighet med riksdagens beslut har de allmänna statsbidragen till kommunerna och landstingen höjts med 4 miljarder kronor per år under 1997 och 1998. Därutöver har lika stora förstärkningar för åren 1999 och 2000 föreslagits. Från och med 1998 föreslås en ytterligare nivåhöjning om 4 miljarder kronor. Statsbidragsnivån påverkas även av ekonomiska regleringar mellan staten och kommunsektorn. Nivåhöjningen från och med 1998 förklaras av att betalningsansvaret för läkemedelssubventionerna förts över från staten till landstingen. Från och med 1998 tar landstingen och kommunerna dessutom över ansvaret för inkontinensartiklar. Med början 1997 tillkommer även särskilda satsningar på offentligt till-

fälligt anställda (OTA) och resursarbetare, för vilka särskilda statsbidrag utgår.

Det preliminära utfallet för 1997 visar att både den kommunala konsumtionen och sysselsättningen blev högre än vad som förutsågs i budgetpropositionen för 1998. Det finansiella sparandet blev däremot sämre än prognostiserat. Skillnaden motsvarar i huvudsak de fastighetsköp för miljardbelopp en enskild kommun gjorde under 1997.

Både kommuner och landsting är enligt lag bundna att uppnå balanskravet från och med år 2000. Balanskravet innebär att budgeten måste upprättas så att de årliga intäkterna överstiger kostnaderna. Kostnaderna ska inkludera pensionsskuld-förändringen. Om investeringsutgifterna är större än avskrivningarna kan ett negativt finansiellt sparande förenas med att balanskravet uppnås. Detta är möjligt i kommunerna men inte i landstingen. I beräkningarna av kommunsektorns utveckling förutsätts att balanskravet uppnås. I kalkylerna har vidare den genomsnittliga kommunala skattesatsen antagits vara oförändrad på 1998 års nivå för hela beräkningsspe-rioden.

Hösten 1996 utlovade regeringen att kommuner och landsting skulle erhålla kompensation om de tvingades att betala tillbaka en del av det förskott som erhållits i samband med slutavräkningen för 1997. Denna kompensation har i beräkningarna hanterats som en tillfällig bidragshöjning på 2,6 miljarder kronor under 1999.

TABELL 11.4 KOMMUNSEKTORNENS FINANSER¹

MILJARDER KRONOR

	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Inkomster	406,5	411,3	441,0	458,3	475,6	493,3
Skatter	293,9	294,4	300,5	306,2	321,1	336,7
Statsbidrag ²	55,2	60,2	82,1	92,4	93,4	93,9
Övrigt	57,4	56,6	58,3	59,6	61,1	62,7
Utgifter	404,0	418,5	437,6	454,1	470,8	487,7
Transfereringar	77,8	78,2	90,7	95,1	97,4	99,6
Konsumtion	306,6	315,1	326,8	337,7	349,8	363,6
volymförändring ³ %	0,0	-0,7	0,8	0,6	0,9	1,2
underliggande ⁴ %	0,0	-1,1	-0,3	1,2	1,3	1,3
Investeringar	19,6	25,2	20,1	21,3	23,7	24,5
Finansiellt sparande	2,6	-7,2	3,4	4,2	4,8	5,5

¹ Inkomster och utgifter redovisas exklusive statligt utjämningsbidrag och statlig utjämningsavgift. Utjämningsbidraget för 1998 är fastställt till 21 miljarder kronor.

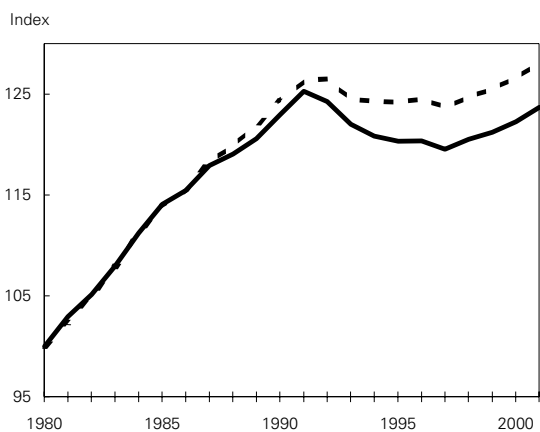
² Redovisas från och med 1996 netto efter avdrag för kommunernas och landstingens tillskott till det kommunala momsåterbetalningssystemet.

³ Årlig procentuell förändring i fasta priser.

⁴ Årlig procentuell volymförändring rensad för åtgärderna OTA, resursarbetare samt det förändrade kostnadsansvaret mellan staten och kommunsektorn för inkontinensartiklar.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

DIAGRAM 11.4
Kommunsektorns
bruttoproduktion och
konsumtion

Källor: Finansdepartementet och Statistiska centralbyrån.

Det finansiella sparandet i kommunsektorn förväntas under 1998 bli bättre än vad som prognostiserades i budgetpropositionen för 1998, bland annat på grund av återhållsamma investeringar. Nivån på det finansiella sparandet år 2000 beräknas motsvara ett positivt resultat för sektorn som helhet, vilket innebär att balanskravet uppnås.

Från och med 1998 beräknas det finnas utrymme för både en successiv förbättring av det finansiella sparandet och en konsumtionsökning med cirka 0,9 procent per år. Det är främst i kommunerna detta utrymme för konsumtionsökning finns.

Kommunsektorns konsumtion är ett mått på dess skattefinansierade verksamhet. Om försäljningsinkomster och avgifter läggs till konsumtionen erhålls bruttoproduktionen, som motsvarar kommunsektorns totala produktion och resursåtgång. Både den kommunala konsumtionen och bruttoproduktionen ökade i fasta priser fram till början av nitio-talet. Skillnaden mellan bruttoproduktionen och konsumtionen har tilltagit efter 1990. Detta beror på att kommunsektorn ökat sin försäljning och avgiftsfinansierade verksamhet.

Kommunsektorns konsumtion påverkas av åtgärderna resursarbetare och OTA samt den förändrade fördelningen mellan staten och kommunsektorn av ansvaret för inkontinensartiklar. Även utbildnings-satsningarna inom den kommunala vuxenutbildningen höjer nivån på konsumtionen.

Resursarbetarna och OTA förväntas få störst effekt under 1998 då kommunsektorns konsumtion påverkas med cirka 0,8 procent och sysselsättningen med cirka 1,0 procent. Det förändrade ansvaret för inkontinensartiklar medför från och med 1998 en nivåhöjning av kommunsektorns konsumtion, något som påverkar konsumtionsvolymen i förhållande till 1997 med cirka 0,4 procent.

Utrymmet för konsumtionsökning medger en ökning av antalet sysselsatta i kommunsektorn med i genomsnitt cirka 9000 personer per år från och med 1998.

Kommunsektorns utgifter beräknas år 2001 motsvara 23,3 procent av BNP. Konsumtionen förväntas utgöra 17,4 procentenheten därav. Verksamheten mätt som andel av BNP fortsätter således att minska under prognosperioden.

TABELL 11.5 DELSEKTORERNAS KONSUMTION OCH TRANSFERERINGSUTGIFTER

	VOLYMFÖRÄNDRING %					
	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Konsumtion						
Kommunsektorn	0,0	-0,7	0,8	0,6	0,9	1,2
Kommuner	2,3	-2,5	1,1	1,1	1,5	1,4
Landsting	-5,8	4,4	0,4	-0,7	-0,9	0,6
Övriga ¹	-0,4	-1,9	-0,5	-0,5	0,1	0,1
Transfereringar²						
Kommunsektorn	1,2	2,3	16,3	3,4	0,3	0,4
Kommuner	10,4	5,6	2,1	-0,7	-1,0	-0,9
Landsting	-15,2	-5,5	53,2	10,3	2,1	2,3
Övriga	11,1	8,3	0,0	0,0	-0,1	0,0

¹ Kyrkokommuner och kommunalförbund.

² Exklusive ränteutgifter, deflaterat med konsumentprisindex.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Känslighetsanalys av de offentliga finanserna

Den offentliga sektorns finansiella sparande har uppvisat stora svängningar de senaste två decennierna. Som framgår av tabell A11.1 har dessa svängningar samvarierat med konjunkturutvecklingen. På 1970-talet fanns däremot inte något sådant samband.

TABELL A11.1 FÖRÄNDRING AV BNP-GAP OCH FINANSIELLT SPARANDE

	FÖRÄNDRING AV BNP-GAP	FÖRÄNDRING AV FINANSIELLT SPARANDE	FÖRÄNDRING AV FINANSIELLT SPARANDE I FÖRHÅLLANDE TILL BNP-GAP
1971-75	3,9	-2,5	-0,6
1975-78	-4,8	-3,2	0,7
1978-79	1,8	-2,4	-1,4
1979-83	-3,5	-2,1	0,6
1983-89	3,9	10,4	2,7
1989-93	-10,8	-17,7	1,6
1993-98	2,9	13,9	4,7

Anm.: Förändring av BNP-gap antas här vara skillnaden mellan förändring i faktisk BNP och 2 % årlig tillväxt.

Källor: Statistiska centralbyrån och Finansdepartementet.

Sverige har jämfört med andra länder en stor offentlig sektor, med förhållandevis höga inkomstberoende skatter och hög ersättningsgrad i de offentliga inkomstbortfallsförsäkringarna. Detta innebär ofrånkomligen att såväl offentliga inkomster som offentliga utgifter varierar med BNP-utvecklingen. En hög grad av samvariation mellan konjunkturläge och offentligt sparande kan emellertid även vara resultatet av en aktiv konjunkturlös finanspolitik, dvs. att diskretionära åtgärder vidtas som försvagar de offentliga finanserna i lågkonjunktur och förstärker dem i högkonjunktur. Exempelvis beror försämringen av de offentliga finanserna fram till 1993 delvis på bankstödet. Den förbättring som ägt rum efter 1993 beror huvudsakligen på konsolideringsprogrammet.

Beräkningar som gjorts av OECD och EU-kommissionen, som redovisas i tabell A11.2, tyder på att

Sverige har de mest konjunkturkänsliga offentliga finanserna bland EU-länderna.

TABELL A11.2 BERÄKNAD FÖRÄNDRING AV FINANSIELLT SPARANDE I FÖRHÅLLANDE TILL FÖRÄNDRING AV BNP

	OECD	EU
Sverige	0,7	0,9
Tyskland	0,5	0,5
Frankrike	0,6	0,5
Italien	0,3	0,5
Storbritannien	0,5	0,6
Österrike	0,5	0,5
Belgien	0,6	0,6
Danmark	0,6	0,7
Finland	0,6	0,6
Irland	0,4	0,5
Nederländerna	0,6	0,8
Spanien	0,6	0,6

Källa: OECD Economic Outlook No 62.

I syfte att belysa hur de offentliga finanserna utvecklas vid lägre tillväxt redovisas nedan två känslighetsanalyser avseende den ekonomiska utvecklingen fram till och med år 2001. Som utgångspunkt har den kalkyl som presenteras i föreliggande proposition använts. Samtliga jämförelser som görs är mot denna kalkyl. Vilken grundkalkyl som används ska emellertid ha mindre betydelse för resultatet.

I båda känslighetsanalyserna antas skatte- och utgiftsreglerna vara desamma som i grundkalkylen. Den statliga konsumtionen, de offentliga investeringarna liksom de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna är också desamma. Beräkningarna gäller således effekten av lägre tillväxt på de offentliga finanserna utan beaktande av eventuella diskretionära regeländringar som motverkar den lägre tillväxten. För kommunerna förutsätts att balanskravet ska vara uppfyllt från och med år 2000. Då många kommu-

ner ligger nära eller under balanskravet innebär detta att den kommunala konsumtionen anpassas med hänsyn taget till skatteinkomsterna. Penningpolitiken styrs av inflationsmålet, vilket innebär att styrräntan blir annorlunda än i grundkalkylen.

Konjunkturavmattning

I den första känslighetsanalysen antas den svenska tillväxten bli 1 procentenhet lägre 1999 och 2 procentenheter lägre år 2000 till följd av en internationell konjunkturavmattning med allmänt ökad osäkerhet. Detta slår direkt mot den svenska exporten samtidigt som den större osäkerheten försvagar den inhemska efterfrågan jämfört med grundkalkylen. Det är investeringarna som, med en viss eftersläpning, reagerar kraftigast på konjunkturavmattningen. Den ökade osäkerheten, den lägre aktivitetsnivån och det sämre arbetsmarknadsläget gör att den privata konsumtionen försvagas. För att kommunerna skall uppfylla balanskravet år 2000 antas den kommunala konsumtionen anpassas till de lägre skatteinkomsterna. Effekterna av den internationella konjunkturavmattningen kompenseras delvis av en mer expansiv penningpolitik i Sverige och i omvärlden, men de långa räntorna hålls uppe av den större osäkerheten. Förändringen i BNP får inte fullt genomslag på sysselsättningen. Detta beror på att både produktiviteten och medelarbetstiden antas bli något lägre vid den sämre konjunkturutvecklingen. Den lägre sysselsättningen leder även till att arbetskraftsutbudet blir lägre. År 2001 blir den öppna arbetslösheten 1,6 procentenheter högre än i grundkalkylen.

TABELL A11.3 KONJUNKTURAVMATTNING

NIVÅSKILLNAD JÄMFÖRT MED GRUNDKALKYLEN PROCENT	1998	1999	2000	2001
BNP	0,0	-1,0	-3,0	-3,0
Privat konsumtion	0,0	-0,9	-2,3	-2,1
Kommunal konsumtion	0,0	-0,5	-1,3	-1,6
Sysselsättning, personer	0,0	-0,8	-2,4	-2,5
Öppen arbetslöshet ¹	0,0	0,5	1,5	1,6
Timlöneökning	0,0	0,0	0,0	0,0
Inflation (KPI)	0,0	0,0	0,0	0,0
Kort ränta ¹	0,0	-1,0	-1,0	-1,0
Lång ränta ¹	0,0	0,0	0,0	0,0
Offentliga inkomster, procent av BNP	0,0	0,1	0,4	0,3
Offentliga utgifter, procent av BNP	0,0	0,6	2,0	1,9
Offentligt finansiellt sparande, procent av BNP	0,0	-0,5	-1,5	-1,7

¹ Procentenheter.

Källa: Finansdepartementet.

Den svagare tillväxten och det sämre arbetsmarknadsläget leder till att den offentliga sektorns finansiella sparande, i procent av BNP, blir 1,7 procentenheter lägre år 2001. Detta motsvarar drygt hälften (57 %) av skillnaden i BNP-nivå. De viktigaste skattebaserna, dvs. lönesumma och privat konsumtion, utvecklas svagare. Effekterna på skatteinkomsterna dämpas emellertid av att varken lönesumman eller den privata konsumtionen minskar i samma utsträckning som BNP. Den lägre inhemska efterfrågan och exporten ger även lägre vinster för företagen, vilket medför lägre företagsskatter. Den högre arbetslösheten och lägre sysselsättningen leder till högre utgifter för arbetsmarknadsstöd och andra transferringar till hushållen, t. ex. i form av socialbidrag och bostadsbidrag. Ett lägre offentligt finansiellt sparande leder till en större statsskuld och därmed högre ränteutgifter. Effekterna på utgiftssidan dämpas av att den kommunala konsumtionen blir lägre än i grundkalkylen. Denna effekt bidrar också till att de offentliga finanserna är något mindre konjunktur känsliga enligt denna känslighetsanalys än enligt OECD:s och EU:s beräkningar.

Sämre lönebildning

I den andra känslighetsanalysen är utgångspunkten att den svenska lönebildningen fungerar sämre än vad som antas i grundkalkylen. De nominella löneökningarna antas bli 1 procentenhet högre varje år under perioden 1998 t.o.m. 2000. Riksbanken förutsätts höja styrräntan med sammanlagt 1 procentenhet under 1998 och 1999. Den stramare penningpolitiken antas dämpa löneökningstakten först år 2001. De högre löne- och räntekostnaderna innebär att både svenska exportföretag och företag som möter importkonkurrens förlorar marknadsandelar. Den högre räntan och den lägre aktivitetsnivån leder även till lägre investeringar än i grundkalkylen. Hushållens disponibla inkomster stiger när lönerna blir högre, vilket leder till en kortsiktig och begränsad uppgång i den privata konsumtionen jämfört med grundkalkylen. På sikt blir hushållen mer försiktiga, därmed blir den privata konsumtionen år 2001 lägre.

BNP-tillväxten blir år 1998 marginellt svagare. Skillnaden tilltar med tiden och år 2001 är BNP-nivån 1,8 % lägre än i grundkalkylen. Det högre kostnadsläget pressar fram rationaliseringar. Detta medför att produktiviteten blir något högre och att sysselsättningen blir väsentligt lägre, vilket medför att den öppna arbetslösheten blir 1,5 procentenheter högre år 2001 än i grundkalkylen. Lägre tillväxt har således ett förhållandevis stort genomslag på sysselsättning och arbetslöshet när den orsakas av en sämre fungerande lönebildning.

Den offentliga sektorns finansiella sparande, i procent av BNP, blir 0,8 procentenheter lägre år 2001, vilket motsvarar knappt hälften (45 %) av skillnaden i BNP-nivå. Högre arbetslöshet och lägre

sysselsättning leder till högre kostnader för arbetsmarknadsstöd och övriga hushållstransfereringar. Därtill kommer högre ränteutgifter både till följd av den större skulden och den högre räntan. Kommunerna anpassar konsumtionen till de lägre skatteinkomsterna och de högre timlönerna så att balanskravet uppfylls. Effekterna på inkomstsidan blir förhållandevis små, särskilt inledningsvis eftersom de viktigare skattebaserna lönesumman och privat konsumtion blir större på kort sikt än i grundkalkylen. Sammantaget bli effekterna av lägre tillväxt på de offentliga finanserna mindre, när den lägre tillväxten beror på en sämre fungerande lönebildning, än när den beror på en internationell konjunkturavmattning.

TABELL A11.4 SÄMRE LÖNEBILDNING

NIVÅSKILLNAD JÄMFÖRT MED GRUNDKALKYLEN, PROCENT	1998	1999	2000	2001
BNP	-0,1	-0,5	-1,3	-1,8
Privat konsumtion	0,2	0,1	-0,3	-0,6
Kommunal konsumtion	0,0	-0,1	-0,2	-1,1
Sysselsättning, personer	-0,3	-0,8	-1,7	-2,3
Öppen arbetslöshet ¹	0,2	0,5	1,1	1,5
Timlöneökning	0,9	1,0	1,0	0,5
Inflation (KPI)	0,3	0,2	0,0	0,0
Kort ränta ¹	0,5	1,0	1,0	1,0
Lång ränta ¹	0,2	0,5	0,5	0,5
Offentliga inkomster, procent av BNP	0,2	0,3	0,7	0,7
Offentliga utgifter, procent av BNP	0,1	0,3	1,1	1,5
Offentligt finansiellt sparande, procent av BNP	0,2	0,0	-0,4	-0,8

¹ Procentenheter.

Källa: Finansdepartementet.

Slutsatser

Jämfört med tidigare erfarenheter samt OECD:s och EU:s beräkningar visar dessa känslighetsanalyser en något mindre effekt av lägre tillväxt på de offentliga finanserna. En avgörande skillnad är därvid att dessa känslighetsanalyser förutsätter givna skatte- och utgiftsregler, medan resultaten i tabell A11.1 och tabell A11.2 även inkluderar effekter av regeländringar. En annan skillnad är att dessa känslighetsanalyser beaktar balanskravet på den kommunala sektorn, som innebär att de kommunala utgifterna anpassas till de kommunala inkomsterna. Denna faktor kan dock bli svagare framöver om kommunerna har så stora överskott att konjunktursvängningarna kan tillåtas slå igenom på resultatet i stället för på den kommunala konsumtionen. En tredje skillnad är att inflationen förutsätts förbli låg, vilket begränsar inflationsbetingade fluktuationer i de offentliga finanserna. Så-

dana fluktuationer var betydelsefulla såväl under uppgångsfasen fram till 1989, som under nedgångsfasen fram till 1993.

Analyserna tyder således på att de offentliga finanserna förändras med runt hälften av en BNP-ändring vid givna skatte- och utgiftsregler, i en miljö med balanserade kommunala finanser och prisstabilitet. Kalkyler av detta slag är dock förhållandevis osäkra och är känsliga bl.a. för hur BNP:s sammansättning ändras. Därtill förstärks svängningarna i de offentliga finanserna i den mån det bedrivs diskretionär kon-
tracyklisk finanspolitik.